Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa

Pasi Saukkonen & Topias Tanska

Tutkimuksia
2024:2

Helsinki

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa

Pasi Saukkonen & Topias Tanska

Tutkimuksia
2024:2

Helsinki

Tiedustelut

Pasi Saukkonen, p. +358 40 334 4800
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Työpajankatu 8)

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 43297
kaupunkitieto@hel.fi

Käännökset

Acolad Finland (ruotsi), Pasi Saukkonen, Teemu Vass (englanti)

Kuviot

Pasi Saukkonen, Topias Tanska, Lotta Haglund

Taitto

Lotta Haglund

Verkkojulkaisu

ISSN 2954-1786
ISBN 978-952-386-465-8

Sisältö

Esipuhe **5**

Förord **6**

Preface **7**

1 Johdanto **8**

2 Raportin rakenne **11**

3 Suomeen muuttaneiden taustatiedot **13**

Suomeen muuton syy 13

Ikärakenne, taustamaa ja maassaoloaika 17

Koulutus ja suoritetut tutkinnot 22

Suomen tai ruotsin kielen taito 25

4 Työllisyys ja työmarkkinoille sijoittuminen **28**

Työllisyys ja työttömyys 28

Työpaikan saaminen ja työllistymisen esteet 34

Työsuhteen laatu ja tulot 40

5 Sosiaaliset suhteet, syrjintä ja osallisuus **47**

Ystävät, yksinäisyys ja osallisuus 47

Kuuluminen ja identiteetti 52

Syrjintä ja turvallisuus 55

6 Osallistuminen yhteiskunnassa **61**

Luottamus instituutioihin 61

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen 69

7 Elämänlaatu ja toivorikkaus **72**

Elämänlaatu 72

Toivorikkaus tulevaisuuden suhteen 74

8 Päätelmät ... 76

Suomeen on tultu monesta syystä ... 76

Työllisiä paremmissa ja huonommissa asemissa ... 77

Sosiaalisessa elämässä on monilla puutteita ... 77

Luottamus yhteiskunnan instituutioihin tarjoaa pohjaa osallistumiselle ... 78

Eroja ja yhtäläisyyksiä ... 79

Toimintasuositukset ... 81

Tiivistelmä ... 82

Sammanfattning ... 85

Summary ... 88

Lähteet ... 91

Liite 1. Tietoja MoniSuomi 2022 -tutkimuksesta ... 95

Liite 2. MoniSuomi 2022 -tutkimuksessa käytetty taustamaaluokitus ... 96

Esipuhe

Kansainvälinen muuttoliike on muuttanut Helsinkiä suuresti 35 viime vuoden aikana. Kasvava määrä kaupungin väestöstä on ulkomailla syntyneitä, hakemassa paikkaansa olla ja toimia pääkaupungissa. Vuoden 2023 lopussa viidesosa kaupungin väestöstä oli ulkomailla tai Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Helsingin kaupunkistrategian tavoitteena on luoda Helsingistä hyvä ja viihtyisä kaikille synnyinpaikasta ja kielestä riippumatta. Helsingin kuuluu olla paikka, jossa voi toteuttaa itseään, luoda mahdollisuuksia ja tarttua niihin.

Kaupungin kotouttamisohjelmassa korostetaan, että panostaminen pitkäjänteisesti kotoutumisen edistämiseen ja muihin tukitoimiin on tärkeää ja hyödyllistä koko kaupungin kannalta. Näin ehkäistään esimerkiksi syrjäytymistä ja edistetään väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.

Helsingin työ-, opiskelu- ja yrittäjyysperusteisen maahanmuuton toimenpideohjelmassa tavoitteena on kaupungin vetovoimaisuus kansainvälisten osaajien ja yritysten silmissä. Heidän asettumisensa tulisi olla nopeaa ja sujuvaa, ja yhä useamman pitäisi myös jäädä alueelle.

Luotettavan tilannekuvan rakentaminen ja oikeisiin toimiin ryhtyminen edellyttävät tietoa ensinnäkin siitä, keitä Suomeen muuttaneet Helsingissä ovat ja miksi he ovat tänne tulleet. Lisäksi tarvitaan tietoja sekä muuttajien kotoutumisesta että laajemmin heidän elinoloistaan ja elämäntilanteistaan.

Miten Suomeen muuttaneilla Helsingissä siis menee? Monia vastauksia saadaan tilastoista ja niihin pohjautuvista tutkimuksista. Ne eivät kuitenkaan vastaa kaikkiin kysymyksiin. Rekisteritiedoissa on puutteita, eivätkä ne kerro mitään siitä, miten asiat ja ilmiöt Helsingissä koetaan. Tarvitaan myös muita lähteitä.

Tässä Pasi Saukkosen ja Topias Tanskan laatimassa tutkimusraportissa hyödynnetään tuoretta Suomeen muuttaneisiin ulkomaalaistaustaisiin kohdistettua kysely- ja haastattelututkimusta (MoniSuomi 2022). Tutkimuksen tiedonkeruun toteutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ja sitä rahoittivat Helsingin kaupungin lisäksi Espoon, Turun ja Vantaan kaupungit sekä työ- ja elinkeinoministeriö.

Tämän MoniSuomi 2022 -tutkimuksen aineiston avulla voidaan täyttää tiedollisia aukkopaikkoja ja saadaan valaistusta muuttajien omista kokemuksista ja käsityksistä. Tämä raportti kohdentuu pääkaupunkiseudulle, kuntia tarvittaessa vertaillen. Tärkeimpiä teemoja ovat työllisyys ja työllistyminen, sosiaaliset suhteet ja verkostot, osallisuus ja osallistuminen sekä syrjinnän kokemukset.

Saukkosen ja Tanskan tutkimus antaa ensimmäistä kertaa luotettavaa tietoa Suomeen muuttaneiden maahamme muuton tärkeimmästä syystä pääkaupunkiseudulla. Muuttajat ovat hyvin moninainen joukko, ja nämä erot näkyvät monilla kotoutumisen osa-alueilla. Tämä on syytä huomioida kotoutumisen edistämisen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Suomeen muuttaneet ovat myös paljon koulutetumpia kuin mitä viralliset tilastot osoittavat, ja tilanne työmarkkinoilla on niin ikään työnvälitystilaston tietoja parempi. Luottamus suomalaisen yhteiskunnan instituutioihin, erityisesti poliisiin, on korkealla tasolla. Valtaosalla menee aika hyvin.

Huolenaiheitakin toki löytyy, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen riskejä on monilla. Kiinnittyminen Suomeen ja Helsinkiin on monilla ohutta. Yhdenvertaisuus ei selvästikään aina toteudu. Työtä tavoitteiden saavuttamiseksi on yhä tehtävänä.

Lämpimät kiitokset Pasi Saukkoselle ja Topias Tanskalle tutkimuksen tekemistä ja raportin laadinnasta.

Helsingissä toukokuussa 2024
Heikki Pursiainen
Kaupunkitietopalveluiden päällikkö, Helsingin kaupunki

Förord

Den internationella migrationen har i hög grad förändrat Helsingfors under de senaste 35 åren. En växande andel av stadens befolkning är födda utomlands och söker en plats att bo och arbeta på i huvudstaden. I slutet av 2023 hade en femtedel av stadens befolkning utländsk bakgrund.

Helsingfors stadsstrategi syftar till att göra Helsingfors en bra och trivsam plats för alla, oavsett födelseort och språk. Helsingfors ska vara en stad där man kan förverkliga sig själv, skapa förutsättningar och gripa chansen. I stadens integrationsprogram betonas att långsiktiga satsningar på att främja integration och andra stödåtgärder är viktiga och gynnsamma för staden. På så sätt bidrar man till att förhindra exempelvis marginalisering och främjar interaktion mellan olika befolkningsgrupper.

Helsingfors åtgärdsprogram för arbets-, studie- och entreprenörsbaserad invandring syftar till att göra staden attraktiv för internationella talanger. Deras etablering bör ske snabbt och smidigt och allt fler borde stanna kvar i regionen.

För att skapa en tillförlitlig bild av situationen och vidta rätta åtgärder krävs först och främst information om vilka som har flyttat till Helsingfors och varför de har kommit hit. Det behövs också information om både migranternas integration och om deras levnadsvillkor och livssituationer.

Hur går det alltså för personer som har flyttat till Finland i Helsingfors? Många av svaren kommer från statistik och statistikbaserade undersökningar. De svarar dock inte på alla frågor. Det finns luckor i registeruppgifterna, och de berättar inget om hur man upplever saker och fenomen i Helsingfors. Andra källor behövs också.

Denna forskningsrapport av Pasi Saukkonen och Topias Tanska bygger på en nyligen genomförd enkät- och intervjuundersökning bland personer med utländsk bakgrund som har flyttat till Finland (MoniSuomi 2022). Datainsamlingen genomfördes av Institutet för hälsa och välfärd och finansierades av Helsingfors, Esbo, Åbo och Vanda städer samt arbets- och näringsministeriet.

Materialet från MoniSuomi 2022-undersökningen bidrar till att fylla kunskapsluckor och belysa invandrarnas egna erfarenheter och uppfattningar. Denna rapport fokuserar på huvudstadsområdet och jämför kommunerna vid behov. Viktiga teman är bland annat sysselsättning , sociala relationer, delaktighet och deltagande samt erfarenheter av diskriminering.

Saukkonens och Tanskas undersökning ger för första gången tillförlitliga uppgifter om den viktigaste orsaken till att människor flyttar till Finland. Invandrarna är en mycket heterogen grupp, och skillnader återspeglas i många dimensioner av integrationen. Detta bör beaktas vid planeringen och genomförandet av integrationsarbetet.

De som har flyttat till Finland är mycket bättre utbildade än vad den officiella statistiken visar, och arbetsmarknadsläget är också bättre än vad arbetsförmedlingens statistik visar. Förtroendet för det finska samhällets institutioner, i synnerhet polisen, är högt. Den största delen klarar sig ganska bra.

Det finns ändå också orosmoment, många människor riskerar att drabbas av utsatthet och marginalisering, till exempel. Anknytningen till Finland och Helsingfors är svag för många. Det är uppenbart att jämlikheten inte alltid förverkligas. Arbete återstår för att uppnå målen.

Mitt varmaste tack till Pasi Saukkonen och Topias Tanska för att de genomförde undersökningen och utarbetade rapporten.

I Helsingfors i maj 2024
Heikki Pursiainen
Chef för enheten stadsforskning och -statistik, Helsingfors stad

Preface

International migration has significantly transformed Helsinki over the past 35 years. An increasing portion of the city's population is foreign-born, seeking their place to live and work in the capital. By the end of 2023, one-fifth of the city's population had a foreign background.

The goal of Helsinki's city strategy is to create a pleasant and enjoyable place for everyone, regard-less of their birthplace or mother tongue. Helsinki aims to be a city where individuals can realise themselves and create and seize opportunities.

The city's integration program emphasizes that investing in the promotion of integration is beneficial for the entire city. Integration services help to prevent social exclusion and promote intercultural interaction.

Helsinki's action plan for the immigration of labour, entrepreneurs and students aims at making the city attractive to international talents. Their settlement in Helsinki should be quick and smooth, en-couraging people to stay in the metropolitan area.

A reliable picture of the situation of immigrants is necessary for taking appropriate actions. We need to know who the immigrants in Helsinki are and why they have come. Furthermore, we need data on how their integration proceeds and what are their living conditions and life situations.

How are immigrants in Helsinki faring? A lot of information can be gleaned from available statistics and data-based research. However, many questions are left unanswered. Registry data has certain limitations and does not provide insights into how things are perceived and experienced. We need other sources as well.

This research report by Pasi Saukkonen and Topias Tanska utilizes recent survey and interview data on immigrants in Finland (MoniSuomi 2022). The data was collected by the National Institute for Health and Welfare, with funding from the cities of Helsinki, Espoo, Turku, and Vantaa, as well as the Ministry of Economic Affairs and Employment.

The MoniSuomi 2022 data helps fill knowledge gaps and sheds light on the immigrants' own expe-riences and perceptions, focusing on the capital region. Key themes include employment, social relations, participation, and discrimination.

Saukkonen and Tanska's research provides, for the first time, reliable information on the primary rea-sons for immigration to Finland. Immigrants are a highly diverse group, and these differences are evident in many aspects of integration. This diversity should be considered in the planning and im-plementation of integration promotion efforts.

Immigrants are, on average, better educated than official statistics indicate, and their situation in the labour market is better than employment statistics suggest. Immigrants living in Finland display a high level of trust in societal institutions – especially the police. Most of the foreign-born are doing quite well in life.

However, there are also concerns. Many face risks of social disadvantage and exclusion. The immi-grants do not always feel attached to Finland or Helsinki. Equality is not always achieved. There is still work to be done.

I would like to extend my warmest thanks to Pasi Saukkonen and Topias Tanska for the preparation of this research report.

Helsinki, May 2024
Heikki Pursiainen
Chief of Urban Research and Statistics, City of Helsinki

1 Johdanto

Tässä tutkimusraportissa tuotetaan tietoa Suomeen muuttaneista ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla. Tarkastelu kohdistuu sijoittumiseen työmarkkinoille, sosiaalisiin suhteisin ja verkostoihin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä esimerkiksi syrjintään, turvallisuuteen ja elämänlaatuun. Raportin tiedot perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamaan MoniSuomi 2022 -tutkimukseen, jota esitellään tarkemmin myöhemmin. Aluksi on hyvä tarkastella hieman tutkimuksen taustoja ja tällä tavalla kerättävän tiedon merkitystä.

Maahanmuutto on muuttanut Suomea suuremmassa määrin 1990-luvun alusta lähtien. Kehitys näkyy erityisen selvästi pääkaupunkiseudulla, jossa asuu noin puolet Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä ja jossa ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on noussut jo noin viidennekseen. Sillä, miten Suomeen muuttaneet ja heidän lapsensa löytävät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa, on siten entistä suurempi merkitys seudun – ja laajemmin koko Suomen – menestykselle.

Suomeen muuttaneiden kotoutumista ja heidän lastensa elinoloja ja elämässä etenemistä voidaan monelta osin seurata rekisteripohjaisten tilastojen avulla. Suomessa sekä seurataan tilannetta ajantasaisesti että laaditaan säännöllisin välein erilaisia raportteja ja tutkimuksia (ks. esim. Renvik & Säävälä 2024, 23–35; Saukkonen 2022). Rekisteripohjaiset tilastot eivät kuitenkaan vastaa kaikkiin tärkeisiin kysymyksiin. Ymmärtääksemme kunnolla, keitä ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla ovat ja mitä heille kuuluu, tarvitsemme myös muita tietolähteitä.

Väestötietojärjestelmästä on toistaiseksi puuttunut esimerkiksi tieto Suomeen muuton syystä tai syistä tai ensimmäisen tai voimassa olevan oleskeluluvan perusteesta. Tämä tieto on sinällääkin tärkeä, mutta lisäksi tieto muuton syistä ja perusteista auttaa ymmärtämään elinoloja ja monia muita kotoutumisen osa-alueita paremmin kuin esimerkiksi usein käytetyt kansalaisuus, syntymämaa tai taustamaa. Työperusteisesti muuttavien tilanne uuteen asuinmaahan asettumisessa on esimerkiksi tietenkin toisenlainen kuin turvapaikanhakijana maahan tulevien.

Rekistereistä saadaan puolestaan tieto Suomessa asuvien korkeimmasta suoritetusta tutkinnosta ja siten väestön koulutustasosta. Suomeen muuttaneiden osalta tämä tilasto on kuitenkin ongelmallinen. Tutkintorekisteriin perustuva tilasto on ulkomailla syntyneiden ja kasvaneiden osalta epäluotettava, koska ulkomailla suoritetut tutkinnot sisältyvät tutkintorekisteriin ainoastaan, jos niille on haettu vastaavuutta suomalaisesta tutkintojärjestelmästä. Näin ollen monilla Suomeen muuttaneilla virallisen koulutustilaston mukainen koulutustieto on ollut ”korkeintaan perusasteen koulutus tai tieto tuntematon”.

Rekisteripohjaisten tilastojen avulla saadaan myös monia tietoja Suomeen muuttaneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten elinoloista ja elämäntilanteista ikään kuin ulkoa päin tarkasteltuna. Vaikka tällaista tietoa voi pitää objektiivisena, se ei välttämättä kerro koko totuutta asiasta. Joissain tapauksissa tilastot saattavat johtaa jopa virheellisiin havaintoihin ja vääriin tulkintoihin ja siten myös epätarkoituksenmukaiseen tai jopa vahingolliseen politiikkaan. Esimerkiksi Suomeen muuttaneiden käsitykset työllistymisensä esteistä ja edellytyksistä voivat olla toiset kuin mitä pääasiallisen toiminnan tilastoista kenties tulee päätellyksi.

Ymmärryksen lisäämiseksi ja asioiden oikean tulkinnan varmistamiseksi tarvitaan myös ihmisten omia subjektiivisia näkemyksiä, tässä tapauksessa siis Suomeen asettuvien ja yhteiskunnassamme kotoutuvien sekä laajemmin ulkomaalaistaustaisten omia käsityksiä ja kokemuksia. Rekistereistä emme ole saaneet tietoja myöskään esimerkiksi muuttajien sosiaalisista suhteista, yhteiskunnan instituutioihin kohdistavasta

luottamuksesta tai samastumisesta Suomeen tai suomalaisuuteen. Myös nämä tiedot ovat kotoutumisen onnistuneen seurannan kannalta ensiarvoisen tärkeitä. (Ks. kotoutumisen käsitteestä ja kotoutumisen seurannasta tarkemmin Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara 2019; Renvik & Säävälä 2024; Saukkonen 2016; 2017; 2020.)

Tietoaukkoja paikkaamaan Suomessa on toteutettu laajoja kysely- ja haastattelututkimuksia. Ensimmäinen kattava tutkimus oli Tilastokeskuksen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Työterveyslaitoksen yhdessä toteuttama Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa (UTH) (Nieminen, Sutela & Hannula 2015), jossa otoksen perusjoukko oli Suomessa vakituisesti asuva 15–64-vuotias ulkomaalaistaustainen väestö vuonna 2014. Kohderyhmää tarkasteltiin etenkin työn, koulutuksen, terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmista.[1] Helsingin kaupunginkansliassa laadittiin UTH-tutkimuksen tietoihin nojautuva erillistutkimus ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla (Saukkonen & Peltonen 2018).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos oli puolestaan toteuttajana Ulkomailla syntyneiden hyvinvointitutkimuksessa (FinMonik), joka kohdistui Suomessa asuvaan ulkomailla syntyneeseen ulkomaalaistaustaiseen 18–64-vuotiaaseen väestöön. Otos muodostettiin tässä tutkimuksessa vuoden 2018 väestöstä. Tietoja heidän terveydestään, hyvinvoinnistaan sekä palvelujen käytöstä ja käytön kokemuksista kerättiin kyselyllä maakunnittain, ja koko väestön vertailutietoja saatiin pääasiassa FinSote 2018 -tutkimuksesta. (Kuusio & Seppänen ym. 2020.) FinMonik-tutkimus ei kuitenkaan tarjonnut mahdollisuuksia kaupunki- tai pääkaupunkiseututasoiseen tarkasteluun.

Tuoreimman lähteen tarjoaa niin ikään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama ja THL:n ohella työ- ja elinkeinoministeriön sekä Espoon, Helsingin, Turun ja Vantaan kaupunkien rahoittama MoniSuomi 2022 -tiedonkeruu, koko nimeltään Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista (Kuusio & García Velázquez ym. 2023)[2]. Siinä tutkittiin ulkomailla syntyneen ulkomaalaistaustaisen väestön koettua elämäntilannetta ja elinoloja sekä terveyttä, hyvinvointia ja palvelukokemuksia. Tutkimuksen otos poimittiin ositetulla satunnaisotannalla elokuussa 2022. Helsingin kaupunki sai nyt omia analyysejaan varten käyttöönsä Espoon, Helsingin ja Vantaan vastauksista koostuvan aineiston.

Tässä raportissa julkaistaan MoniSuomi-tutkimuksen tuloksia pääasiassa pääkaupunkiseututasoisesti seudun suuria kaupunkeja tarvittaessa vertaillen. Tässä yhteydessä keskitytään työllisyyteen tai laajemmin pääasialliseen toimintaan, sosiaaliseen suhteisiin ja koettuun syrjintään sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyviin kysymyksiin. MoniSuomi-hankkeessa käytetty kyselylomake on varsin pitkä, ja se sisältää suuren määrän terveyteen, hyvinvointiin ja palvelujen saatavuuteen ja käyttöön liittyviä kysymyksiä. Näiden käsittely ei ollut tämän raportin yhteydessä mahdollista.[3]

Tutkimuksen kohderyhmä koostuu siis ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista. Heitä kutsutaan raportissa myös muuttajiksi tai Suomeen muuttaneiksi. Ulkomaalaistaustaisilla tarkoitetaan Tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti sellaisia henkilöitä, joiden molemmat vanhemmat – tai ainoa tiedossa oleva vanhempi – ovat syntyneet ul-

1 Tätä ennen toteutettiin jo Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus (Maamu), jossa selvitettiin työikäisten venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttajien terveyttä, hyvinvointia ja palveluiden käyttöä sekä elinoloja Suomessa. Tutkimus toteutettiin vuosina 2010–2012 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Turussa, Tampereella ja Vaasassa. Ks. tarkemmin Castaneda ym. 2012.

2 Tulosten raportointia Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on rahoittanut myös Euroopan unionin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF. Tietoa hankkeesta löytää parhaiten THL:n kotisivulta, https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tutkimus-ulkomailla-syntyneiden-terveydesta-hyvinvoinnista-ja-palveluista-monisuomi

3 MoniSuomi-aineistoon perustuvia tietoja päivitetään myös työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämään Kotoutumisen indikaattorit -tietokantaan, josta voi ladata tietoja paitsi kansallisesti myös alueellisesti.

komailla. Koska kyse on vain ulkomailla itse syntyneistä, Suomessa syntynyt maahanmuuton niin sanottu toinen sukupolvi ei kuulu kohderyhmään.[4]

Otokseen poimittiin vuoden 2022 elokuussa 18 600 Suomessa vähintään 12 kuukautta asunutta henkilöä, jotka olivat otoksen poimintahetkellä 20–74-vuotiaita. Pääkaupunkiseudun suurista kaupungeista ja Turusta otettiin suhteellista väestömäärää suurempi otos: Helsingin otoskoko oli 4 000 ja Espoon ja Vantaan 2 000 henkilöä kummastakin kaupungista.

Tutkimuksen tiedot kerättiin syyskuun 2022 ja maaliskuun 2023 välisenä aikana. Ensisijainen aineistonkeruumenetelmä oli sähköisesti internetissä täytettävä kyselylomake. Aineistoa täydennettiin paperisella kyselylomakkeella ja puhelinhaastatteluilla sekä rekisteritiedoilla. Tutkimukseen osallistui yhteensä 7 838 henkilöä, ja otoksen ylipeiton poistamisen jälkeen tutkimuksen vastausaktiivisuus oli koko Suomessa 44,1 %, Espoossa 46,4 %, Helsingissä 44,4 % ja Vantaalla 37,7 %. Tutkimukseen osallistuneiden määrä oli pääkaupunkiseudulla lopulta 3 301 henkilöä ja vastausprosentti 43 prosenttia.

Vastauskadon korjaamiseksi aineistolle laskettiin analyysipainot, joiden avulla kaikki aineistosta julkaistavat tulokset on painotettu. Osuuksille on laskettu 95 prosentin luottamusvälit huomioiden otanta-asetelma painokertoimilla. 95 prosentin varmuudella tutkimuksen perusjoukon arvo sijoittuu siis luottamusvälin merkitsemälle alueelle. (Ks. tutkimuksen toteutuksesta tarkemmin Liite 1; Kuusio ym. 2023.).

Raportin tekstiosassa nostetaan pääsääntöisesti esiin havaintoja, joita voi pitää myös aineiston perusteella rakennettujen estimaattien luottamusvälit huomioiden luotettavina. Raportissa mainitaan myös joitain havaintoja, jotka eivät ole tilastollisesti merkitseviä, mutta joita voidaan koko Suomea koskevien MoniSuomi-tietojen, muiden tilastolähteiden tai tutkimusten tulosten perusteella pitää todennäköisesti luotettavina. Tiedot iästä, sukupuolesta, taustamaasta ja maassaoloajasta on saatu väestötietojärjestelmästä.

Pääkaupunkiseudun sekä Espoon, Helsingin ja Vantaan tiedot esitetään ilman ikä- ja sukupuolivakiointia. Joissain yhteyksissä esitetään myös THL:n julkaisemia tietoja koko Suomesta, joita voidaan siltä osin kuin tietoja on saatavilla, verrata TerveSuomi-tutkimuksesta[5] saatuihin koko väestöä koskeviin tietoihin. Nämä tiedot ovat puolestaan ikä- ja sukupuolivakioituja eli tuloksista on poistettu väestöryhmien ikä- ja sukupuolirakenteiden erojen vaikutus. Koko väestö sisältää tietenkin myös Suomeen muuttaneita ulkomaalaistaustaisia. Varsinkin pääkaupunkiseudulla heidän osuutensa on tässä ikäryhmässä niin suuri, että sillä on tulkinnallista merkitystä.

4 Ks. syntyperän ja taustamaan määrittelystä tarkemmin, https://www.stat.fi/meta/kas/syntypera_ja_ta.html

5 Valtakunnallisen Terve Suomi -tutkimuksen tavoitteena on tuottaa luotettavaa ja ajankohtaista tietoa Suomessa asuvan aikuisväestön terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista sekä edellä mainituissa asioissa tapahtuneista muutoksista ja niiden tulevasta kehityksestä. Ks. tarkemmin: https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tietoa-tutkimuksesta.

2 Raportin rakenne

Raportin luvut rakentuvat siten, että niiden aluksi esitetään luettelomuodossa MoniSuomi-aineistosta esille nousevat tärkeimmät pääkaupunkiseutua koskevat havainnot. Tämän jälkeen käsitellään kunkin aihealueen aikaisempia tietoja ennen muuta UTH- ja FinMonik-tutkimukseen sekä joissain tapauksissa myös rekisteripohjaisiin tietoihin tai muihin tutkimuksiin perustuen. Luvun pääosa koostuu eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta MoniSuomi-hankkeen tuottamien tietojen esittelystä ja analysoinnista.

Seuraavassa luvussa (luku 3) tarkastellaan ensiksi perustietoja Suomeen muuttaneista ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla. Suomeen muuton syystä tietoa ei siis ole ollut lainkaan rekisteripohjaisesti saatavilla, eikä Suomessa asumisen kesto sisälly maahanmuuton ja kotoutumisen perustilastoihin. MoniSuomi-tutkimus tarjoaa näiden lisäksi mahdollisuuden tarkastella myös muuttajien koulutustasoa sekä suomen tai ruotsin kielen taitoa. Kokonaisuuden ymmärtämiseksi on syytä käsitellä lyhyesti myös tutkimukseen osallistuneiden Suomeen muuttaneiden ikärakennetta sekä heidän sijoittumistaan taustamaaryhmiin (ks. Liite 2).

Raportin varsinaisissa analyysiluvuissa Suomeen muuttaneiden yhteiskuntaan asettumisen teemoja katsotaan ensisijaisesti tutkimukseen osallistuneiden ilmoittaman maahanmuuton tärkeimmän syyn mukaisesti. Tärkeimmät kohderyhmät ovat tällöin työperusteiset muuttajat, opiskeluperusteiset muuttajat, puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneet, muista perhesyistä muuttaneet, pakolaistaustaiset ja heidän perheenjäsenensä sekä inkerinsuomalaiset ja muut suomensukuiset paluumuuttajat ja näiden perheenjäsenet. Maahanmuuttosyyryhmien muodostamista käsitellään tarkemmin luvussa 3.

Neljännessä luvussa selvitetään työllisyyteen ja työllistymiseen liittyviä kysymyksiä sekä ylipäätään Suomeen muuttaneiden pääasiallista toimintaa. Työllisten osalta selvitetään myös vastaajien käsityksiä nykyisen työpaikan saamisesta sekä muuttajien käsityksiä suomalaiseen työelämään osallistumisen esteistä. Samassa luvussa tarkastellaan myös muun muassa eräitä työsuhteen laatuun liittyviä asioita kuten työaikakysymyksiä, ylikoulutusta sekä tuloja ja niiden riittävyyttä. Näissä asiakohdissa esitellään myös muita tuoreita tutkimustietoja hieman laajemmin.

Viidennessä luvussa keskitytään Suomeen muuttaneiden sosiaaliseen elämään liittyviin asioihin. Näitä ovat ennen muuta läheisten ystävien määrä ja yksinäisyyden kokemukset. Kyselylomakkeessa oli useita sosiaalisiin suhteisiin ja hyvinvointiin liittyviä yksityiskohtaisempia kysymyksiä, joista on THL:ssä laadittu erityinen osallisuusindikaattori. Samassa luvussa tarkastellaan lyhyesti myös kuulumiseen ja identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Syrjintään liittyvät kokemukset on niin ikään sisällytetty tähän lukuun, samoin tutkimukseen osallistuneiden turvallisuuden tunne tai sen puute.

Kuudennessa luvussa tarkastellaan eräitä suomalaiseen yhteiskuntaan osallistumisen ulottuvuuksia. Tarkastelu alkaa luottamuksella suomalaisista sosiaalisista instituutioista hallitukseen, poliisiin ja mediaan. Tämän jälkeen selvitetään niin Suomen kuin lähtömaan tai entisen kotimaan politiikan tai ajankohtaisten asioiden seuraamista median välityksellä. Äänestämistä viime kuntavaaleissa analysoidaan tarkemmin vain Vantaan osalta, koska sieltä on saatavilla rekisteripohjaisia tietoja kieliryhmiin kuuluvien äänestysaktiivisuudesta. Luvun lopuksi esitellään tietoja vastaajien pyrkimyksistä vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin.

Raportin seitsemännessä luvussa esitetään lyhyesti ja yhteenvedon omaisesti tutkimuksen tuottamia tietoja vastaajien tyytyväisyydestä omaa elämäänsä kohtaan sekä toivorikkaudesta tulevaisuuden suhteen. Päätelmissä kootaan yhteen tutkimuksen tärkeimmät tulokset tässä raportissa tarkastelluilta kotoutumisen ja Suomeen muutta-

neiden elinolojen ja kokemusten osa-alueilta. Samalla nostetaan esiin olennaisimpia havaintoja maahanmuuton syyn ja muiden taustatekijöiden perusteella muodostettujen ryhmien välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä. Pääkaupunkiseudun kolmea kaupunkia vertaillaan niin ikään lyhyesti. Lopuksi esitetään eräitä nimenomaan tämän tutkimuksen tuloksiin kytkeytyviä toimenpide-ehdotuksia.

3 Suomeen muuttaneiden taustatiedot

Tässä luvussa tuodaan esille taustatietoja Suomeen muuttaneista ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tuottamien tulosten ja väestötietojärjestelmän tarjoamien tietojen valossa. Nämä tiedot koskevat Suomeen muuton tärkeintä syytä, tutkimukseen osallistuneiden ikä- ja sukupuolirakennetta, vastaajien taustamaatietojen pohjalta luotua alueellisesti tiivistettyä taustamaarakennetta, Suomessa asumisen kestoa, tutkimukseen osallistuneiden koulutustasoa sekä suomen tai ruotsin kielen taitoa. Monilla taustatekijöillä on itsenäinen informaatioarvo, minkä lisäksi niitä on käytetty tutkimuksen muiden osa-alueiden analysoinnissa taustamuuttujina.

Suomeen muuton syy

Tärkeimmät havainnot

- **Suuri osa pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista on MoniSuomi-tutkimuksen mukaan tullut perheperusteisesti, mutta tämä ryhmä on sisäisesti moninainen. Perheperusteisesti muuttaneiden osuus oli naisista suurempi kuin miehistä.**
- **Työperusteisesti muuttaneiden osuus oli noin neljännes koko pääkaupunkiseudulla, opiskeluperusteisesti muuttaneiden noin 12 prosenttia. Miehistä lähes kolmannes on muuttanut työperusteisesti, naisista vähän alle viidennes.**
- **Työperusteisesti muuttaneiden osuus oli korkein Espoossa, jossa oli myös suhteellisesti eniten opiskeluperusteisesti ja puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneita.**
- **Pakolaistaustaisten osuus oli pääkaupunkiseudulla noin viidennes, eikä kaupunkien välillä ollut juuri eroja. Luku sisältää kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden perheenjäsenet.**

Aikaisempi tutkimus

Suomeen muuton syytä ei siis löydy rekisteripohjaisista tilastoista, mutta asiaa on kysytty niin UTH-tutkimuksessa kuin FinMonik-tutkimuksessa. Tiedot eivät tässä samoin kuin eräissä muissakaan kohdissa ole täysin vertailukelpoisia MoniSuomi-tutkimuksen kanssa, koska asiaa on kysytty hieman eri tavoin, ja vastaajia on tuloksia raportoitaessa luokiteltu eri tavalla. MoniSuomi-tutkimuksen tulosten esittelyn pohjustukseksi on kuitenkin hyvä aluksi tarkastella lyhyesti, minkälaisia tuloksia aikaisemmin on saatu.

UTH-tutkimuksen tulosten mukaan hieman yli puolet ulkomailla syntyneistä 15–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista oli tullut Suomeen perhesyistä. Työn vuoksi oli tullut tutkimukseen osallistuneista vajaa viidennes ja joka kymmenes opiskelun vuoksi. Kansainvälinen suojelu oli niin ikään joka kymmenennellä Suomeen tulon tärkein syy. Perhesyyt olivat useammin naisten kuin miesten ja työ puolestaan useammin miesten kuin naisten muuttoperuste. (Sutela & Larja 2015a, 18.)

Enintään 10 vuotta Suomessa asuneiden joukossa oli enemmän työn ja opiskelun vuoksi muuttaneita kuin sitä aikaisemmin maahamme tulleissa (mt., 18–19). Samaan aineistoon perustuvassa pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa perheperusteisen muuton osuus oli hieman alempi, työperusteisen (21 %) ja opiskeluperusteisen (11 %) muuton osuus puolestaan hieman suurempi. Pakolaistaustaisesti Suomeen tulleiden osuus oli sama kymmenesosa. (Saukkonen & Peltonen 2018, 12–13).

FinMonik-tutkimuksen aineiston tuloksissa 40 prosentilla Suomeen muuton tärkein syy oli perhe, kun mukaan lasketaan perheenyhdistämisen seurauksena, puolison työn tai opiskelun vuoksi tai muista perhesyistä (avioliitto, rakkaus) muuttaneet. Viidesosa oli muuttanut työn tai opiskelun vuoksi, ja työperusteisten muuttajien osuus oli erityisen suuri virolaistaustaisten keskuudessa. Pakolaistaustaisten osuus oli puolestaan erityisen suuri niiden joukossa, joilla taustamaa oli jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio sekä niillä naisilla, joilla taustamaa oli luokassa Muu Afrikka. (Seppänen & Kuusio 2020, 30.)

Tätä raporttia kirjoitettaessa ilmestyi työ- ja elinkeinoministeriön julkaisusarjassa Hanna Pesolan, Matti Sarvimäen ja Tuomo Virkolan (2024) selvitys eri syistä Suomeen muuttaneiden työllistymisestä. Tiedot maahanmuuton syystä saatiin Maahanmuuttovirastolta (Migri) koskien vuosina 2011–2021 myönnettyjä oleskelulupia. Selvityksen työllisyyttä koskeviin osiin palataan myöhemmin, mutta tässä kohden voi jo todeta, että suurin ryhmä olivat tässäkin tapauksessa perheenyhdistämisen perusteella maahan saapuneet (28 %). Oleskeluoikeutensa rekisteröineet EU-kansalaiset muodostivat vajaan neljänneksen (23 %) kaikista. Työperusteisia maahanmuuttajia oli 20 prosenttia, opiskelemaan tulleita 16 prosenttia ja kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneita 14 prosenttia. (Mt., 17–18.)

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin vastaajan syytä tai syitä muuttaa Suomeen. Hänellä oli mahdollisuus vastata yhteen tai useampaan kohtaan, ja lisäksi osoittaa erikseen tärkein syy. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) oma työ, jonka sain ennen muuttoa, 2) oma työnhaku Suomessa, 3) puolison työ, 4) oma opiskelu, 5) puolison opiskelu, 6) oma pakolaisuus, turvapaikan haku tai kansainvälinen suojelu, 7) puolison pakolaisuus, turvapaikan haku tai kansainvälinen suojelu (perheenyhdistäminen), 8) muut perhesyyt (avioliitto, rakkaus), 9) inkeriläisenä tai Suomen sukuisena paluumuuttajana, sekä 10) muu syy, mikä?

Vastaajat on luokiteltu tärkeimmän maahantulosyyn mukaisesti siten, että vastausvaihtoehdoista ”oma työ, jonka sain ennen muuttoa” tai ”oma työnhaku Suomessa”, on muodostettu luokka “oma työ tai työnhaku”. Ryhmään “puolison työ tai opiskelu” luokiteltiin vastausvaihtoehdot ”puolison työ” ja ”puolison opiskelu”. Ryhmään “pakolaisuus tai turvapaikanhaku” luokiteltiin vastausvaihtoehdot ”oma pakolaisuus, turvapaikan haku tai kansainvälinen suojelu” sekä ”puolison pakolaisuus, turvapaikan haku tai kansainvälinen suojelu (perheenyhdistäminen)” vastanneet.[6]

Vastauksia analysoitaessa – ja myös raportin myöhemmissä osissa – on syytä pitää mielessä, että kyseessä ovat tutkimukseen osallistuneiden omat vastaukset ja niiden taustalla olevat käsitykset. Hankkeessa ei ole ollut mahdollisuutta varmistaa ilmoitettujen maahanmuuttosyiden vastaavuutta esimerkiksi ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisperusteen kanssa. On myös hyvä huomioida, että heidän elämäntilanteensa on

6 Vastaajat, jotka eivät eritelleet yhtä tärkeintä syytä, luokiteltiin siten, että: jos yksi vastauksista on ”suomensukuinen paluumuuttaja”, valitaan tämä, jos yksi vastauksista on “pakolaisuus tai turvapaikanhaku” (mutta ei suomensukuinen paluumuuttaja), niin valitaan se, ja niin edelleen seuraavassa prioriteettijärjestyksessä: “oma työ tai työnhaku”, “oma opiskelu”, “puolison työ tai opiskelu”, “muut perhesyyt”, ja “muu syy”.

tutkimukseen osallistuttaessa voinut olla eri kuin maahanmuuttotilanteessa. Tutkimuksen tulosten perusteella esimerkiksi opiskeluperusteisesti Suomeen tulleista suuri osa ei enää ollut opiskelijoita.

Pääkaupunkiseudun niistä MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista, joiden Suomeen muuton syy on tiedossa[7], neljäsosa (25 %) on tullut työperusteisesti ja 12 prosenttia opiskeluperusteisesti (kuvio 1). Joka viides (21 %) on tullut pakolaisena, turvapaikanhakijana tai kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen puolisona. Muut perhesyyt ovat taustalla vajaalla viidenneksellä (23 %) muuttajista. Heidän joukossaan on oletettavasti Suomessa asuneiden suomalaistaustaisten[8] puolisoita. Inkerinsuomalaisten ja muiden suomensukuisten paluumuuttajien osuus oli 8 prosenttia. Tästä ryhmästä käytetään raportin tekstissä jatkossa yksinomaan inkerinsuomalaisen käsitettä (kuvioissa inkerinsuomalainen paluumuuttaja).[9]

Pääkaupunkiseudun sisällä erot kaupunkien välillä olivat melko pieniä. Työ- tai opiskeluperusteisesti muuttaneiden osuus oli suurin Espoossa, varsinkin kun puolisot lasketaan mukaan. Helsingissä noin neljäsosa tutkimukseen osallistuneista sijoittui luokkaan ”muut perhesyyt”, Vantaallakin useampi kuin joka viides. Pakolaistaustaisten osuus oli kaikissa kolmessa kaupungissa samaa kokoluokkaa. Opiskelutaustaisten osuus oli Vantaalla pienempi kuin Helsingissä ja Espoossa.

Kuvio 1. Suomeen muuton tärkein syy Espoossa, Helsingissä, Vantaalla ja pääkaupunkiseudulla, %

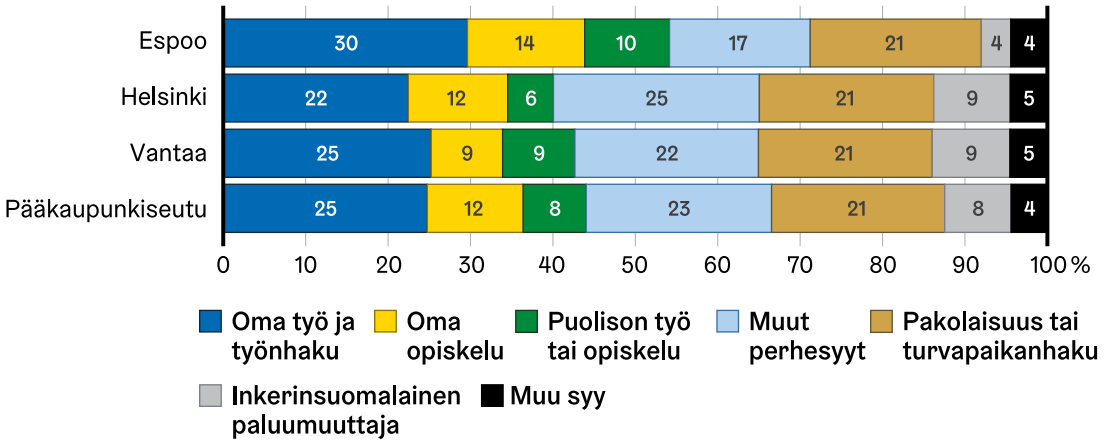

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

7 Tieto Suomeen muuton syystä puuttuu pääkaupunkiseudun vastaajista 75 henkilöltä eli vastaajien määrä on tältä osin 3 226.

8 Suomalaistaustainen tarkoittaa Tilastokeskuksen syntyperäkäsitteistössä henkilöitä, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Suomalaistaustaisista käytetään raportissa myös kantaväestön käsitettä.

9 Presidentti Mauno Koiviston huhtikuussa 1990 antaman lausunnon jälkeen inkerinsuomalaisia ja ylipäätään henkilöitä, joilla oli suomalainen syntyperä, alettiin pitää paluumuuttajina, jos heillä oli halu muuttaa Neuvostoliitosta, myöhemmin Venäjältä, Suomeen. Vuoden 1996 elokuussa voimaan tulleen ulkomaalaislain tarkennuksen mukaan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä oli, että hakija itse, yksi hänen vanhemmistaan tai ainakin kaksi hänen neljästä isovanhemmastaan oli tai oli ollut merkittynä asiakirjaan kansallisuudeltaan suomalaiseksi.

Sukupuolten välillä on tämänkin tutkimuksen mukaan varsin suuria eroja, vaikka vastaajajoukko jakautuu melko tasan miehiin (49 %) ja naisiin (51 %). Miehistä liki kolmannes oli tullut työperusteisesti, naisista 17 prosenttia (kuvio 2). Perhesyyt eli tässä tapauksessa niin puolison työ tai opiskelu kuin ”muut perhesyyt” olivat pääkaupunkiseudulla naisilla selvästi useammin kuin miehillä Suomeen muuton tärkein syy. Opiskeluperusteisesti tulleiden kohdalla sukupuolten välillä ei ole eroa. Pakolaistaustaisten sukupuolirakenne jakautuu melko tasan, mutta muista lähteistä tiedetään, että turvapaikanhakijat ovat yleensä enemmistöltään miehiä, kun taas perheenyhdistämisen kautta maahan saapuu enemmän naisia.[10]

Kuvio 2. Suomeen muuton tärkein syy pääkaupunkiseudulla sukupuolen mukaan, %

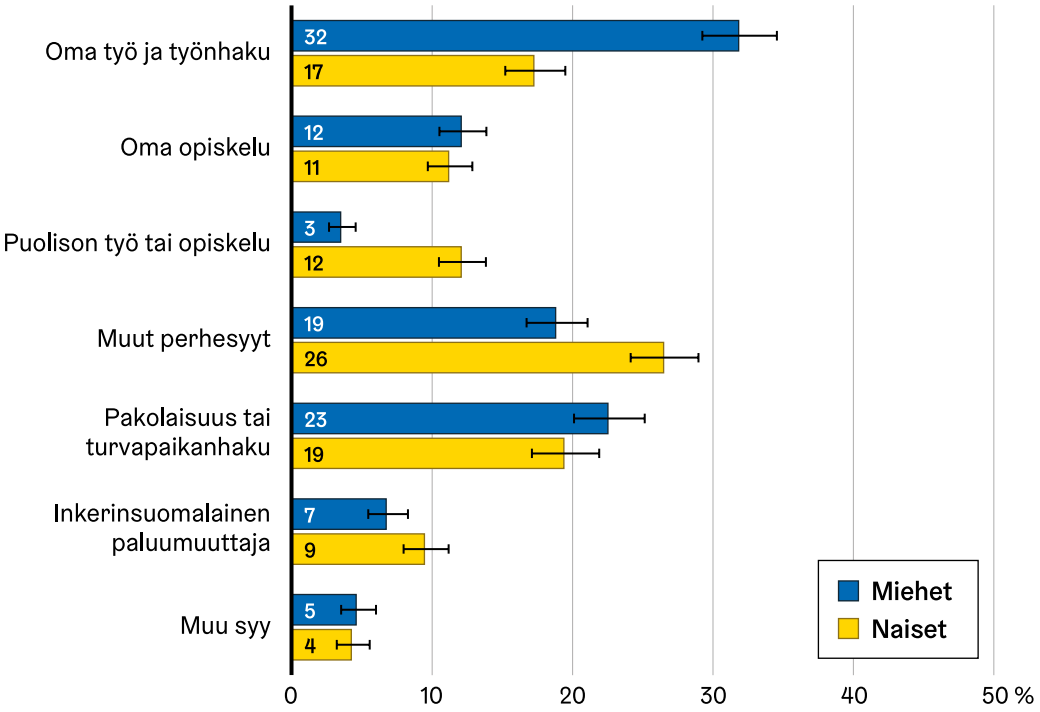

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

10 Tutkimuksen aineistoon eivät sisälly Ukrainasta sotaa pakoon lähteneet ja Suomesta tilapäistä suojelua saaneet, koska heitä on alkanut siirtyä väestötietojärjestelmään kotikunnan saamisen kautta vasta alkuvuodesta 2023 lähtien. Tilapäisen suojelun piirissä olevista ukrainalaisista aikuisista selvä enemmistö on ollut naisia.

Ikärakenne, taustamaa ja maassaoloaika

Tärkeimmät havainnot

- **Suomeen muuttaneet ovat MoniSuomi-tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudulla suurelta osalta työikäisiä, nuorimmat ikäluokat painottuivat opiskelutaustaisten ryhmässä, inkerinsuomalaisten keskuudessa oli enemmän yli 50-vuotiaita.**
- **Virolaistaustaisista yli puolet oli tullut työperusteisesti, työperusteisesti tulleista kolmasosa oli virolaistaustaisia. Aasialaistaustaisten osuus oli korostunut työperusteisten ja etenkin opiskelutaustaisten ryhmissä.**
- **Pakolaistaustaisista suuri enemmistö oli tullut joko Lähi-idästä tai Pohjois-Afrikasta tai muusta Afrikasta. Perheperusteisesti tulleet jakautuivat taustamaaryhmiin melko tasaisesti.**
- **Työ- ja opiskeluperusteisesti muuttaneista suuri osa oli ollut Suomessa korkeintaan 10 vuotta. Inkerinsuomalaisista lähes kaksi kolmasosaa oli ollut maassamme jo yli 20 vuotta.**

Aikaisempi tutkimus

Ikärakenteesta, taustamaasta[11] ja Suomeen muuttaneiden maassaoloajasta on olemassa rekisteripohjainen tieto, joskaan sitä ei ole saatavilla maahanmuuton syyn mukaan jaoteltuna. Suomeen muuttaneiden ikärakenne poikkeaa Tilastokeskuksen tietojen mukaan varsin selvästi suomalaistaustaisten ikärakenteesta. Tutkimuksen kohderyhmään eli 20–74-vuotiaisiin kuului vuoden 2021 lopussa pääkaupunkiseudun syntyperältään suomalaistaustaisesta väestöstä 80 prosenttia ja ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista 89 prosenttia. Erot ovat suuria etenkin vanhimmissa ikäluokissa, joihin kuuluvia on Suomeen muuttaneissa yhä melko vähän. Ikäluokassa 25–64-vuotiaat suomalaistaustaisista oli 55 prosenttia ja Suomeen muuttaneista 77 prosenttia.

MoniSuomi-tutkimuksen otokseen kuuluneiden taustamaista on laadittu suurempia taustamaaryhmiä (Liite 3). Ainoastaan Viro on oma maakokonaisuutensa, minkä lisäksi luokkaan Venäjä tai entinen Neuvostoliitto on sisällytetty nämä kaksi taustamaata. Muut taustamaaryhmät ovat Muu Eurooppa, Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka, Muu Afrikka, Kaakkois-Aasia sekä Muu Aasia ja muut maat. Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluvat esimerkiksi Kiinan ja Intian lisäksi myös Pohjois- ja Etelä-Amerikan valtiot sekä Australia ja Uusi-Seelanti.

Vuoden 2021 lopussa ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset jakautuivat pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksessa käytetyn taustamaaluokittelun mukaisesti Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan siten, että taustamaaryhmään Venäjä tai entinen Neuvostoliitto (pl. Baltian maat) kuului 18 prosenttia Suomeen muuttaneista, virolaistaustaisia oli 13 prosenttia ja ryhmään Muu Eurooppa -kuuluvia 15 prosenttia. Taustamaaryhmään Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka kuuluvia oli 16 prosenttia, ryhmään Muu Afrikka kuuluvia 11 prosenttia ja Kaakkois-Aasia -ryhmään kuuluvia 8 prosenttia.

11 Tilastokeskuksen määritelmässä mikäli henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, taustamaa on ensisijaisesti biologisen äidin syntymävaltio. Jos tieto on vain ulkomailla syntyneestä isästä, on taustamaa isän syntymävaltio. Jos kummankaan vanhemman syntymävaltiosta ei ole tietoa, on taustamaa ulkomailla syntyneiden henkilöiden osalta henkilön oma syntymävaltio. Suomessa syntyneiden henkilöiden, joiden vanhemmista ei ole tietoa, ja joiden on päätelty olevan ulkomaalaistaustaisia, taustamaa on tuntematon. https://www.stat.fi/meta/kas/syntypera_ja_ta.html

Taustamaaryhmän Muu Aasia ja muut maat osuus pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneessä ulkomaalaistaustaisessa väestössä oli vuoden 2021 lopussa 19 prosenttia. Vaikka ryhmä on taustoiltaan heterogeeninen, se painottuu vahvasti kiinalais- ja intialaistaustaisiin sekä muihin eteläaasialaistaustaisiin, joiden yhteenlaskettu osuus tästä taustamaaryhmästä on 65 prosenttia. MoniSuomi-aineiston taustamaarakenne vastaa pienistä epätarkkuuksista huolimatta kaikkineen hyvin väestötietojärjestelmän tietoja.

Vuoden 2020 lopussa pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista 20–64-vuotiaista neljäsosa (26 %) oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan ollut Suomessa yli 15 vuotta, mutta noin kolmannes (34 %) korkeintaan viisi vuotta. Venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisista 43 prosenttia oli ollut Suomessa jo yli 15 vuotta, ja somalialaistaustaisistakin 40 prosenttia. Suurimmista taustamaaryhmistä sen sijaan irakilaistaustaisista korkeintaan viisi vuotta Suomessa asuneiden osuus oli 50 prosenttia[12] ja intialaistaustaisista jopa 53 prosenttia. Erot heijastelevat Suomeen muuton kehitystä eri aikoina. (Ks. myös UTH-tutkimuksen tuloksista Sutela & Larja 2015a, 18–19, Saukkonen & Peltonen 2018, 16–17.)

MoniSuomi-tutkimus

Ikärakenteen puolesta maahanmuuttosyyryhmät poikkeavat MoniSuomi-tutkimuksen tulosten mukaan toisistaan jonkin verran (kuvio 3). Eniten muista ryhmistä poikkeavat muita keskimäärin selvästi nuorempina opiskelutaustaiset. Heistä kolmasosa (32 %) oli 20–29-vuotiaita ja neljä viidesosaa (80 %) alle 40-vuotiaita. Inkerinsuomalaisista noin viidesosa oli puolestaan yli 60-vuotiaita. Muissa maahanmuuttosyyryhmissä (pl. ”Muu syy”) ikärakenne oli samansuuntainen, 20–49-vuotiaita oli 70–80 prosenttia.

Kuvio 3. Muuttajien ikärakenne pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %[13]

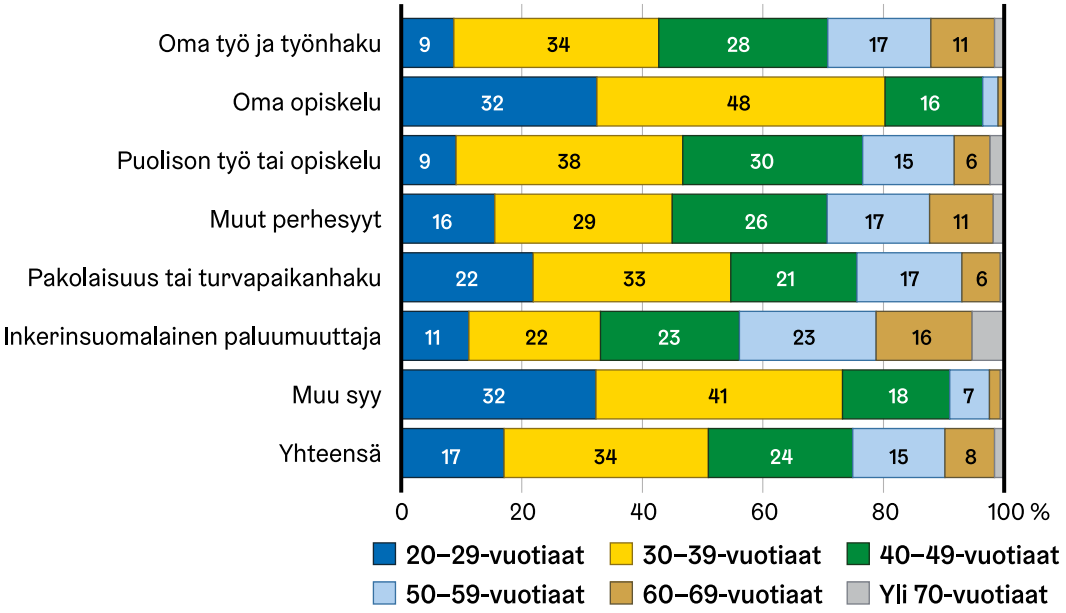

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

12 Siltä osin, kun on kyse turvapaikanhakijoista, monet ovat toki olleet Suomessa jo jonkin aikaa, mutta he ovat sisältyneet Suomen tilastoituun väestöön vasta saatuaan oleskeluluvan.

13 Suomeen muuton tärkeintä syytä ei ole saatu jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta. Tästä syystä maahanmuuttosyyn mukaan eritellyissä kuviossa yhteensä-rivin prosenttiosuudet voivat hieman poiketa kaikilta tutkimukseen osallistuneilta saatujen tietojen mukaisista tuloksista.

Virolaistaustaisista yli puolet (58 %) oli tullut työperusteisesti (kuvio 4). Osuus on melko korkea myös muualta Euroopasta (pl. Venäjä ja entinen NL) tulleilla. Lähi-idästä tai Pohjois-Afrikasta tulleista lähes kaksi kolmasosaa (63 %) ja muusta Afrikasta tulleista puolet on saapunut pakolaisperusteisesti. Inkerinsuomalaisten ja muiden suomensukuisten paluumuuttajien osuus oli yli kolmannes (35 %) niistä, joilla taustamaa on Venäjä tai entinen Neuvostoliitto. Perheperusteisesti tulleiden eli siis niiden, joiden tausta on puolison työ tai opiskelu tai muut perhesyyt, yhteenlaskettu osuus on varsin suuri kaikissa ryhmissä, varsinkin kun ottaa huomioon, että heitä myös sisältyy sekä pakolaistaustaisiin että inkerinsuomalaisiin.

Kuvio 4. Suomeen muuton syy pääkaupunkiseudulla taustamaaryhmien mukaan, %

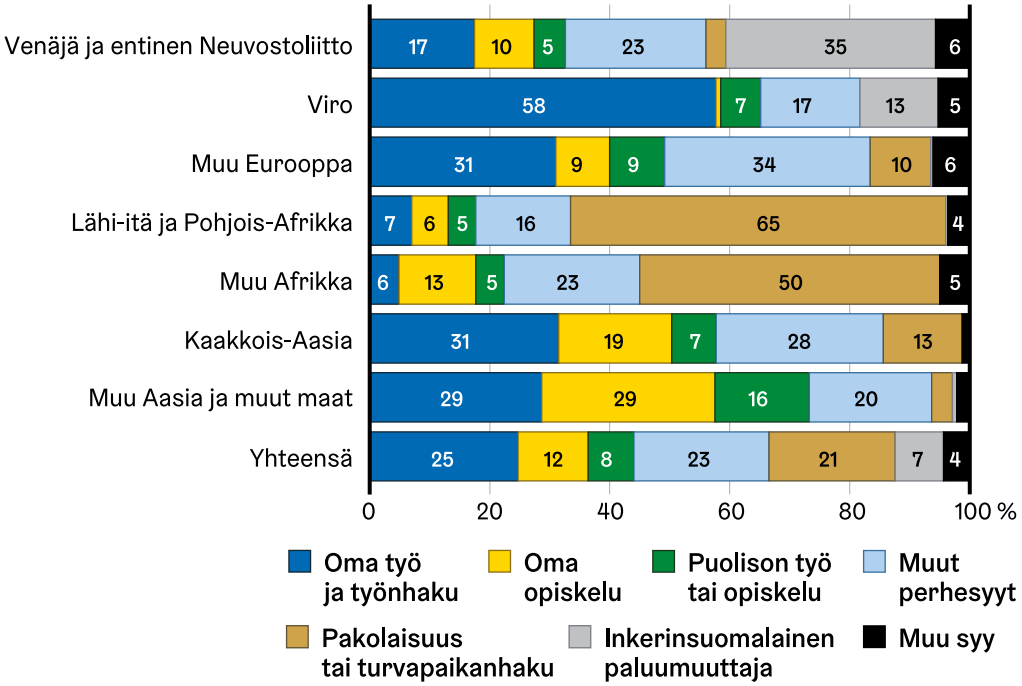

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Kääntäen tämä tarkoittaa sitä, että tämän tutkimuksen tuottaman aineiston perusteella Suomeen työperusteisesti muuttaneista pääkaupunkiseudulla noin kolmannes (34 %) on virolaistaustaisia (kuvio 5). Pakolaistaustaisista suurella osalla on puolestaan tausta Lähi-idässä tai Pohjois-Afrikassa (53 %) tai muussa Afrikassa (29 %). Yksittäisistä maista nousevat esiin ennen muuta Irak ja Somalia. Työperusteisesti ja opiskeluperusteisesti tulleiden sekä näiden perheenjäsenten joukossa korostuu myös Kaakkois-Aasia, suurina yksittäisinä taustamaina Thaimaa, Vietnam ja Filippiinit, sekä Muu Aasia ja muut maat, johon sisältyvät siis esimerkiksi Kiina, Intia ja näitä selvästi pienempänä ryhmänä Yhdysvallat. Inkerinsuomalaisista ylivoimaisella osalla on ymmärrettävästi taustamaana entinen Neuvostoliitto, mutta noin neljäsosalla myös Viro.

Kuvio 5. Taustamaaryhmät pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

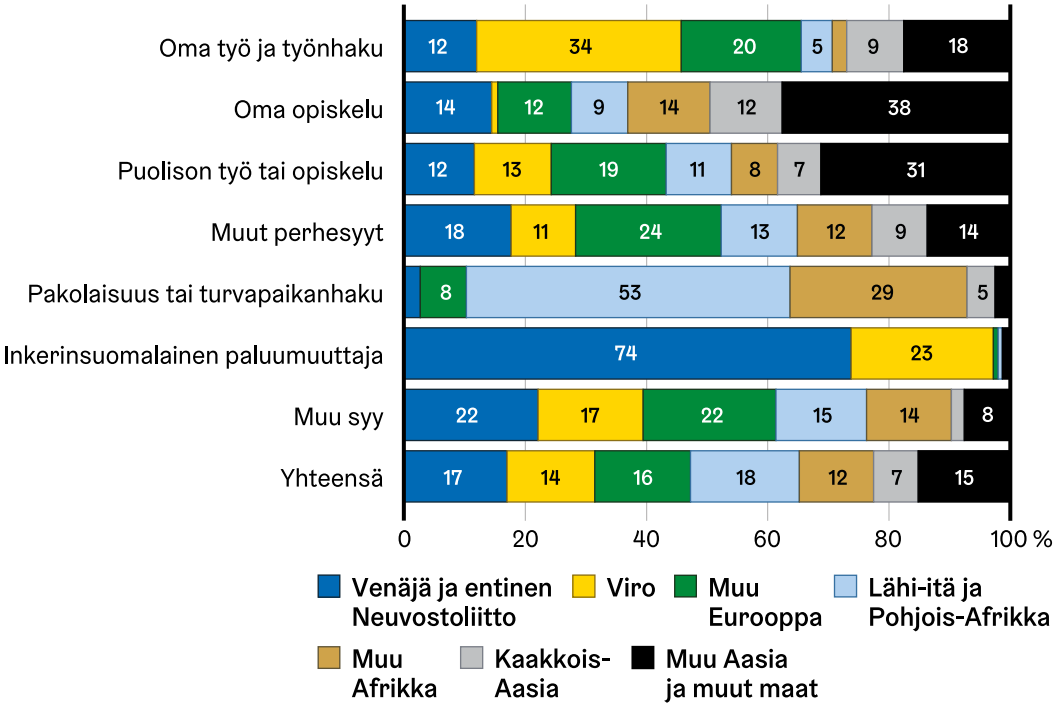

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Laajempi maahanmuutto Suomeen alkoi vasta kolmisenkymmentä vuotta sitten, ja nettomuutto on pääsääntöisesti siitä lähtien kasvanut. Tutkimukseen osallistuneista saatiin tieto Suomessa asumisen kestosta väestötietojärjestelmästä. Sen mukaan yli kymmenen vuotta Suomessa asuneiden osuus tutkimuksen kohderyhmästä on alle puolet, 43 prosenttia. Vastaavasti noin kolmannes (32 %) on ollut Suomessa korkeintaan viisi vuotta.

Laajemman maahanmuuton alkuvaiheessa Suomeen suuntautunutta muuttoa määritteli vahvasti Neuvostoliiton hajoaminen. Sen seurauksena Suomeen on muuttanut suuret määrät venäläisiä ja virolaisia ja joidenkin muiden kansallisuuksien edustajia eri perusteilla. Lisäksi ensimmäinen laajempi somalialaistaustaisten ryhmä saapui Suomeen Neuvostoliitosta tilanteessa, jossa Somaliassa oli syttynyt sisällissota, ja tulevaisuus Neuvostoliitossa oli niin ikään epävarma. (Ks. maahanmuutosta Suomeen esim. Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013.)

Suomessa tehtiin 1990-luvun alussa päätös kohdella inkerinsuomalaisia ja muita Neuvostoliitossa asuneita suomensukuisia paluumuuttajina, mikäli he olisivat perheenjäsenineen halukkaita siirtymään Suomeen. Paluumuuttokanava oli auki vajaat kolme vuosikymmentä, vuoteen 2016 asti. Inkerinsuomalaiset perheenjäsenineen muodostivat siis pääkaupunkiseudulla yhä varsin suuren osan niistä, joilla on taustamaana entinen Neuvostoliitto. Näistä paluumuuttajista lähes kaksi kolmasosaa on puolestaan ollut Suomessa yli 20 vuotta (kuvio 6). (Ks. inkerinsuomalaisista paluumuuttajista esim. Mähönen & Yijälä 2016.)

Noin kaksi kolmasosaa oman tai puolison työn tai opiskelun vuoksi Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla on puolestaan MoniSuomi-tutkimuksen tuottaman aineiston perusteella asunut maassamme korkeintaan 10 vuotta, monet vasta korkeintaan viisi vuotta. Pakolaistaustaisesti samoin kuin muista perhesyistä Suomeen tulleet jakautuivat Suomessa asumisajan suhteen varsin tasaisesti. Ulkomailla syntyneistä

somalialaistaustaisista suuri osa on ollut Suomessa jo melko pitkään[14], kun taas irakilaistaustaisista monet ovat tulleet Suomeen vasta vuosien 2015 ja 2016 aikana ja saaneet tämän jälkeen maassamme oleskeluluvan.

Suomessa asutun ajan keston vaihtelu on ikä- ja sukupuolirakenteen sekä taustamaarakenteen lisäksi syytä huomioida raportin myöhemmissä analyyseissa maahanmuuttosyyryhmien erilaisessa elinoloissa, elämäntilanteissa ja kokemuksissa. Tässä yhteydessä ei ollut mahdollista tehdä kaikkien ilmiöiden osalta useita taustamuuttujia huomioivia tarkkoja laskelmia. Viime vuosina tulleiden keskuudessa korostuvat siis työ- ja opiskeluperusteiset ja näiden perheenjäsenet, pitkään Suomessa asuneiden joukossa puolestaan pakolaistaustaiset, inkerinsuomalaiset ja näiden perheenjäsenet sekä muista perhesyistä muuttaneet.

Kuvio 6. Asutut vuodet Suomessa pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

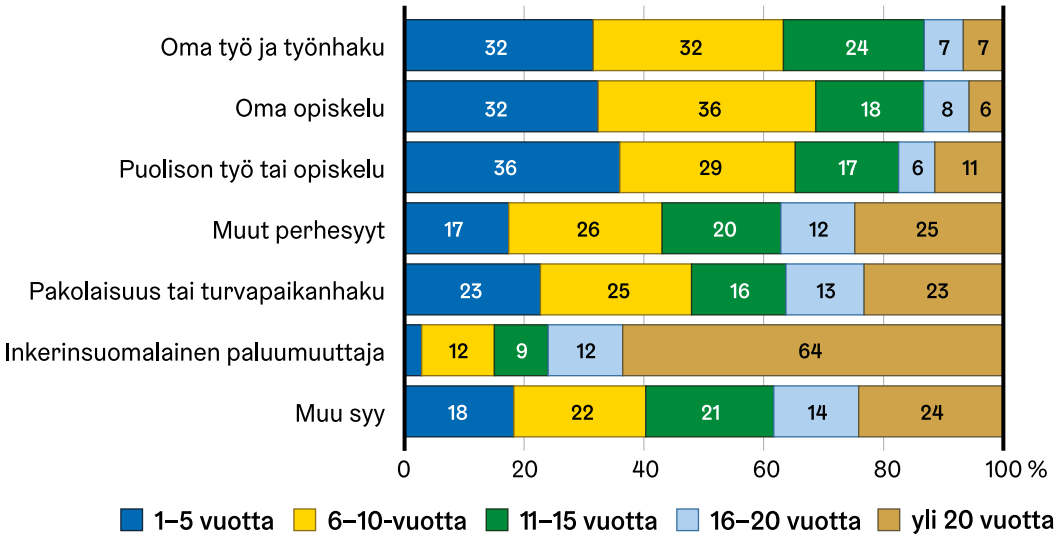

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

14 Suomen somalialaistaustaisista oli vuoden 2023 lopussa 42 prosenttia syntynyt Suomessa.

Koulutus ja suoritetut tutkinnot

Tärkeimmät havainnot

- **Pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneet ovat MoniSuomi-tutkimuksen mukaan selvästi koulutetumpaa väkeä kuin mitä tutkintorekisteriin perustuvien virallisten koulutustilastojen perusteella voi päätellä. Korkea-asteen koulutuksen saaneita oli MoniSuomi-tutkimuksen tulosten mukaan lähes puolet.**
- **Toisaalta myös korkeintaan perusopetuksen varaan jääneiden osuus on suuri, varsinkin kun ikärakenne huomioidaan. Osa heistä on todennäköisesti myös luku- ja/tai kirjoitustaidottomia.**
- **Monilla työperusteisesti muuttaneilla on korkea koulutus, mutta esimerkiksi Virosta on tultu töihin Suomeen myös vähällä koulutuksella. Pakolaistaustaisista noin joka viidennellä oli korkea-asteen tutkinto.**

Aikaisempi tutkimus

Virallisten tilastojen esittämät koulutustiedot ovat siis ulkomailla syntyneiden osalta epäluotettavia, koska tutkintorekisteri sisältää ainoastaan Suomessa suoritetut tutkinnot sekä ne ulkomailla suoritetut tutkinnot, joille on haettu vastaavuutta Suomen tutkintojärjestelmässä. Tilastoa on täydennetty Tilastokeskuksen toteuttamalla erillisellä kyselyllä[15], mutta tiedot ovat yhä liian puutteellisia, jotta niitä kannattaisi tarkastella yksinään tai käyttää taustamuuttujana. Koulutustasoa on kuitenkin selvitetty sekä UTH-tutkimuksessa että FinMonik-tutkimuksessa.

UTH-tutkimuksessa todettiin, että Suomeen muuttaneiden koulutustaso on polarisoitunutta. Yhtäältä korkeasti koulutettujen osuus on huomattavan suuri, toisaalta matalasti koulutettuja on niin ikään suhteellisesti ottaen paljon. Viimeksi mainittu seikka on sitäkin tärkeämpi huomioida, koska suuri osa vähälle koulutukselle jääneitä ulkomaalaistaustaisia on työikäisiä. Suomalaistaustaisessa väestössä vähän kouluja käyneet painottuvat selvästi vanhempiin ikäluokkiin. (Sutela & Larja 2015b, 30–32.)

Saman aineiston pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa havaittiin puolestaan, että samoin kuin suomalaistaustaisen kantaväestön osalta myös Suomeen muuttaneiden koulutustaso oli seudulla korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Koulutustaso oli erityisen korkea Espoossa, jossa ulkomaalaistaustaisistakin lähes puolet oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Korkeasti koulutettujen osuus oli vuonna 2014 suuri muista länsimaista tulleilla, mutta huomiota herättävän matala Suomen virolaistaustaisten keskuudessa. (Saukkonen & Peltonen 2018, 19–21.)

Samankaltaisia tuloksia saatiin myös FinMonik-tutkimuksessa. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli jopa puolet (49 %) tutkimukseen osallistuneista, kun osuus koko väestöstä oli 40 prosenttia. Tämän tutkimuksen yhteydessä selvitettiin myös tarkemmin tulosten paikkansa pitävyyttä ristiintaulukoimalla tietoja eri lähteistä. Vaikuttaa ilmeiseltä, että kyselytutkimuksessa vastaajat saattavat antaa todellisuutta korkeamman koulutustiedon esimerkiksi siten, että yliopisto-opintoja yhä suorittavat ihmiset ilmoittavat itselleen korkea-asteen koulutuksen. Kysymyksen ymmärtämisessä on ylipäätään

15 Ks. Witting 2019.

todennäköisesti ollut ongelmia useiden vastaajien kohdalla.[16] (Larja 2020a, 43.) Tämä on syytä huomioida tuloksia tulkittaessa.

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin vastaajan korkeinta Suomessa tai ulkomailla suorittamaa tutkintoa. Vastausvaihtoehtoina esitettiin 1) minulla ei ole Suomessa/ulkomailla suoritettua tutkintoa, 2) vähemmän kuin peruskoulu (vain osa peruskoulua tai vastaavaa), 3) peruskoulu (tai vastaava oppimäärä), 4) ylioppilastutkinto, 5) ammatillinen tutkinto (esim. kokki tai hitsaaja), 6) ammattikorkeakoulututkinto (esim. sosionomi, restonomi), 7) alempi korkeakoulututkinto (kandidaatti, *bachelor*), 8) yliopisto tai ylempi korkeakoulututkinto, 9) lisensiaatin tai tohtorin tutkinto, 10) en osaa sanoa.

Ryhmään "peruskoulu tai vähemmän" luokiteltiin enintään vastausvaihtoehdon 1) minulla ei ole Suomessa/ulkomailla suoritettu tutkintoa, 2) vähemmän kuin peruskoulu tai 3) peruskoulu vastanneet. Ryhmään "toinen aste" luokiteltiin enintään vastausvaihtoehdon 4) ylioppilastutkinto tai 5) ammatillinen tutkinto vastanneet. Ryhmään "korkea-aste" luokiteltiin vastausvaihtoehdon 6) ammattikorkeakoulututkinto, 7) alempi korkeakoulututkinto, 8) yliopisto tai ylempi korkeakoulututkinto tai 9) lisensiaatin tai tohtorin tutkinto vastanneet.[17]

Vastausten perusteella voidaan todeta, että ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla ovat edellä mainituilla varauksillakin myös tämän tutkimuksen mukaan selvästi koulutetumpaa väkeä kuin mitä tutkintorekisteriin pohjautuvista virallisista koulutustilastoista voi päätellä (kuvio 7). Lähes puolella (46 %) oli oman ilmoituksen mukaan vähintään alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Korkeintaan perusasteen varaan jääneiden osuus oli tämän aineiston perusteella noin viidennes, mitä toki sitäkin voi Suomeen muuttaneiden ikärakenne huomioiden pitää varsin suurena.

Kuvio 7. Koulutustaso pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen ja tutkintorekisterin (2022)[18] mukaan, %

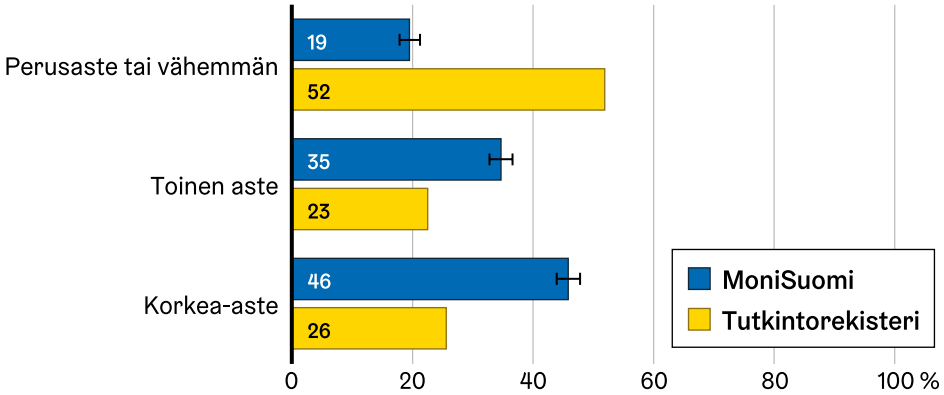

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023, Tilastokeskus: väestön koulutusrakenne.

16 Toisaalta 22 prosenttia vastaajista oli ilmoittanut tutkimuksessa matalamman koulutuksen kuin mitä tutkintorekisteriin oli kirjattu.

17 Vastausta 10) en osaa sanoa ei otettu huomioon. Lisäksi huomioitiin jatkokysymykset "Mikä on tämän Suomessa suorittamasi tutkinnon valmistumisvuosi?" ja "Mikä on tämän ulkomailla suorittamasi tutkinnon valmistumisvuosi?" siten, että valmistumisvuoden tulevaisuuteen ilmoittaneet luokiteltiin yhtä astetta alempaan tutkintoluokkaan.

18 Rekisteripohjaisissa tiedoissa ikärajaus on 20–64-vuotiaat, ja pääkaupunkiseutu sisältää Kauniaisten kaupungin.

Vaikka kaikki erot kuntien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä, Suomeen muuttaneiden koulutustaso näyttää pääkaupunkiseudulla olevan korkein Espoossa ja matalin Vantaalla. Espoossa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli MoniSuomi-tulosten perusteella yli puolet (54 %), ja Vantaalla puolestaan toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 42 %. Helsingissä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli lähes puolet tutkimukseen osallistuneista (48 %).

Työperusteisesti Suomeen muuttaneiden koulutustaso oli melko tasaisesti kolmijakoinen. Korkea-asteen tutkinto Suomesta tai ulkomailta oli toki lähes puolella Suomeen työn perässä muuttaneista, mutta toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuuskin oli varsin korkea, noin kolmannes. Korkeintaan perusasteen tutkinnon saavuttaneita oli 22 prosenttia.

Opiskelutaustaiset ovat sen sijaan yleisesti korkeasti koulutettuja. Jopa 85 prosenttia heistä ilmoitti suorittaneensa korkea-asteen tutkinnon. Tähän voi sisältyä myös tutkintoa yhä suorittavia, koska korkeintaan viisi vuotta Suomessa asuneistakin korkeasti koulutettuja oli noin neljä viidesosaa (81 %). Pakolaistaustaisista noin kolmanneksella oli korkeintaan perusasteen koulutus, mutta toisaalta heidänkin keskuudessaan noin viidenneksellä oli korkea-asteen tutkinto.

Myös taustamaiden välillä on varsin suuria eroja (kuvio 8). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli varsin suuri venäläis- ja neuvostoliittolaistaustaisilla, sekä muilla eurooppalaistaustaisilla pois lukien virolaistaustaiset, ja aasialaistaustaisilla pois lukien Lähi-itä. Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisilla sekä virolaistaustaisilla korkeasti koulutettujen osuus oli puolestaan selvästi pienempi kuin tutkimukseen osallistuneilla keskimäärin. Virolaistaustaisista korkea-asteen koulutus oli vain noin joka viidennellä, kun taas noin joka toisella oli toisen asteen koulutus.

Kuvio 8. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus pääkaupunkiseudulla taustamaan mukaan, %

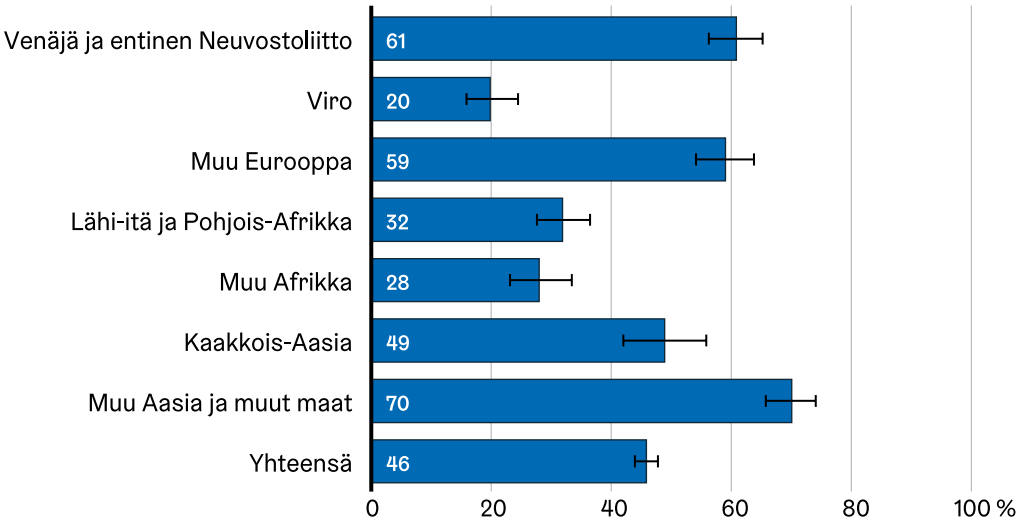

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Tutkimuksessa kysyttiin myös sitä, kuinka monta vuotta vastaaja oli kansa- ja peruskoulu mukaan lukien käynyt koulua tai opiskellut päätoimisesti. Olennaisimpana tuloksena voi pitää sitä, että 12 prosentilla Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla olisi oman ilmoituksensa mukaan takanaan koulunkäyntivuosia vain korkeintaan viisi. Pakolaistaustaisista muuttajista heidän osuutensa olisi lähes kolmannes (32 %). Muissa maahanmuuttosyyryhmissä näin vähäinen koulutus on melko harvinaista.

Suomen tai ruotsin kielen taito

Tärkeimmät havainnot

- **Itse arvioitu suomen tai ruotsin kielen taito oli pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen mukaan reilulla neljänneksellä erinomainen. Toisaalta noin kymmenesosa ei puhunut oman ilmoituksensa mukaan kumpaakaan kansalliskieltä lainkaan, ja vajaa kolmannes oli aloittelijan tasolla.**
- **Kielitaito on heikko erityisesti monilla työ- tai opiskeluperusteisesti tulleilla. Monet eivät kenties tarvitse kumpaakaan kansalliskieltä arjessaan, ja useat ovat lähtökohtaisesti Suomessa vain tilapäisesti.**
- **Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien ja näiden perheenjäsenten suomen tai ruotsin kielen taito on selvästi korkeimmalla tasolla. Vastaavasti kielitaito on vähintään keskitasoinen suurella osalla virolais-, venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisista.**

Aikaisempi tutkimus

UTH-tutkimuksessa selvitettiin ensimmäistä kertaa kattavasti ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten suomen tai ruotsin kielen taitoa. Vastausten luotettavuutta varmistettiin haastattelijan omalla arviolla, joka oli miltei aina yhtenevä itsearvion kanssa. Äidinkielen tasoinen taito suomen tai ruotsin kielessä oli Suomessa vajaalla viidenneksellä, mutta reilulla enemmistöllä korkeintaan keskitasoinen (Nieminen & Larja 2015, 43–47).

Osaamistaso oli pääkaupunkiseudulla jonkin verran alempi kuin sen ulkopuolisessa Suomessa. Pääkaupunkiseudun osuutta laski kunnista Espoo, jossa oli suhteellisesti ottaen enemmän niitä, joilla suomen tai ruotsin kielen taito oli vain aloittelijan tasolla, ja vähemmän kotimaisia kieliä erittäin hyvin hallitsevia muuttajia. Suomessa pidempään asuneet osasivat suomea tai ruotsia todennäköisemmin hyvin, mutta monella pitkään maassamme olleellakin oli heikko kielitaito Suomen kansalliskielissä. (Saukkonen & Peltonen 2018, 21–24.)[19]

FinMonik-tutkimuksessakin suomen tai ruotsin kielen taito jakautui voimakkaasti eri osaamistasoihin. Vajaa kolmannes vastasi puhuvansa suomea tai ruotsia erinomaisesti, vajaa kolmannes keskitasoisesti ja vajaa kolmannes aloittelijan tasolla. Paras suomen tai ruotsin kielen taito oli virolaistaustaisilla, kun taas aasialaistaustaisista suuri osa oli korkeintaan aloittelijan tasolla. Viimeksi mainitussa ryhmässä monien katsottiin tulleen Suomeen työn tai opiskelun vuoksi tarvitsematta kummankaan kansalliskielen osaamista. (Larja 2020a, 41–48.)

Tilastokeskus toteutti työvoimatutkimuksen lisäteemana vuonna 2021 haastattelututkimuksen ulkomailla syntyneiden työmarkkinatilanteesta. Siinä yhteydessä kysyttiin myös kielitaitoa, ja tutkimuksen mukaan naisten suomen tai ruotsin kielen taito oli parempi kuin miesten vastaava kielitaito. Naisista viidesosa ja miehistä useampi kuin joka kolmas ei puhunut suomea tai ruotsia lainkaan tai oli korkeintaan aloittelijan tasolla. Vähemmän kuin viisi vuotta Suomessa asuneista suuri osa oli aloittelijoita, ja yli 10 vuotta Suomessa asuneilla kielitaito oli neljällä viidestä vähintään keskitasoista.

19 Mähönen ja Yijälä (2016, 32–33) ovat inkerinsuomalaisia paluumuuttajia tutkiessaan havainneet, että muuttajien arvio omasta kielitaidosta oli maassaoloajan karttuessa laskenut, ja päätelleet, että kyky arvioida omaa kielitaitoa on kokemusten myötä kehittynyt ja tuottanut paradoksaalisesti aiempaa heikompaa ilmoitettua kielitaitoa.

(Baumgartner 2023; ks. myös Suomeen muuttaneista naisten kielitaidosta ja asemasta työmarkkinoilla Larja 2020b.)

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin, kuinka hyvin vastaaja puhuu suomen tai ruotsin kieltä. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) en puhu lainkaan, 2) aloittelijana (selviän yksinkertaisista arkisista tilanteista) 3) keskitasoisesti (pystyn aktiivisesti osallistumaan keskusteluihin), ja 4) erinomaisesti (osaan käyttää suomea tai ruotsia monipuolisesti eri tilanteissa, pystyn esimerkiksi hoitamaan asioita viranomaisten kanssa suomen tai ruotsin kielellä).

Noin neljäkymmentä prosenttia Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla puhui MoniSuomi-tutkimuksen tulosten mukaan suomea tai ruotsia korkeintaan aloittelijan tasolla (kuvio 9). Noin joka kymmenes (11 %) ei katsonut puhuvansa kumpaakaan kansalliskieltä lainkaan. Toisaalta noin joka neljäs (26 %) katsoi puhuvansa suomea tai ruotsia erinomaisesti ja joka kolmas (33 %) keskitasoisesti.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien välillä ei tässä suhteessa ole tilastollisesti merkitseviä eroja, vaikka korkeintaan aloittelijan tasoisten osuus olikin Espoossa jonkin verran suurempi ja erinomaisesti Suomea osaavien puolestaan pienempi kuin Helsingissä ja Vantaalla. Vähintään keskitasoinen suomen tai ruotsin kielen taito oli useammin Suomeen muuttaneilla naisilla kuin miehillä. Naisista vain noin 8 prosenttia ei puhunut kumpaakaan kansalliskieltä lainkaan.

Pidempään Suomessa asuneilla on todennäköisemmin vähintään keskitasoinen ja monilla myös erinomainen suomen tai ruotsin kielen taito. Toisaalta yli 15 vuotta Suomessa asuneistakin joka viides (20 %) puhui suomea tai ruotsia korkeintaan aloittelijan tasolla, osa heistä ei osannut kansalliskieliä oman kertomansa mukaan lainkaan. Korkeintaan viisi vuotta Suomessa asuneilla suomen tai ruotsin kielen taito oli usein (70 %) korkeintaan aloittelijan tasolla. Joka neljäs (25 %) heistä ei puhunut kumpaakaan kansalliskieltä lainkaan.

Kuvio 9. Suomen tai ruotsin kielen taito pääkaupunkiseudulla sukupuolen mukaan, %

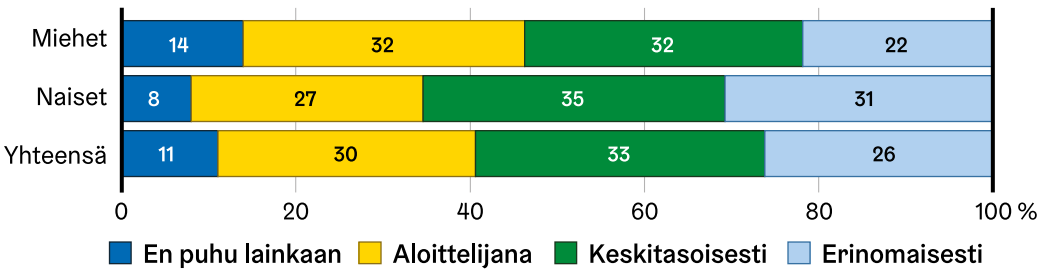

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Inkerinsuomalaisilla suomen tai ruotsin kielen taito oli selvästi muita ryhmiä korkeammalla tasolla, kun asiaa tarkastellaan Suomeen muuton syyn mukaan (kuvio 10). Tähän vaikuttaa sekä pitkähkö Suomessa asumisen kesto että monilla myös suomen kielen taito ennen muuttoa. Myös pakolaistaustaisista suurella osalla oli vähintään keskitasoinen suomen tai ruotsin kielen taito, heistäkin siis osa on ollut Suomessa jo varsin pitkään. Kielitaito on vähintään keskitasoinen myös suurella osalla niistä, jotka ovat tulleet Suomeen ”muusta perhesyystä”. Monilla heistä on oletettavasti äidinkieleltään suomen- tai ruotsinkielinen puoliso.

Sen sijaan oman tai puolison työn tai opiskelun vuoksi Suomeen muuttaneilla kansalliskielen tai -kielten osaaminen oli usein matalalla tasolla. Näihin ryhmiin kuuluvista monet ovat olleet Suomessa vain muutamia vuosia. Korkeintaan viisi vuotta Suomessa asuneista työperusteisesti muuttaneista vain joka viidennellä (19 %) oli vähintään keskitasoinen suomen tai ruotsin kielen taito. 6–10 vuotta maassamme olleilla osuus on noussut noin puoleen (47 %) ja 11–15 vuotta asuneilla vajaaseen kahteen kolmasosaan (64 %). Tätä pidempään Suomessa olleilla osuus ei kuitenkaan ole enää sen suurempi.

Kuvio 10. Suomen tai ruotsin kielen taito pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %[20]

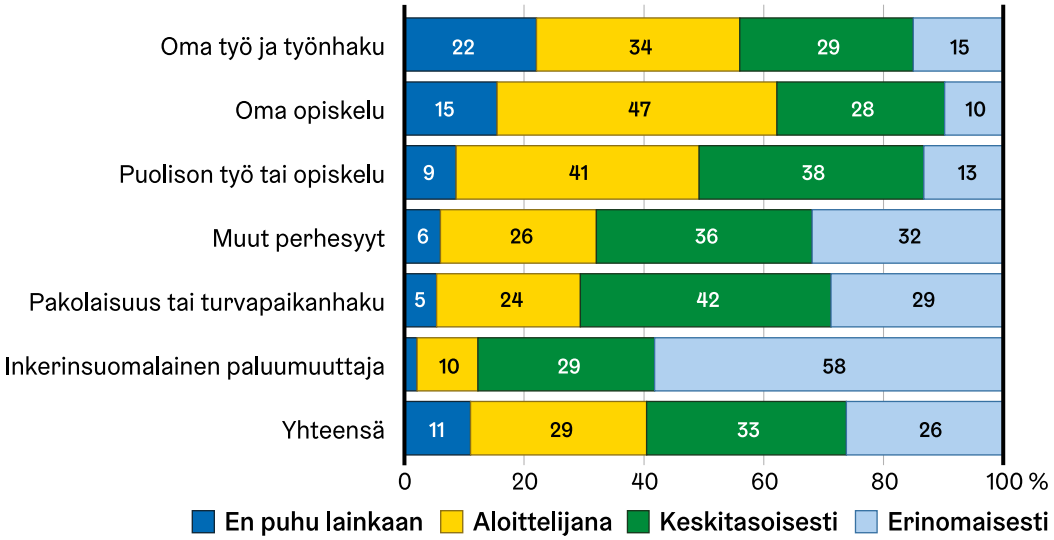

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Naapurimaista (käytännössä Viro, Venäjä) muuttaneista suurella enemmistöllä oli vähintään keskitasoinen suomen tai ruotsin kielen taito. Molemmissa ryhmissä naisilla oli kuitenkin selvästi parempi kielitaito kuin miehillä. Sen sijaan Kaakkois-Aasia-taustaisilla ja niillä, joilla taustamaa oli jokin muu Aasian maa tai muu maa, useammalla kuin joka toisella oli korkeintaan aloittelijatasoinen kotimaisten kielten taito. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista lähes joka toisella oli korkeintaan aloittelijan tasoinen suomen tai ruotsin kielen taito. Suomen tai ruotsin kielen erinomainen taitotaso oli yleisimmin toisen asteen tutkinnon suorittaneilla.

20 Luokka ”Muu syy” on jätetty esityksen yksinkertaistamiseksi tästä ja raportin muista myöhemmistä vastaavista maahanmuuttosyypohjaisesti asioita tarkastelevista kuvioista pois.

4 Työllisyys ja työmarkkinoille sijoittuminen

Tässä luvussa tarkastellaan Suomeen muuttaneiden ulkomaalaistaustaisten työllisyyteen ja työllistymiseen liittyviä seikkoja pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tuottamiin tietoihin nojaten. Aluksi analysoidaan työllisyyttä ja työttömyyttä sekä muuta pääasiallista toimintaa. Erikseen selvitetään työpaikan saamisen väyliä ja käsityksiä ja kokemuksia työllistymisen esteistä. Lopuksi tarkastellaan työsuhteen laatua ennen muuta työajan näkökulmasta ja vastaajien ruokakunnan tuloja. Työsuhteen laadun osalta esitellään laajemmin myös muista lähteistä saatuja tuoreita tietoja.

Työllisyys ja työttömyys

Tärkeimmät havainnot

- **Pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista noin kaksi kolmasosaa oli MoniSuomi-aineiston mukaan työllisiä. Heistä noin 57 prosenttia oli kokopäivätyössä ja noin 10 prosenttia osa-aikatyössä.**
- **MoniSuomi-tutkimuksen tulokset tuottavat Suomeen muuttaneille selvästi rekisteripohjaisia tietoja korkeamman työllisyysasteen. Tämä johtuu pitkälti erilaisesta työllisen määritelmästä sekä siitä, että kyselytutkimuksesta puuttuvat Suomesta pois muuttaneet.**
- **Miesten työllisyysaste on selvästi korkeampi kuin naisten. Naisista puolestaan suurempi osa on opiskelijana tai perheen- tai kodinhoitotehtävissä. Korkeasti koulutetuista työllisiä oli suurempi osuus kuin vähemmän koulutetuista.**
- **Työllisyysaste on ymmärrettävästi hyvä työperusteisilla muuttajilla, kun taas pakolaistaustaisilla kiinnittyminen työmarkkinoille on vaikeampaa. Kokopäivätoiminen työllisyys oli taustamaaryhmistä yleisintä pääkaupunkiseudun virolaistaustaisilla.**

Aikaisempi tutkimus

Suomeen muuttaneiden työllisyystilannetta, työmarkkinoille sijoittumista ja muuta pääasiallista toimintaa on tutkittu varmasti enemmän kuin mitään muuta kotoutumisen osa-aluetta. Käytettävissä on myös ollut useita lähteitä. Rekisteripohjaista tietoa on saatu Tilastokeskuksen ylläpitämistä tilastoista, kysely- tai haastattelupohjaista tietoa puolestaan eurooppalaiseen Labour Force Survey -tutkimukseen kuuluvasta työvoimatutkimuksesta. Lisäksi työllisyyteen liittyviä kysymyksiä on käsitelty niin UTH- kuin FinMonik-tutkimuksessa.

Rekisteripohjaisessa pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa on havaittu, että ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten työvoimaosuus on matalampi, työllisyysaste pienempi ja työttömyysaste puolestaan korkeampi kuin suomalaistaustaisessa väestössä. Kehitys on kuitenkin vuosituhannen alusta ollut pääsääntöisesti myönteistä. Suomeen muuttaneen väestön sisällä on suuria eroja, jotka heijastavat puolestaan

erilaisia Suomeen muuton perusteita sekä muita taustatekijöitä kuten koulutusta. (Saukkonen 2022, 36–69.)

UTH-tutkimuksessa 20–64-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli vuonna 2014 noin kaksi kolmasosaa siinä missä se oli samanikäisessä suomalaistaustaisessa väestössä kolme neljäsosaa. Rekisteripohjaisiin tietoihin verrattuna ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli selvästi korkeampi ja ero koko väestöön selvästi pienempi, mitä selitettiin työllisen tiukemmalla määritelmällä työssäkäyntitilastossa. Sukupuolen mukaisessa tarkastelussa ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyys oli miltei samalla tasolla kuin suomalaistaustaisten miesten. Naisten heikompaa työllistymistä selitettiin varhaisemmalla perheellistymisellä ja äitien huonolla työllistymisellä. (Larja & Sutela 2015, 71–82.)

Saman aineiston pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa todettiin, että työllisyysaste oli pakolaistaustaisilla alempi kuin muissa maahanmuuttosyyryhmissä ja että ero on erityisen suuri naisten osalta. Työn tai opiskelun vuoksi Suomeen muuttaneilla oli varsin korkea työllisyysaste. Perheperusteisesti muuttaneilla työllisyysaste oli paljon alempi, ja naisilla se oli vain noin 50 prosenttia. (Saukkonen & Peltonen 2018, 25–30.)

FinMonik-tutkimus antoi vastaavia tuloksia koko maasta. Koko- tai osa-aikatyötä tekevien ulkomaalaistaustaisten osuus oli ikävakioidussa tarkastelussa 20–64-vuotiaista miehistä 62 prosenttia siinä missä koko väestöstä vastaava osuus oli 68 prosenttia. Naisten osalta ero väestöryhmien välillä oli paljon suurempi, 23 prosenttiyksikköä. (Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020, 49–54.) Osa-aikatyö oli sekä UTH- että FinMonik-tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisilla selvästi yleisempää kuin mitä se oli koko väestössä. Yleisimmäksi syyksi osa-aikaisuuteen kerrottiin, että kokopäivätyötä ei ollut tarjolla. Muita syitä olivat esimerkiksi opiskelu sekä naisten tapauksessa etenkin lasten hoitaminen.

Ennen MoniSuomi-tutkimuksen tuottamien tietojen esittelyä kannattaa aikaisemmasta tutkimuksesta nostaa vielä esille tuore tutkimus eri syistä Suomeen muuttaneiden työllistymisestä (Pesola, Sarvimäki & Virkola 2024). Maahanmuuttosyytieto on tässä tapauksessa saatu ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisperusteesta vuosina 2011–2021 tehdyistä päätöksistä. Tutkimuksen mukaan työluvalla Suomeen tulleiden työllisyysaste ja työtulot ovat alkuvuosina korkeat verrattuna kansainvälisen suojelun, perhesiteen ja opiskelun vuoksi saapuneisiin sekä EU-kansalaisiin.

Työperusteisesti muuttaneiden työllisyysaste oli aluksi suomalaistaustaisten kanssa samaa luokkaa, ja tulot jopa jonkin verran suuremmat. Siinä missä kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden työllisyystilanne ja sen mukana myös tulot ajan mittaan paranevat, työperusteisesti muuttaneiden tapauksessa ne laskivat hieman. Kymmenen Suomessa asutun vuoden jälkeen työperusteisten ja pakolaisperusteisten välinen ero työllisyysasteessa on pienentynyt 80:sta 20:een prosenttiyksikköön. (Mt., 20–28.)

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa selvitettiin vastaajan pääasiallista toimintaa. Kysymys oli muotoiltu siten, että tutkimukseen osallistuneille annettiin yhdeksän vastausvaihtoehtoa. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) kokopäivätyössä, 2) osa-aikatyössä, 3) eläkkeellä iän perusteella, 4) työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuen saajana, 5) osa-aikaeläkkeellä, 6) työtön tai lomautettu, 7) perhevapaalla, kotiäiti tai -isä, 8) opiskelija tai opintovapaalla, tai 9) jokin muu. Vastaajaa pyydettiin valitsemaan hänen tilannettaan tällä hetkellä parhaiten kuvaava vaihtoehto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saatavilla olevien koko Suomea koskevien ikä- ja sukupuolivakioitujen tietojen mukaan Suomeen muuttaneista työl-

lisiä oli 58 prosenttia, kun koko väestössä vastaava osuus oli 61 prosenttia. Suomeen muuttaneiden keskuudessa kokopäivätyössä olevien osuus oli kuitenkin pienempi, 49 prosenttia, kun se oli Suomen koko väestössä 54 prosenttia. Miesten keskuudessa Suomeen muuttaneiden työllisyysaste, kokopäivätoimiset ja osa-aikaiset mukaan lukien, oli tämän aineiston perusteella hieman koko väestöä parempi, kun taas naisten osalta Suomeen muuttaneiden työllisyystilanne oli koko väestön naisia heikompi. (MoniSuomi-työryhmä 2023).

MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista kaksi kolmasosaa (67 %) oli työllisiä (kuvio 11). Heistä 57 prosenttia oli kokopäivätyössä ja 10 prosenttia osa-aikatyössä. Työttömiä tai lomautettuja oli 9 prosenttia. Eri syistä eläkkeellä olevien (vastausvaihtoehdot 3–5) osuus oli 8 prosenttia. Opiskelijoiden osuus oli 10 prosenttia ja kotona lapsia hoitavien osuus 5 prosenttia.[21]

Suomeen muuttaneista miehistä kaksi kolmasosaa (66 %) oli pääkaupunkiseudulla kokopäivätyössä, ja työllisyysaste kaikkineen siis 74 prosenttia. Naisista puolestaan vain 47 prosenttia oli kokopäivätyössä ja noin 11 prosenttia osa-aikatyössä (työllisyysaste yhteensä 58 %). Miehiin verrattuna naisista selvästi suurempi osa oli puolestaan joko opiskelijoita (14 %, miehistä 7 %) tai kodinhoitotehtävissä (naisista 9 %, miehistä 1 %). Sen sijaan työttömien tai lomautettujen osuudet olivat samaa luokkaa niin miehillä kuin naisilla (8–9 %).

Kuvio 11. Pääasiallinen toiminta pääkaupunkiseudulla sukupuolen mukaan, %

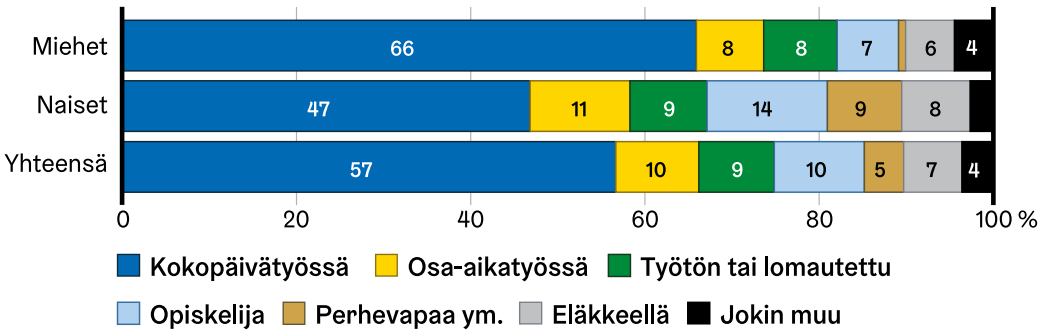

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Ulkomaalaistaustaisten tai vieraskielisten työllisyystilannetta tarkastellaan usein Tilastokeskuksen rekisteripohjaiseen työssäkäyntitilastoon nojaten (ks. esim. Saukkonen 2022). MoniSuomi-tutkimuksen mukainen pääkaupunkiseudun työllisyysaste (66 %) oli selvästi korkeampi kuin vuoden 2021 lopun työssäkäyntitilaston tuottama tieto (56 %, kuvio 12).[22] Erilaisten tiedonmuodostuksen tapojen lisäksi ero voi johtua siitä, että työssäkäyntitilasto sisältää myös henkilöitä, jotka sisältyvät tilastoituun väestöön, vaikka ovat poistuneet Suomesta tekemättä siitä viranomaisille ilmoitusta. Tämä laskee etenkin ulkomailla syntyneiden työllisyysastetta.

21 Työllisyysasteella tarkoitetaan työllisten osuutta ikäluokasta. Työttömyysaste mitataan puolestaan virallisesti työttömien osuutena työvoimasta, ja siksi tässä yhteydessä ei puhuta työttömyysasteesta.

22 MoniSuomi-aineistosta ne, jotka ovat vastanneet ”perhevapaalla, kotiäiti tai -isä” on tässä kuviossa yhdistetty luokkaan ”Muu”.

Kuvio 12. Pääasiallinen toiminta pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen ja Työssäkäyntitilaston (2022) mukaan, %

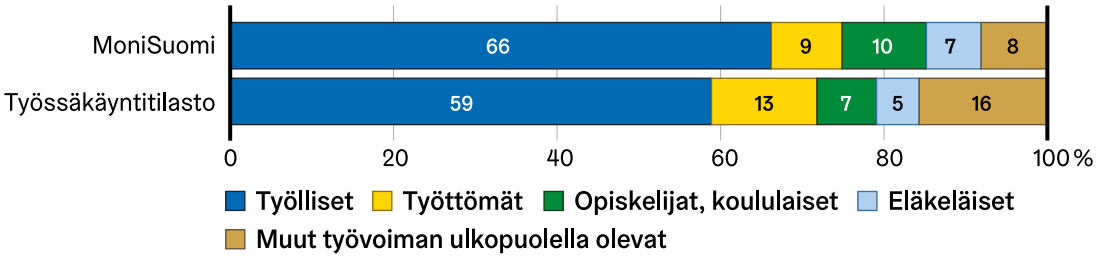

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023 ja Tilastokeskus.

Pääkaupunkiseudun kaupunkien välillä oli Suomeen muuttaneiden työllisyydessä eroja, jotka eivät pääsääntöisesti ole tilastollisesti merkitseviä. Tulokset vastaavat kuitenkin pitkälti niitä havaintoja, joita on tehty työssäkäyntitilastoon sisältyvien tietojen perusteella. Työllisyyden osalta Espoon tilanne vaikuttaa paremmalta etenkin Helsinkiin verrattuna. Helsingissä kokopäivätyössä olevien osuus oli 53 prosenttia, Espoossa puolestaan 63 prosenttia. Vantaa asettui tässä tutkimuksessa näiden kaupunkien väliin (kokopäivätoimisten työllisten osuus 59 %). Opiskelijoiden osuus oli puolestaan Helsingissä pääkaupunkiseudun suurista kaupungeista korkein (12 %).

Työperusteisesti Suomeen muuttaneilla oli ymmärrettävästi korkea työllisyysaste, kokopäivätyössä oli 78 prosenttia ja osa-aikatyössä 6 prosenttia (kuvio 13). Myös opiskeluperusteisesti muuttaneiden työllisyysaste oli varsin korkea, kokopäivätyössä oli 68 prosenttia ja osa-aikatyössä 8 prosenttia.[23] Tässä ryhmässä opiskelu oli niin ikään ymmärrettävästi olennainen pääasiallinen toiminta (20 %). Perhesyistä muuttaneilla varsinkin kokopäivätyön osuus oli selvästi alempi, puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneilla 49 prosenttia ja muista perhesyistä tulleilla 45 prosenttia. Vielä alempi työllisyysaste oli pakolaistaustaisilla (37 %, joista 27 % kokopäivätyössä). Heistä suuri osa oli opiskelijoita (23 %). Inkerinsuomalaisista 15 prosenttia oli eläkkeellä.

Kuvio 13. Kokopäivä- tai osa-aikatyössä olevien osuus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

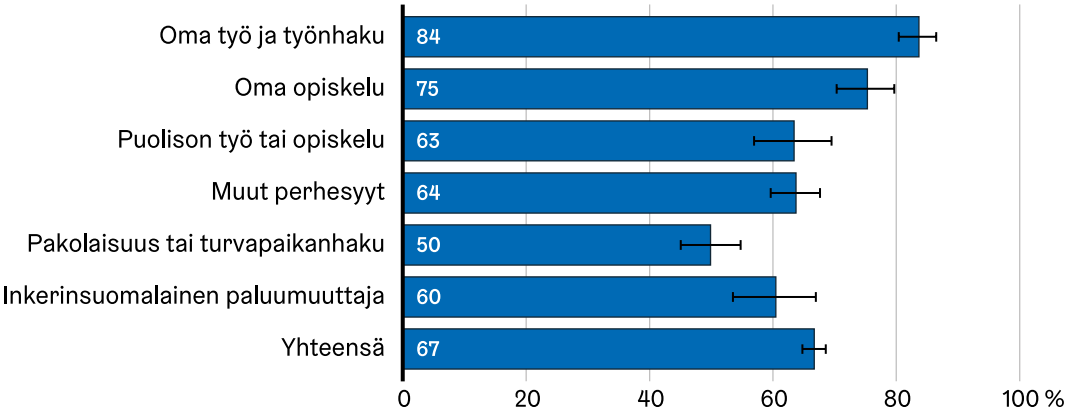

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

23 Itsensä työllisiksi ilmoittaneiden opiskelijataustaisten osuus oli varsin suuri myös niillä, jotka olivat asuneet Suomessa korkeintaan viisi vuotta, kokopäiväisten osuus oli 61 prosenttia ja osa-aikaisten 11 prosenttia. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan Suomeen opiskelemaan tulleet ja Suomeen jääneet ovat pääsääntöisesti usein myös nopeasti työllistyneet.

Kaikissa tutkimuksen maahanmuuttosyyryhmissä kokopäivätyössä olevien miesten osuus kaikista miehistä oli selvästi suurempi kuin naisten vastaava osuus (kuvio 14). Prosenttiyksiköillä mitattuna ero oli suurin pakolaistaustaisilla, 22 prosenttiyksikköä ja opiskelutaustaisilla 21 prosenttiyksikköä, mutta työperusteisesti muuttaneillakin 14 prosenttiyksikköä. Työllisyysastetta sukupuolten välillä tasoitti puolestaan se, että osa-aikatyöllisten osuus oli puolestaan naisilla pakolaistaustaisia lukuun ottamatta suurempi kuin miehillä. Naisten työllisyysastetta laskee sekä opiskelijana että perhevapaalla olevien suurempi osuus kaikissa maahanmuuttosyyryhmissä. Pakolaistaustaisista naisista opiskelijana oli jopa 23 prosenttia (perhevapaalla 14 %).

Kuvio 14. Pääasiallinen toiminta pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn ja sukupuolen mukaan, %

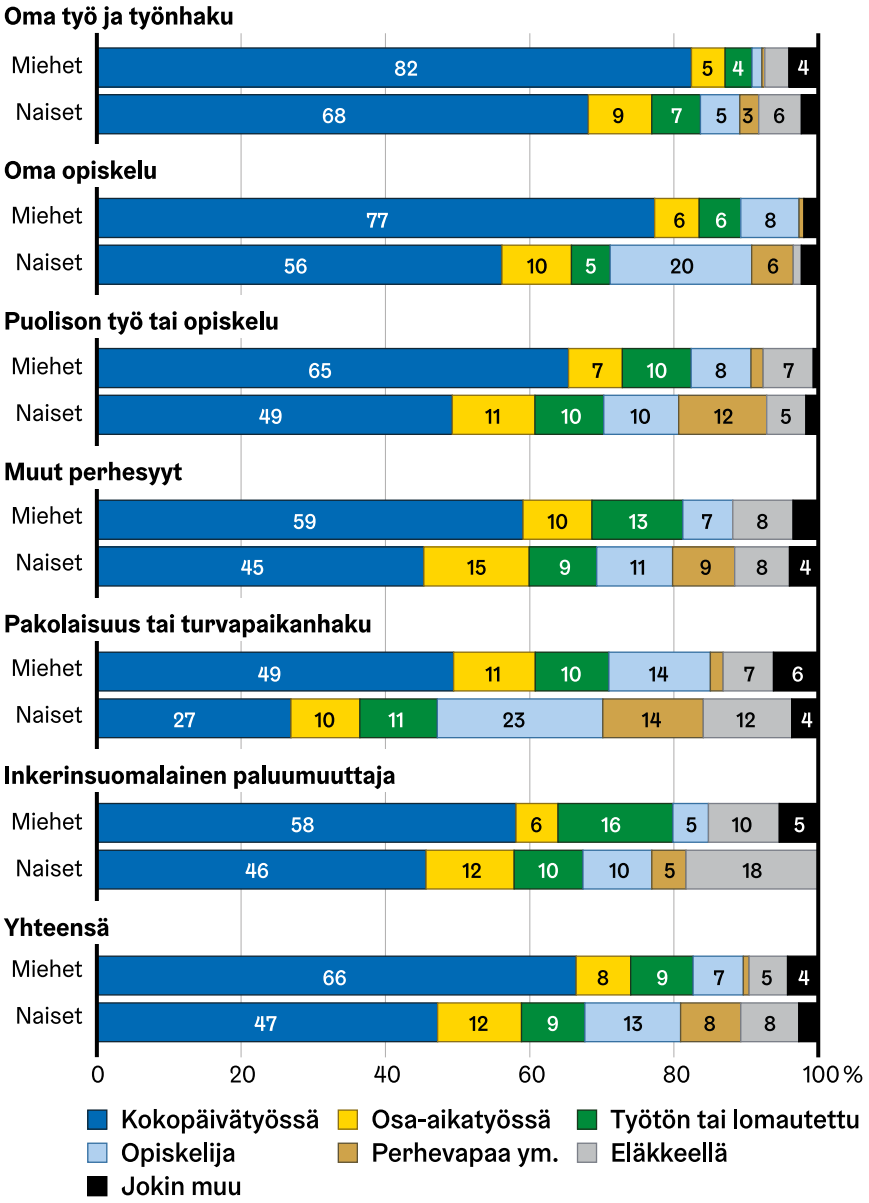

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Suomeen muuttaneiden pääasiallinen toiminta vaihtelee selvästi myös taustamaan mukaan. Kokopäivätyöllisten osuus oli suurin virolaistaustaisilla (71 %), ja melko korkea, kaksi kolmasosaa muilla eurooppalaistaustaisilla (66 %) sekä kaakkoisaasialais-

taustaisilla (66 %) ja ryhmässä Muu Aasia ja muut maat (66 %). Työttömien osuus oli suurin Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka -taustaisilla (13 %). Vaikka erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä, samansuuntaisia tuloksia on saatu rekisteriaineiston perusteella. Opiskelijoiden osuus oli selvästi suurin taustamaaryhmissä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka sekä Muu Afrikka, ja se on suuri etenkin naisten keskuudessa (14 %, vrt. miesten 7 %). Miesten ja naisten välinen ero ilmenee myös kaikissa taustamaaryhmissä miesten korkeampana työllisyysasteena. Etenkin kokopäivätoiminen työskentely on miehillä yleisempää kuin naisilla.

Kokopäivätyössä olemista voidaan tarkastella myös eräiden muiden taustamuuttujien suhteen, vaikka kaikki erot eivät olekaan tilastollisesti merkitseviä. Koulutuksen tapauksessa erot ovat kuitenkin selviä. Kaksi kolmasosaa (67 %) korkeasti koulutetuista oli pääkaupunkiseudulla kokoaikatyössä (osa-aikatyössä 8 %). Korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneiden työllisyysaste oli kaikkineen alempi (50 %), osa-aikatyössä (13 %), opiskelemassa (16 %) ja eläkkeellä olevien (12 %) osuudet olivat melko suuria. Kokopäivätyöllisten osuus oli matalimmassa koulutustasoryhmässä vain 37 prosenttia.

Niistä, jotka eivät puhu lainkaan suomea tai ruotsia, kokopäivätyössä olevien osuus oli jopa 67 prosenttia. Osuus oli melko korkea myös niillä, jotka katsoivat itsellään olevan erinomainen suomen tai ruotsin kielen taito, 60 prosenttia. Aloittelijoilla ja keskitasoisesti suomea tai ruotsia osaavilla kokopäivätyöllisyys oli alemmalla tasolla (55 % ja 52 %), ja suhteessa niihin, jotka eivät puhu lainkaan, ero oli myös tilastollisesti merkitsevä. Suomea tai ruotsia osaamattomista monet ovat siis tulleet Suomeen työperusteisesti.

Pidempään Suomessa asuneet olivat todennäköisemmin työllisiä, jos katsotaan niitä, jotka ovat olleet Suomessa korkeintaan 15 vuotta. Erot eivät kuitenkaan ole kovin suuria. Yli 20 vuotta Suomessa olleista selvästi muita maassaoloaikaryhmiä suurempi osa oli eläkkeellä. Korkeintaan viisi vuotta Suomessa olleista suuri osa oli puolestaan opiskelijoita, ja oletettavasti moni heistä muuttaa aikanaan myös Suomesta pois. Myös perhevapaalla olevien osuus on tässä maassaoloaikaryhmässä melko suuri.

Näiden havaintojen taustalla vaikuttanee ainakin kaksi asiaa. 1990-luvulla Suomeen muutettiin suhteellisesti ottaen enemmän pakolaisperusteisesti ja paluumuuttoperusteisesti. EU:n vuonna 2004 tapahtuneen itälaajentumisen jälkeen ja laajemmin vuoden 2016 jälkeen työ- ja opiskeluperusteisen muuton osuus kaikesta muutosta on kasvanut. Työmarkkinoille on tullut suoraan ulkomaisia työntekijöitä, jotka joko eivät tarvitse työssään suomen tai ruotsin kieltä tai eivät ole ehtineet oppia kieltä vielä kunnolla.

Asemaa työmarkkinoilla tiedusteltiin myös toisella kysymyksellä, joka antoi tarkempaa tietoa työllisten sosioekonomisesta asemasta. Vastausvaihtoehdot koskien ensisijaista työtä olivat: 1) palkansaaja, kokopäivätyössä, 2) palkansaaja, osa-aikatyössä, 3) yrittäjä, itsensä työllistäjä, 4) työssä perheenjäsenen tai sukulaisen yrityksessä palkatta, 5) maatalousyrittäjä, 6) apurahalla, 7) vaihtelevasti palkansaaja, yrittäjä tai freelancer ja/tai apurahalla, tai 8) muu.

Tällä tavalla tarkasteltuna 71 prosenttia työllisistä Suomeen muuttaneista ulkomaalaisista pääkaupunkiseudulla oli kokopäivätyössä, 13 prosenttia puolestaan osa-aikatyössä (kuvio 15). Yrittäjien osuus oli 9 prosenttia. Työperusteisesti Suomeen tulleista työllisistä muihin maahanmuuttosyyryhmiin verrattuna selvästi suurempi osa oli kokopäivätyössä. Pakolaistaustaisilla muuttajilla oli selvästi pienin kokopäivätoimisten työllisten osuus (57 %). Tässä ryhmässä varsin monet sijoittuivat luokkaan ”muu”[24] (15 %). Kyseinen luokka korostuu myös monilla niistä, joilla taustamaa kuului ryhmään Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka.

24 Kuvion luokka ”Muu” sisältää seuraavat vastausvaihtoehdot: työssä perheenjäsenen tai sukulaisen yrityksessä palkatta, maatalousyrittäjä, apurahalla, vaihtelevasti palkansaaja, yrittäjä tai freelancer ja/tai apurahalla, muu.

Kuvio 15. Työllisten sosioekonominen asema pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

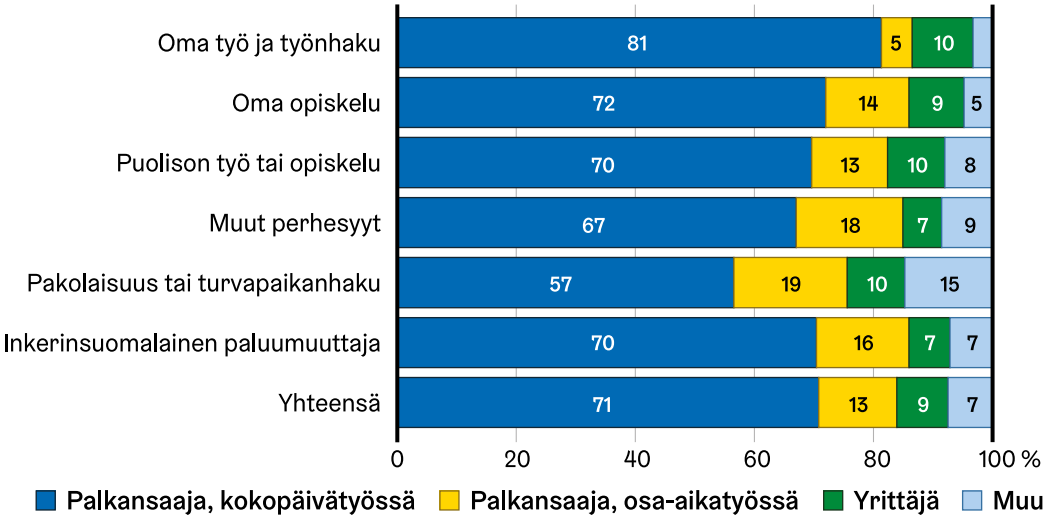

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Työpaikan saaminen ja työllistymisen esteet

Tärkeimmät havainnot

- **Suomeen muuttaneiden työllistymisen tärkeimpiä väyliä olivat pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa MoniSuomi-tutkimuksen mukaan työpaikkailmoituksiin vastaaminen, sosiaaliset verkostot ja suorat yhteydenotot työnantajiin, eivät niinkään TE-toimistot.**
- **Työpaikkailmoituksella oli suurempi merkitys korkeammin koulutetuille, kun taas vähiten koulutusta saaneille suorat yhteydenotot työnantajiin sekä ystävät ja tuttavat olivat olennaisempia.**
- **Työelämään osallistumisen tärkeimpänä esteenä pidettiin puutteellista suomen tai ruotsin kielen taitoa. Suuri merkitys oli kuitenkin myös vähäisillä suhteilla ns. kantasuomalaiseen väestöön. Siitä kärsivät etenkin monet opiskelutaustaiset.**
- **Pakolaistaustaisista lähes kolmannes katsoi olevansa kokonaan tai osittain työkyvytön. Osuus oli melko suuri myös ikärakenteeltaan muista ryhmistä poikkeavilla inkerinsuomalaisilla.**

Aikaisempi tutkimus

UTH-tutkimuksessa selvitettiin myös työn hakua ja työllistymisen esteitä. Työllistymistä oli edistänyt parhaiten sosiaalisten verkostojen hyödyntäminen ja työpaikkailmoituksiin vastaaminen. Työvoima- ja elinkeinotoimiston (TE-toimiston) kautta varsin harva oli saanut töitä. (Nieminen 2015, 131–133.) Ei-työllisistä ulkomaalaistaustaisista suuri osa arvioi suomen tai ruotsin kielen osaamisen puutteet merkittävimmäksi esteeksi siihen, miksi eivät olleet taitojaan vastaavassa työssä tai ylipäätään saaneet työtä. Pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa samalla aineistolla kävi ilmi, että virolaistaustaiset ja somalialaistaustaiset pitivät kielitaidon puutteita vähemmän olennaisina, kun

taas esimerkiksi monilla aasialaistaustaisilla tämä oli suurempi ongelma (Saukkonen & Peltonen 2018, 33–34).

Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös koko Suomen tasolla FinMonik-tutkimuksesta. Kielitaidon puutteet olivat useimmin ilmoitettu työllistymisen este, ja se korostui paitsi aasialaistaustaisilla myös monilla muista länsimaista muuttaneilla. Myös vähäiset suhteet kantasuomalaisiin tulivat usein mainituksi, samoin kuin työkokemuksen puute, koulutuksen puute jo selvästi harvemmin. Työpaikka oli saatu useimmiten kysymällä suoraan työnantajalta, minkä lisäksi tässäkin aineistossa sosiaaliset suhteet ja työpaikkailmoitukset olivat olleet selvästi TE-toimistoa olennaisempia työllistymisen väyliä. (Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020 55–60.)

Vuosina 2018–2019 toteutettiin myös tutkimus, jossa haastateltiin pääkaupunkiseudun arabiankielisiä, englanninkielisiä, somalinkielisiä, vironkielisiä ja venäjänkielisiä, noin 300 henkeä kustakin kieliryhmästä.[25] Somalinkielisistä noin kaksi kolmasosaa oli täysin samaa mieltä siitä, että omaan vähemmistöön kuuluvan kieliryhmän edustajia syrjitään työmarkkinoilla. Arabiankielisten keskuudessa vastaava osuus oli noin kolmannes. Jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli myös noin puolet venäjänkielisistä ja englanninkielisistäkin 40 prosenttia vastaajista. Vironkielisistä vähintään jokseenkin samaa mieltä oli noin neljännes. (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 46.)

Työmarkkinoilla esiintyvää syrjintää on onnistuttu todentamaan vakuuttavasti esimerkiksi Akhlaq Ahmadin toteuttamassa kenttäkokeessa (Ahmad 2019, ks. myös Larja ym. 2012). Maahanmuuttajataustaiset työnhakijat saivat kutsuja työhaastatteluihin merkittävästi syntyperäisiä suomalaisia vähemmän, vaikka henkilökohtaiset ominaisuudet olivat täysin samat. Etnisestä hierarkiasta kertoo edelleen se, että työnantajat olivat ennakkoluuloisempia Euroopan ulkopuolelta kuin muualta Euroopasta tulleita hakijoita kohtaan.

Vielä kannattaa mainita Tilastokeskuksen vuonna 2021 toteuttaman haastattelututkimuksen keskeiset tulokset. Myös tässä tutkimuksessa kielitaidon puute oli ollut selvästi yleisin työn löytämistä vaikeuttava tekijä niillä 25–64-vuotiailla työllisillä, jotka olivat olleet työelämässä ennen Suomeen muuttoa. Muita tutkimuksessa mainittuja esteitä olivat syrjintä syntyperän vuoksi, sopivan työn tarjonnan puute, tutkinnon tunnustamisen ongelmat sekä rajatut työssäkäyntioikeudet. Kielitaidon puutteet olivat useammin työn löytämisen este toisen asteen kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneille.

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa työllisiltä kysyttiin, millä tavalla he ovat saaneet nykyisen työpaikkansa. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) TE-toimiston kautta, 2) yksityisen työnvälityksen kautta, 3) kysyin töitä suoraan työnantajalta, 4) työnantaja tai headhunter otti suoraan yhteyttä minuun, 5) ystävien tai tuttavien kautta, 6) lähetin hakemuksen työpaikkailmoituksen perusteella ja 7) opintoihin liittyvän työharjoittelun kautta.

Alle kolmannes (29 %) tutkimukseen osallistuneista työllisistä pääkaupunkiseudulla kertoi saaneensa työpaikkansa lähettämällä hakemuksen työpaikkailmoitukseen (kuvio 16). Merkittäviä rekrytoitumisen väyliä olivat töiden kysyminen suoraan työnantajalta (20 %) sekä omat sosiaaliset verkostot, ystävät tai tuttavat (22 %). TE-toimisto on ollut varsin harvoin nykyisen työpaikan saamisen avustaja, mutta läheskään kaikilla ei tietenkään ole ollut TE-toimistoon kontaktia. Espoon, Helsingin ja Vantaan välillä ei ollut merkittäviä eroja. Naiset olivat saaneet työpaikan miehiä useammin työpaikkailmoituksen ja TE-toimiston kautta, ja miehet puolestaan useammin ystävien tai tuttavien kautta.

25 Ks. tutkimuksen taustasta ja toteutuksesta tarkemmin Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 7–12.

Kuvio 16. Työpaikan saamisen taustat pääkaupunkiseudulla sukupuolen mukaan, %

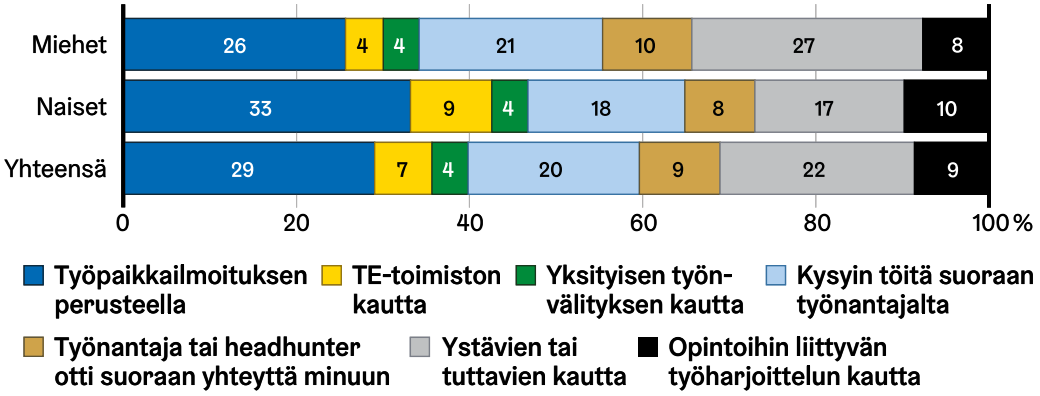

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Maahanmuuttoperusteiden mukaan tarkasteltuna työpaikkailmoitus oli pakolaistaustaisille selvästi vähiten relevantti työllistymisen väylä (kuvio 17). Vain 17 prosenttia työllisistä pakolaistaustaisista oli saanut nykyisen työpaikkansa lähettämällä hakemuksen työpaikkailmoituksen perusteella. Useille pakolaistaustaisille (15 %) TE-toimisto oli puolestaan ollut olennainen reitti nykyiseen työpaikkaan. Pakolaistaustaisilla samoin kuin inkerinsuomalaisilla korostui myös opintoihin liittyvä työharjoittelu (18 %). Työperusteisesti muuttaneista yli puolet (52 %) oli saanut työpaikkansa itse työnantajalta kysymällä tai ystävien tai tuttavien kautta.

Kuvio 17. Työpaikan saamisen taustat pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan

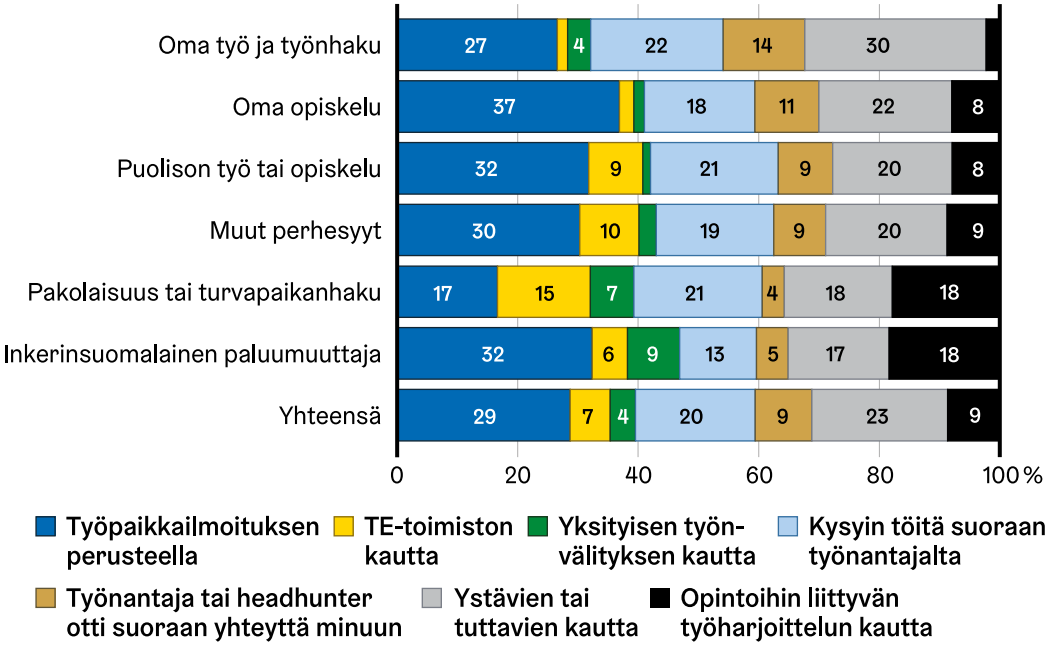

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Taustamaittain tarkasteltuna virolaistaustaisista monet olivat saaneet työpaikkansa kysymällä työnantajalta tai ystävien tai tuttavien kautta. Se heijastaa myös työperusteisesti muuttaneiden suurta osuutta tässä taustamaaryhmässä. Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisilla korostuu opintoihin liittyvä työharjoittelu. Korkeammin koulutetut olivat selvästi todennäköisemmin saaneet nykyisen työpaikkansa työpaikkailmoituk-

sen kautta (36 %) kuin vähemmän koulutusta saaneet. Korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneilla korostuivat puolestaan suorat yhteydenotot työnantajiin (23 %) ja sosiaaliset verkostot (33 %).

Tutkimukseen osallistuneilta kysyttiin edelleen työelämään osallistumista tai vaikeuttaneita tekijöitä. Vaihtoehtoja tässä olivat 1) puutteellinen kielitaito, 2) liian vähäinen koulutus, 3) ammattia tai koulutusta ei ole hyväksytty Suomessa, 4) työkokemuksen puute, 5) työnantajien syrjivät asenteet (etninen tai uskonnollinen tausta), 5) työpaikoista on vaikea saada tietoa, 6) vähäiset suhteet kantasuomalaisiin, jotka voisivat auttaa työn saannissa, 7) perheenjäsenten kielteinen suhtautuminen, 8) vaikea perhetilanne (paljon lapsia tai pitää hoitaa sairasta perheenjäsentä), 9) oma epävarmuus ja pelot työelämään liittyen, ja 10) oma terveys. Vastaaja saattoi valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Selvästi tärkeimmäksi nousi pääkaupunkiseudulla puutteellinen kielitaito, jonka mainitsi 52 prosenttia vastaajista (kuvio 18). Toiseksi tärkein syy oli vähäiset suhteet kantasuomalaisiin (40 %) ja kolmanneksi tärkein työkokemuksen puute (29 %). Työnantajien syrjivät asenteet mainittiin noin joka viidennessä vastauksessa (22 %). Syrjintää tarkastellaan raportissa lähemmin ja laajemmin myöhemmin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saadun koko Suomea koskevan tiedon mukaan syrjintää työssä tai työnhaussa oli kokenut yli neljäsosa (27 %). Osuus oli erityisen suuri pakolaistaustaisilla miehillä, 41 prosenttia, mutta myös opiskelutaustaisilla muuttajilla (38 %). (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Kuvio 18. Työelämään osallistumista estäneet tai vaikeuttaneet tekijät pääkaupunkiseudulla, %

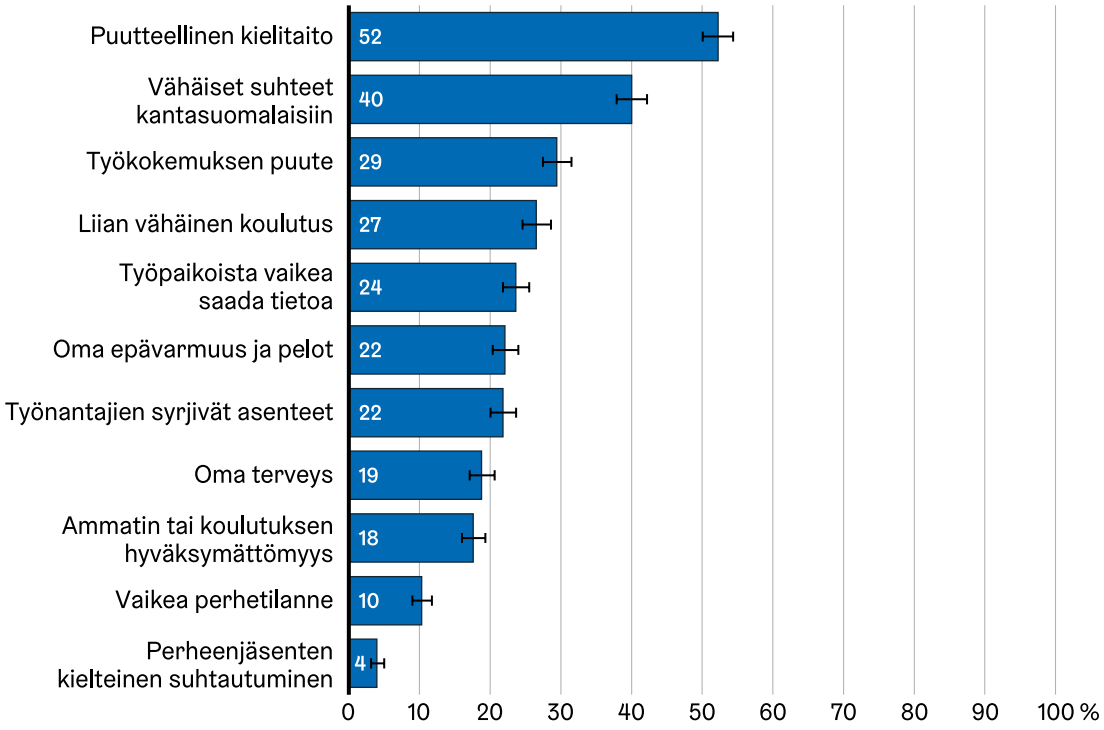

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Myös Suomeen muuton syyn mukaan tarkasteltuna puutteellinen kielitaito oli olennainen tekijä kaikissa ryhmissä. Erityisen tärkeä työelämään osallistumisen estäjä tai vaikeuttaja se oli pääkaupunkiseudun MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneilla kuitenkin ollut työperusteisilla (50 %) ja opiskeluperusteisilla (67 %) muuttajilla sekä heidän

puolisoillaan (68 %). Opiskelijoiden ja puolisoiden tapauksessa nousevat vahvasti esille myös vähäiset suhteet kantasuomalaisiin (opiskelijat 60 % ja puolisot 45 %). Opiskelijana muuttaneilla ongelmia aiheuttavat myös työkokemuksen puute (40 %), työnantajien syrjivät asenteet (33 %) ja tiedon puute työpaikoista (33 %). Pakolaistaustaisilla työelämään osallistumista hankaloittivat kielitaidon (51 %) ja vähäisten suhteiden kantaväestöön (41 %) lisäksi myös koulutuksen (41 %) ja työkokemuksen (37 %) puutteet sekä tiedon puute työpaikoista.

Kaikissa koulutustasoryhmissäkin puutteellinen kielitaito nousee tärkeimmäksi työelämään osallistumista estäneeksi tai vaikeuttaneeksi tekijäksi. Korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneilla yhtä tärkeä syy oli kuitenkin liian vähäinen koulutus. Etenkin korkea-asteen koulutuksen saaneilla vähäiset suhteet kantasuomalaisiin nousivat selvästi esiin (45 %). Täysin odotetusti liian vähäinen koulutus mainittiin sitä useammin, mitä alemmasta koulutustasoryhmästä on kyse, korkeintaan perusasteen tutkinnon suorittaneilla osuus oli noin puolet (54 %).

Kielitaidon puutteet olivat selvästi muita ryhmiä vähemmän ongelma virolaistaustaisilla (23 %), ja jossain määrin muita ryhmiä vähemmän myös venäläis- tai NL-taustaisilla (42 %). Virolaistaustaisista myös varsin harvaa häiritsivät työnantajien syrjivät asenteet (10 %). Kaikissa muissa ryhmissä syrjintäkokemuksia oli vähintään noin joka viidennellä. Etniseen tai uskonnolliseen taustaan liittyvät kokemukset syrjinnästä olivat siis yllättävän laajalti jaettuja, vaikka tutkimus tuokin esiin myös monia muita työmarkkinoilla pääsyn ja siellä menestymisen ongelmia.

Työelämään osallistumista hankaloittavana tekijänä mainittiin toisinaan myös oma terveys. Tutkimuksessa kysyttiin kaikilta osallistujilta heidän omaa arviotaan työkyvystään skaalalla: 1) täysin työkykyinen, 2) osittain työkyvytön, 3) täysin työkyvytön. Osittain työkyvyttömät on siten ymmärrettävä samalla osittain työkykyisinä.

Pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista vajaa viidennes (18 %) katsoi olevansa kokonaan tai osin työkyvytön (kuvio 19), joskin kokonaan työkyvyttömänä itseään pitävien osuus oli vain 3 %. Osuus oli matalin Espoossa (14 %). Pääkaupunkiseudulla kokonaan tai osin työkyvyttömien osuus oli pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Espoota lukuun ottamatta osuus oli korkeampi naisten kuin miesten keskuudessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saatavilla olevien ikä- ja sukupuolivakioitujen koko maata koskevien tietojen mukaan itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi kokevien osuus oli Suomeen muuttaneilla samaa luokkaa kuin koko väestössä keskimäärin, noin 23 prosenttia. Molemmissa tapauksissa itsensä vähemmän kuin täysin työkykyisiksi kokevien osuus oli naisilla hieman miesten vastaavaa osuutta suurempi. (MoniSuomi-työryhmä 2023).

MoniSuomi -tutkimuksessa kysyttiin myös vastaajien mahdollista pitkäaikaista sairautta tai terveysongelmaa. Niistä, jotka vastasivat tähän kysymykseen myöntävästi, itseään täysin työkykyisenä piti pääkaupunkiseudulla kuitenkin 62 prosenttia, kun taas vajaa kolmasosa (29 %) piti itseään vain osittain ja vajaa kymmenesosa (9 %) täysin työkyvyttömänä. Toisaalta täysin työkykyisinäkin itseään pitävistä noin neljäsosa (23 %) raportoi jostain pitkäaikaisesta terveydellisestä ongelmasta, osittain työkykyisistä 61 prosenttia.[26]

26 Pitkäaikaisesta sairaudesta tai terveysongelmasta raportoineiden osuus oli kaikkineen 29 %.

Kuvio 19. Kokonaan tai osin työkyvyttöminä itseään pitävät pääkaupunkiseudulla, spoossa, Helsingissä ja Vantaalla sukupuolen mukaan, %

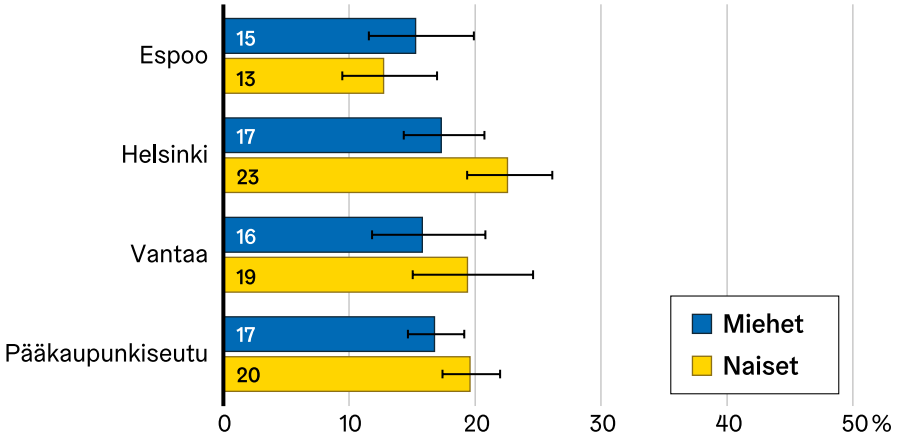

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Pääkaupunkiseudulla täysin työkykyisinä itseään pitävien osuus oli pienin pakolaistaustaisten keskuudessa (kuvio 20). Heistä lähes joka kymmenes (9 %) katsoi olevansa täysin työkyvytön ja noin joka viides (21 %) piti itseään vain osittain työkykyisenä. Täysin työkykyisenä itseään pitävien osuus oli pienehkö myös inkerinsuomalaisten keskuudessa (76 %), heidän joukossaan on siis suhteellisesti enemmän ikääntyneitä. Työ- ja opiskeluperusteisesti Suomeen tulleista täysin työkykyisenä itseään piti ylivoimainen enemmistö. Perhesyistä (puolison työ tai opiskelu ja muut perhesyyt) muuttaneista pienempi osa oli mielestään täysin työkykyinen.

Kuvio 20. Käsitys omasta työkyvystä Suomeen muuton syyn mukaan pääkaupunkiseudulla, %

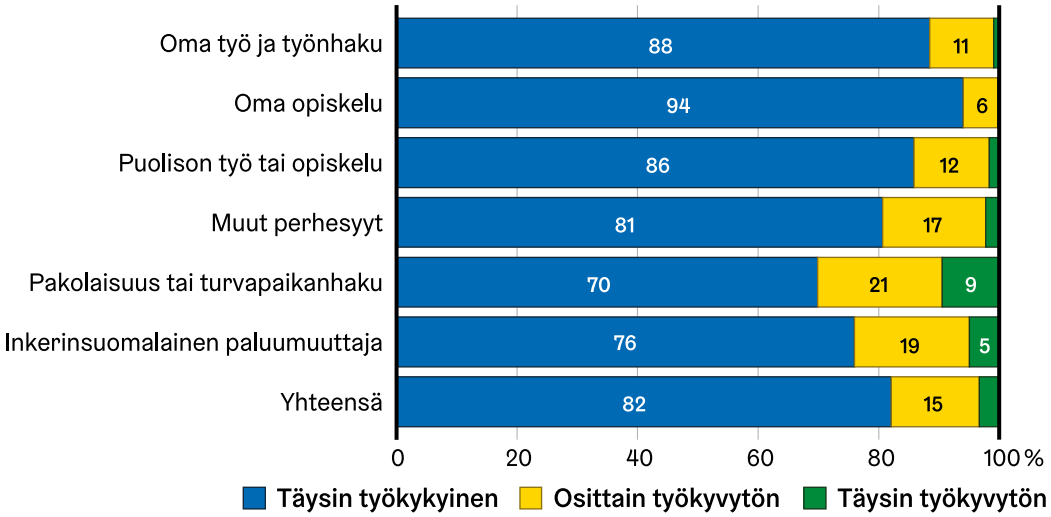

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Korkea-asteen koulutuksen saaneet olivat omasta mielestään selvästi useammin täysin työkykyisiä (80 %) kuin vähemmän koulutetut, etenkin korkeintaan perusasteen suorittaneet (70 %). Taustamaan mukaisessa tarkastelussa niiden, joilla taustamaa oli Lähi-itä tai Pohjois-Afrikka, keskuudessa täysin työkykyisinä itseään pitävien osuus oli vain 64 prosenttia. Muu Afrikka -taustaisten ryhmässä osuus oli selvästi korkeampi (90 %), samaa luokkaa kuin muissakin taustamaaryhmissä.

Työsuhteen laatu ja tulot

Tärkeimmät havainnot

- **Noin kolmasosa ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla haluaisi MoniSuomi-tutkimuksen mukaan tehdä enemmän työtunteja kuin mihin nykyisessä työssä on mahdollisuus. Osuus oli suurin niillä, joilla Suomen muuton syy on ollut kansainvälisen suojelun saaminen.**
- **Vajaa kolmasosa työskenteli tavalla tai toisella epätyypillisessä työaikajärjestelyssä. Myös nämä olivat yleisimpiä pakolaisperusteisesti Suomeen tulleilla.**
- **Useampi kuin joka neljäs katsoi olevansa ylikoulutettu nykyiseen työhönsä. Osuus oli suurin niillä, jotka ovat tulleet Suomeen opiskeluperusteisesti.**
- **Suuri osa Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla elää pienituloisessa kotitaloudessa, ja monet ovat joutuneet pelkäämään ruoan loppumista tai karsimaan sairaudenhoidon kustannuksista.**

Aikaisempi tutkimus

Työsuhteen laatuun liittyvät kysymykset ovat Suomeen muuttaneiden elämäntilanteeseen ja elinoloihin liittyvien kysymysten ymmärtämisen kannalta tärkeitä. Koska MoniSuomi-tutkimuksen aineisto ei tarjoa näistä asioista paljonkaan uutta tietoa, käsittelemme alla yksityiskohtaisemmin viimeaikaisten tutkimushankkeiden tuottamia ja muista lähteistä saatavilla olevia tuoreita tietoja.

UTH-tutkimuksessa todettiin, että ulkomaalaistaustaisilla työsuhde oli useammin määräaikainen kuin suomalaisilla. Määräaikaiset työsuhteet olivat yleisempiä naisilla kuin miehillä ja ennemmin nuorilla kuin varttuneemmilla palkansaajilla. Nimenomaan yli 35-vuotiailla palkansaajilla määräaikaisuus oli kuitenkin ulkomaalaistaustaisilla selvästi yleisempää kuin suomalaistaustaisilla. Määräaikaiset työsuhteet olivat harvinaisempia Suomessa pidempään asuneilla. Eroa suomalaistaustaisiin ei myöskään ollut merkittävästi yhtäältä virolaistaustaisilla ja toisaalta työperusteisesti muuttaneilla. (Sutela 2015, 90–91; ks. pääkaupunkiseudun osalta Saukkonen & Peltonen 2018, 43–44.)

Taustalla vaikuttaa myös se seikka, että suomalaistaustaisiin verrattuna ulkomaalaistaustaiset työskentelivät todennäköisemmin aloilla, joilla määräaikaisuus on yleistä. Esimerkiksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammateissa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei ollutkaan eroa työsuhteen määräaikaisuuden yleisyydessä. Vastaavasti ero syntyperän mukaan jaettujen ryhmien välillä näyttäytyi etenkin korkeaasteen koulutusta saaneiden tapauksessa, ei niinkään matalammin koulutetuilla. Molemmissa väestöryhmissä yleisin syy määräaikaisuuteen oli myös pysyvän työn puute. (Sutela 2015, 91–92.) Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös FinMonik-tutkimuksessa (Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020, 53).

Kuten edellä mainittiin, UTH-tutkimuksessa saatiin myös selville, että osa-aikaisuus oli ulkomaalaistaustaisilla yleisempää kuin suomalaistaustaisilla. Ero oli suuri nimenomaan miesten tapauksessa. Monet tekivät osa-aikatyötä opiskelujen ohella, mutta tässä tapauksessa ulkomaalaistaustaiset opiskelijat suomalaistaustaisia opiskelijoita harvemmin. Määräaikaisuuden tavoin osa-aikaisuus oli harvinaisempaa virolaistaustaisilla ja työn vuoksi muuttaneilla, kun taas opiskelijana tulleilla ja pakolaistaustaisilla se oli yleisintä. Ammattirakenteella on jälleen suuri merkitys. (Sutela 2015, 90–91; Sauk-

konen & Peltonen 2018, 44–45; FinMonik-tutkimuksen vastaavista tuloksista Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020, 53; ks. myös Salorinne 2024.)

Molemmissa tutkimuksissa tiedusteltiin myös syytä työsuhteen osa-aikaisuuteen. Suomalaistaustaisiin verrattuna selvästi suurempi osa ulkomaalaistaustaisista haluaisi tehdä enemmän työtunteja, mutta ei ollut saanut kokopäiväistä työsuhdetta. Ero suomalaistaustaisiin oli UTH-tutkimuksen mukaan nimenomaan tämän osa-aikaisuuden syyn osalta suuri. Ulkomaalaistaustaiset olivat myös suomalaistaustaisia useammin alityöllisiä. Alityöllisiksi kutsutaan henkilöitä, jotka joko tekevät osa-aikatyötä vain siksi, että eivät ole löytäneet kokoaikatyötä, ovat olleet koko viikon poissa työstä lomautuksen tai töiden puutteen takia tai ovat työskennelleet työvoimatutkimuksen tutkimusviikolla tavallista vähemmän työn puutteen vuoksi.

Ulkomaalaistaustaisten alityöllisyydessä korostuvat matalimmin koulutetut, alimman työllisyysasteen taustamaaryhmät ja pakolaistaustaiset. Erityisasiantuntijoiden ammattiryhmässä suomalaistaustaisista vain 2 prosenttia oli alityöllisiä siinä missä ulkomaalaistaustaisilla osuus oli 9 prosenttia. (Sutela 2015, 95–98; ks. myös Saukkonen & Peltonen 2018, 46, Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020, 53.)

Ulkomaalaistaustaisten suomalaistaustaisia vahvempi sijoittuminen niin sanottuihin epätyypillisiin työsuhteisiin on huomioitu muillakin työsuhteen laadun osa-alueilla kuin määräaikaisuudessa ja osa-aikaisuudessa. UTH-tutkimuksessa muun muassa todettiin, että vuonna 2014 ulkomaalaistaustaiset muodostivat noin viidenneksen Suomen kaikista vuokratyön tekijöistä. Vuokratyö on työsuhde, jossa palkansaaja työskentelee työvoimaa välittävän tai vuokraavan yrityksen kautta. (Sutela 2015, 96–97.)

Asiaa on vastikään tarkasteltu myös työvoimatutkimuksen tuottamalla aineistolla. Vuokratyön tekijöiden määrä on ylipäätään kasvanut, ja samalla ulkomaalaistaustaisten osuus kaikista oli vuoden 2023 toisella vuosineljänneksellä lähes neljäsosa siinä missä heidän osuutensa kaikista palkansaajista oli 9 prosenttia. Jälleen osoittautui, että ulkomaalaistaustaisia vuokratyöntekijöitä työskenteli erityisesti aloilla, joilla työvoiman vuokraaminen oli tavallista, kuten majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä hallinto- ja tukipalveluissa (sisältää siivouksen). (Hannula & Leskinen 2023.)

Viime vuosina on kasvanut myös alustatalouden työpaikoissa työskentelevien määrä ja siten myös osuus työllisistä. Alustatyö voidaan nähdä osana digitaalista tai paikallista alustataloutta, joka puolestaan voidaan määritellä tietynlaiseksi liiketoiminnan organisointimalliksi tai sellaisten teknologisten alustojen toiminnaksi. Tämän toiminnan varaan muut voivat rakentaa tuotteita ja palveluita. (Sutela 2023.) Alustatyötä luonnehtivat usein myös työn keikkaluonteisuus tai muu lyhytkestoisuus.

Vuoden 2022 työvoimatutkimuksessa selvitettiin pilottitutkimuksena alustatalouden ja siihen liittyvän alustatyön laajuutta. Tuolloin todettiin, että kaikkiaan noin 134 000:sta alustatyön tekijästä suuri osa oli ulkomaalaistaustaisia. Siinä missä suomalaistaustaisista kolme prosenttia oli tehnyt alustatyötä viimeisen 12 kk:n aikana, osuus oli ulkomaalaistaustaisilla 10 prosenttia. Se oli myös ulkomaalaistaustaisille selvästi suomalaistaustaisia useammin päätyö. Heitä on ilmeisen paljon esimerkiksi kuriiripalveluissa ja taksinkuljettajina. (Pärnänen 2023; ks. myös Sten-Gahmberg & Riekhoff 2024.)

Vielä on syytä tarkastella suhteellisen tuoreena työn tekemisen muotona kevytyrittäjyyttä. Sitäkään ei ole tiedusteltu UTH- tai FinMonik-tutkimuksissa, mutta Tilastokeskuksessa on analysoitu kevytyrittäjyyden laajuutta ja muotoja rekisteripohjaisen kokeellisen työssäkäyntitilaston aineiston avulla. Kevytyrittäjyys voidaan ymmärtää sellaisena yrittäjämäisenä toimintana, jossa henkilö itse työllistää itsensä ja käyttää työn laskuttamiseen laskutuspalvelua (Raijas 2023).

Vuonna 2022 kevytyrittäjiä oli Suomessa noin 60 600. Tällainen taloudellinen toiminta on selvästi enemmän miesten kuin naisten suosiossa, samoin kuin nuoremmissa ikäluokissa. Myös tässä tapauksessa ulkomaalaistaustaisten osuus kevytyrittäjistä

oli suurempi kuin heidän osuutensa väestöstä, ja suomalaistaustaisia todennäköisemmin ulkomaalaistaustainen toimii kevytyrittäjänä. Kevytyrittäjistä viidesosa oli tämän aineiston mukaan vuonna 2022 ulkomaan kansalaisia, yleisimpinä kansalaisuuksina Viro, Venäjä, Bangladesh sekä Irak. (Mt.)

UTH-tutkimus tarjosi myös mahdollisuuden tarkastella ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten työllisten käsitystä ylikouluttuneisuudesta suhteessa nykyiseen työtehtäväänsä. Tutkimuksessa kysyttiin, katsoisiko haastateltava kykenevänsä selviytymään koulutuksellaan ja taidoillaan nykyistä vaativammista työtehtävistä.

Käsitys omasta ylikouluttuneisuudesta oli vuonna 2014 ulkomaalaistaustaisilla selvästi yleisempää kuin suomalaistaustaisilla. Pääkaupunkiseudulla yli neljännes ulkomaalaistaustaisista työllisistä katsoi olevansa tehtäväänsä ylikoulutettu. (Saukkonen & Peltonen 2018, 45–46.) FinMonik-tutkimuksen mukaan noin kolmasosa ulkomaalaistaustaisista työllisistä miehistä ja noin joka neljäs naisista katsoi koulutustaustansa, työkokemuksensa ja taitojensa perusteella olevansa nykyiseen työhön ylikoulutettu (Martelin, Nieminen, Väänänen & Toivanen 2020, 54).

Koulutuksen ja työn vastaavuutta on tutkittu paitsi subjektiivisesti koetun ylikoulutuksen myös objektiivisesti selvitettävän tilastollisen ylikoulutuksen avulla. Jälkimmäisellä tarkoitetaan korkeasti koulutettuja, jotka työskentelevät matalan tai keskitason ammateissa. Liisa Larjan ja Jasmin Luukon mukaan tilastollinen ylikoulutus ja subjektiivinen kokemus ylikoulutuksesta vastaavat toisiaan paremmin ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla. Korrelaatio mittareiden välillä oli vahva etenkin sellaisten maahanmuuttajaryhmien kohdalla, joiden keskuudessa ylikoulutus on yleistä, kuten korkeasti koulutetuilla afrikkalais- ja aasialaistaustaisilla. (Larja & Luukko 2018, 26–31; ks. myös Baumgartner 2023.

Satu Ojala, Pasi Pyöriä ja Mikko Jakonen ovat tarkastelleet näitä samoja kysymyksiä vastikään prekaarin työvoiman käsitettä hyödyntämällä. Prekaariksi työksi on määritelty vakituisesta ja kokoaikaisesta palkkatyöstä poikkeavat työnteon muodot eli osa- ja määräaikaiset työsuhteet, vuokratyö sekä itsensätyöllistäminen. Työvoimatutkimuksen tuottamiin tietoihin ja haastatteluaineistoon perustuen he toteavat, että niistä, joiden rekisteröity äidinkieli oli muu kuin suomi tai ruotsi, merkittävästi suurempi osa työskenteli prekaareissa töissä kuin kotimaankielisistä. Yliedustus oli erityisen suurta vastentahtoisissa osa- ja määräaikaisissa töissä sekä vuokratyössä.[27] (Ojala, Pyöriä & Jakonen 2024, 39–52.)

Ojalan, Pyöriän ja Jakosen mukaan prekaarius on yhteydessä pienituloisuuteen (mt., 49). Ulkomaalaistaustaisten suomalaistaustaisiin verrattuna alempi työvoimaosuus, korkeampi työttömyys sekä sijoittuminen keskimääräistä useammin alemman tulotason tehtäviin näkyykin myös yksilöiden ja kotitalouksien taloudellisessa hyvinvoinnissa. Pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten valtionveronalaisten tulojen mediaani olikin vuonna 2020 selvästi alempi kuin suomalaistaustaisilla, ja heistä selvästi suurempi osa sijoittuu alimpaan tulokvartiiliin (Saukkonen 2022, 60–69). Lapsiperheiden pienituloisuus on ulkomaalaistaustaisissa perheissä ollut paljon yleisempää kuin suomalaistaustaisissa perheissä (Ahtiainen ym. 2021, 25–28; ks. myös Rask & Vaalavuo 2024, 122–123).

Shadia Raskin ja Maria Vaalavuon tutkimuksessa seurattiin vuosina 2004–2009 Suomeen muuttaneita yhdeksässä taustamaaryhmässä. Ansiotulot olivat suurella osalla kaukana suomalaistaustaisten vastaavista tuloista vielä kymmenen vuotta maahan saapumisesta. Vaikka kaikissa ryhmissä tulot kasvoivat vuosien mittaan, miesten tu-

27 Keväällä 2024 ilmestyneessä työsuojeluhallinnon raportissa ulkomaista työvoimaa käyttävistä yrityksistä todettiin, että edellisten vuosien tapaan puutteita oli runsaasti esimerkiksi palkkauksessa ja työaika-asiakirjoissa. Kevytyrittäjyydeksi naamioituja työsuhteita havaittiin entistä enemmän. Kaikilla työntekijöillä ei myöskään ollut oikeutta tehdä kyseistä työtä. (Työsuojeluhallinto 2024.)

lotaso oli keskimäärin 66 prosenttia suomalaistaustaisten miesten ja naisten tulotaso 53 prosenttia suomalaistaustaisten naisten tulotasosta. Ero suomalaistaustaisiin oli erityisen suuri Somaliasta ja Lähi-idästä muuttaneilla. (Rask & Vaalavuo 2024.)

Pienituloisuudella on puolestaan monenlaisia kielteisiä seurauksia. UTH-tutkimuksen tulosten mukaan ruoan loppumista ennen rahan saamista pelänneitä oli Suomen koko väestössä 15 prosenttia. Länsimaisissa ja aasialaistaustaisissa taustamaaryhmissä osuus oli tätä pienempi, mutta Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka- sekä muu Afrikka-ryhmässä selvästi enemmän eli noin joka neljäs. Lääkärissä käynneistä ja lääkkeiden ostamisesta rahan puutteen vuoksi tinkimään joutuneita oli kuitenkin tämän tutkimuksen mukaan kaikissa ulkomaalaistaustaisissa ryhmissä vähemmän kuin Suomen koko väestössä keskimäärin. (Castaneda & Kauppinen 2015, 138–139.)

FinMonik-tulokset eivät ole suoraan rinnastettavissa UTH-tutkimuksen tuloksiin. Otos on määritelty eri tavalla ja tietoja on kerätty eri tavalla, minkä lisäksi tulojen riittävyyttä tarkasteltiin yhdistelmämittarilla, kun taas UTH-tutkimuksessa analysoitiin kuhunkin kysymykseen tulleita vastauksia erikseen. (Jokela, Martelin & Kuusio 2020, 61–64.) FinMonik-tutkimuksessa ulkomaalaistaustaisista joka kolmas ilmoitti kotitalouden edellisen vuoden tuloiksi alle 15 000 euroa. Ruuan loppumista oli pelännyt tai lääkärissä käymisestä tai lääkkeiden ostamisesta oli tinkinyt selvästi useampi henkilö kuin koko väestössä keskimäärin.

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimus ei siis tuottanut uutta tietoa kaikilta edellä käsitellyiltä työsuhteen laadun osa-alueilta. Esimerkiksi työsuhteen määräaikaisuudesta ei saatu uutta tietoa. Yllä oleviin havaintoihin alustatyön merkityksestä saattaa liittyä se MoniSuomi-tutkimuksen työllisten sosioekonomista asemaa tarkastelevan kysymyksen tulos, jonka mukaan etenkin pakolaistaustaisten maahanmuuttosyyryhmässä 11 prosenttia oli valinnut vastausvaihtoehdon ”muu”. Muissa ryhmissä osuus oli häviävän pieni. Kyseinen vastaus korostuu myös monilla niistä, joilla taustamaa kuului ryhmään Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka.

Tutkimuksessa tiedusteltiin myös työllisten työaikaa. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) säännöllinen päivätyö, 2) päivätyö, jossa joustavat aloitus- ja lopetusajankohdat, 3) säännöllinen iltatyö, 4) säännöllinen yötyö, 5) vuorotyö, ilman yötyötä, 6) vuorotyö, jossa myös yötyötä, 7) työaika sijoittuu itse päätettäviin ajankohtiin, 8) muu työaikamuoto.

Työllisistä Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla lähes puolet oli säännöllisessä (45 %) ja neljäsosa joustavassa (25 %) päivätyössä. Noin kolmasosa (30 %) työskenteli siis kuitenkin jossain muussa työaikajärjestelyssä kuten vuorotyössä tai itse oman työaikansa päättävässä työssä. Maahanmuuttosyyryhmien väliset erot eivät ole aina tilastollisesti merkitseviä, mutta epätyypilliset työaikajärjestelyt olivat yleisimpiä niillä, joilla Suomeen muuton syynä on ollut kansainvälisen suojelun hakeminen (42 %). Ne olivat myös naisilla yleisempiä kuin miehillä.

Noin kolmasosa (31 %) Suomeen muuttaneista työllisistä pääkaupunkiseudulla haluaisi MoniSuomi-aineiston perusteella tehdä enemmän työtunteja kuin mihin nykyisessä työssä tai töissä on mahdollisuus (kuvio 21). Myös niistä, jotka ilmoittivat tekevänsä työtä kokoaikaisesti, lisätuntien toiveesta kertoi reilu viidennes (22 %). Tutkimuksen tulosten perusteella yleisimmät syyt tehdä osa-aikatyötä olivat opiskelu (33 %), sekä se, ettei ole saanut kokopäivätyötä (27 %).

Osuus on tässäkin tapauksessa suurin niillä, joilla Suomen muuton syy on ollut kansainvälisen suojelun saaminen. Taustamaittain tarkasteltuna osuus oli suuri Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulleilla, mutta myös monilla niistä, joilla taustamaa oli jokin Kaakkois-Aasian maa. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista lisätöistä kiinnostuneiden

osuus oli pienin, mutta heidänkin keskuudessaan kuitenkin noin neljännes (26 %). Toive lisätyötunneista näyttäisi myös olevan yleisempää miehillä kuin naisilla. Ero on erityisen suuri pakolaistaustaisilla: selvästi useampi mies kuin nainen olisi halukas tekemään enemmän töitä.

Kuvio 21. Niiden osuus, jotka vastasivat pääkaupunkiseudulla myöntävästi kysymykseen halusta tehdä nykyistä enemmän työtunteja, %

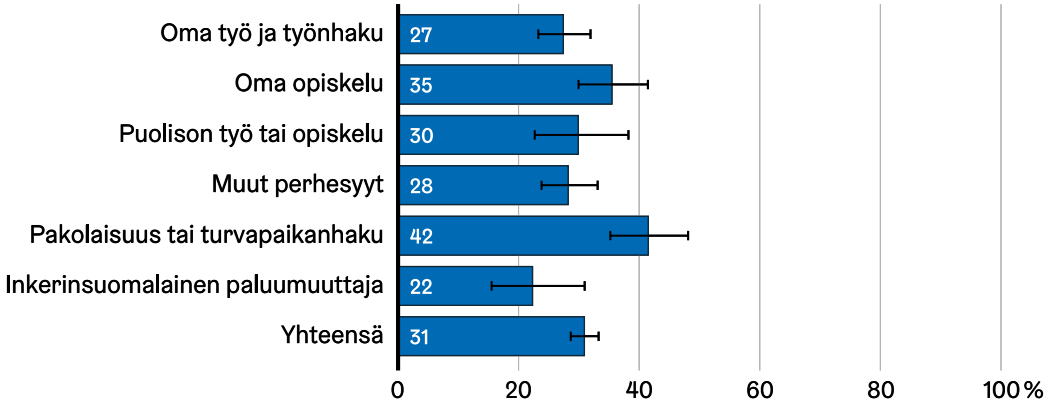

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

MoniSuomi-tutkimus antaa tukea myös havainnoille osaamisen heikosta hyödyntämisestä. Pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista 27 prosenttia katsoi olevansa ylikoulutettu nykyiseen työhönsä. Niiden osuus, jotka eivät osanneet sanoa, oli myös aika suuri, 27 prosenttia. Osuus oli suurin niillä, jotka ovat tulleet Suomeen opiskeluperusteisesti (40 %). Muiden maahanmuuttosyyryhmien väliset erot olivat melko pieniä. Taustamaittain tarkasteltuna osuudet olivat suurimpia Muu Afrikka- ja Kaakkois-Aasia-taustaisilla (38 %), mutta nämäkään erot eivät suurelta osin ole tilastollisesti merkitseviä.

Asema työmarkkinoilla heijastuu tämänkin aineiston valossa selvästi taloudelliseen hyvinvointiin. MoniSuomi-tutkimuksessa tiedusteltiin vastaajan ruokakunnan vuotuisia tuloja. Kysymys oli: Kuinka suuret olivat taloutesi (ruokakuntasi) kokonaistulot viime vuonna (veroja vähentämättä)? Vastausvaihtoehdot olivat:

1) alle 15 000 € (alle 1 250 €/kk),
2) 15 001–35 000 € (noin 1 251–2 915 €/kk),
3) 35 001–55 000 € (noin 2 916–4 580 €/kk),
4) 55 001–75 000 € (noin 4 581–6 250 €/kk), ja
5) yli 75 001 € (6 251 €/ kk tai yli).

Pääkaupunkiseudulla useammassa kuin joka toisessa ruokakunnassa tulot jäivät alle 35 000 euron vuodessa (58 %). Helsingissä oli Espooseen verrattuna tilastollisesti merkitsevällä tavalla enemmän niitä, joiden ruokakunnassa tulot olivat alle 15 000 euroa (27 %), ja Espoossa puolestaan eniten niitä, joiden talouden tulot olivat yli 75 000 euroa (19 %). Hyvätuloisten kotitalouksien osuus oli pienin Vantaalla, mutta ero Helsinkiin ei ole tilastollisesti merkitsevä.

Naisten keskuudessa oli miehiin verrattuna enemmän matalan tulotason ruokakuntia ja miehillä puolestaan enemmän hyvätuloisia kotitalouksia. Korkeammin koulutettujen vastaajien kotitalouksissa tulotaso oli korkeampi kuin etenkin korkeintaan perusasteen koulutuksen varaan jääneillä, joista lähes 40 prosenttia (39 %) asui hyvin matalan (alle 15 000 €/vuosi) tulotason ruokakunnassa.

Suomeen muuton syyn mukaan tarkasteltuna pienituloisessa ruokakunnassa eläminen oli selvästi yleisintä pakolaisina tai turvapaikanhakijoina Suomeen tulleilla (kuvio 22). Muiden maahanmuuttosyyryhmien väliset erot olivat melko pieniä. Työperusteisesti Suomeen tulleistakin lähes joka toisessa (47 %) kotitaloudessa tulot olivat korkeintaan 35 000 euroa vuodessa. Vertailun vuoksi: Tilastokeskuksen tietojen mukaan asuntokuntien palkkatulon keskiarvo oli vuonna 2022 Helsingissä 44 163 euroa.

Taustamaaryhmistä vähävaraisimpia ruokakuntia oli eniten niiden vastaajien keskuudessa, joilla taustamaa oli Lähi-itä tai Pohjois-Afrikka (45 %) tai Muu Afrikka (33 %). Virolaistaustaisilla hyvätuloisten ruokakuntien osuus oli pieni, vaikka ryhmän työllisyystilanne on hyvä. Vähintään 75 000 euroa vuodessa ansaitsevien ruokakuntien osuus oli puolestaan suurin niissä kotitalouksissa, jossa vastaajan taustamaa kuului ryhmään Muu Eurooppa (25 %) tai Muu Aasia ja muut maat (16 %).

Kuvio 22. Ruokakunnan tulot (€) vuodessa pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

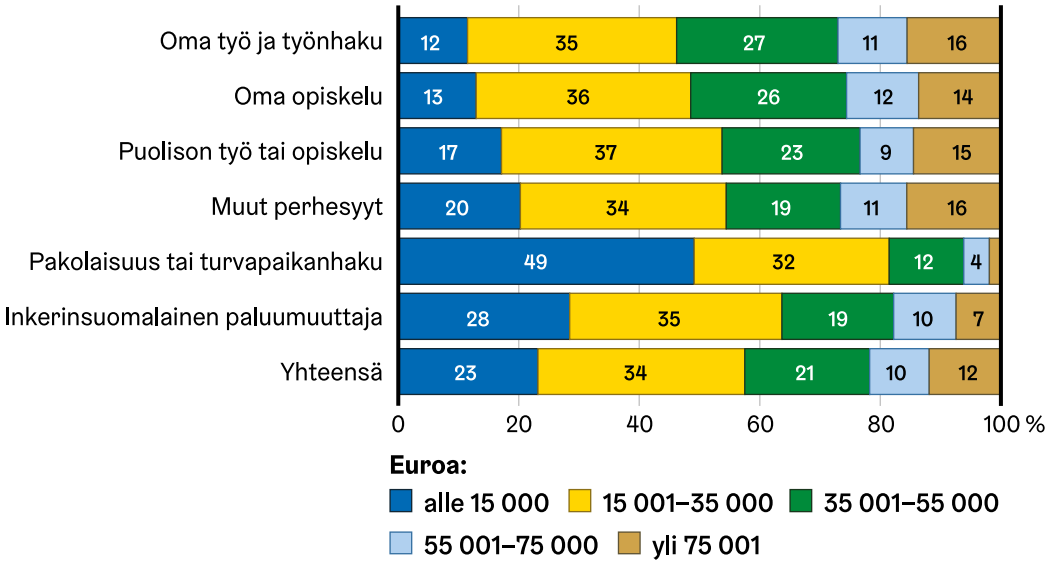

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

MoniSuomi-tutkimuksessa tiedusteltiin myös, onko vastaaja 12 viime kuukauden aikana rahan puutteen vuoksi 1) pelännyt, että häneltä loppuu ruoka, 2) joutunut tinkimään lääkkeiden ostosta tai 3) jättänyt käymättä lääkärissä. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei.

THL:n MoniSuomi-sivuilta saatavien koko Suomea koskevien tietojen ikä- ja sukupuolivakioitujen tietojen mukaan Suomeen muuttaneista vajaa kolmannes (32 %) vastasi ”kyllä” vähintään yhteen edellä mainituista alakysymyksistä. Koko väestön osalta osuus oli vajaa neljännes (25 %). Molemmissa väestöryhmissä naiset kokivat tämäntyyppistä taloudellista ahdinkoa useammin kuin miehet. Kokemus ongelmista oli yleisintä pakolaistaustaisilla ja harvinaisinta työperusteisilla muuttajilla. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Ruoan loppumisen pelko oli pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten mukaan näistä huolista yleisin. Siitä oli kärsinyt lähes joka neljäs (24 %) asuva ulkomailla syntynyt tutkimukseen osallistunut aikuinen ulkomaalaistaustainen. Joka viides (20 %) oli tinkinyt lääkärissä käynnistä ja 17 prosenttia lääkkeiden ostosta. Pääkaupunkiseudun sisällä taloudelliset vaikeudet olivat selvästi yleisempiä Vantaalla kuin Espoossa, joskaan erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Sukupuolten välillä ei ollut näissä asioissa eroa.

Varsinkin ruoan loppumisen pelon suhteen ongelmia esiintyi korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneilla selvästi enemmän (34 %). Lääkkeistä tinkimisen ja lää-

kärissä käymisen osalta kahdella alimmalla koulutustasolla vaikeudet olivat yhtä yleisiä. Pakolaisena ja turvapaikanhakijana tulleiden keskuudessa rahan puutteen vuoksi koituneet ongelmat olivat varsin yleisiä: ruoan loppumisen pelkoa oli kokenut noin 40 prosenttia (kuvio 23). Lääkärissä käynnin oli jättänyt rahan puutteen vuoksi väliin joka kolmas inkerinsuomalainen (33 %).

Kuvio 23. Rahan puutteen seurauksia pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

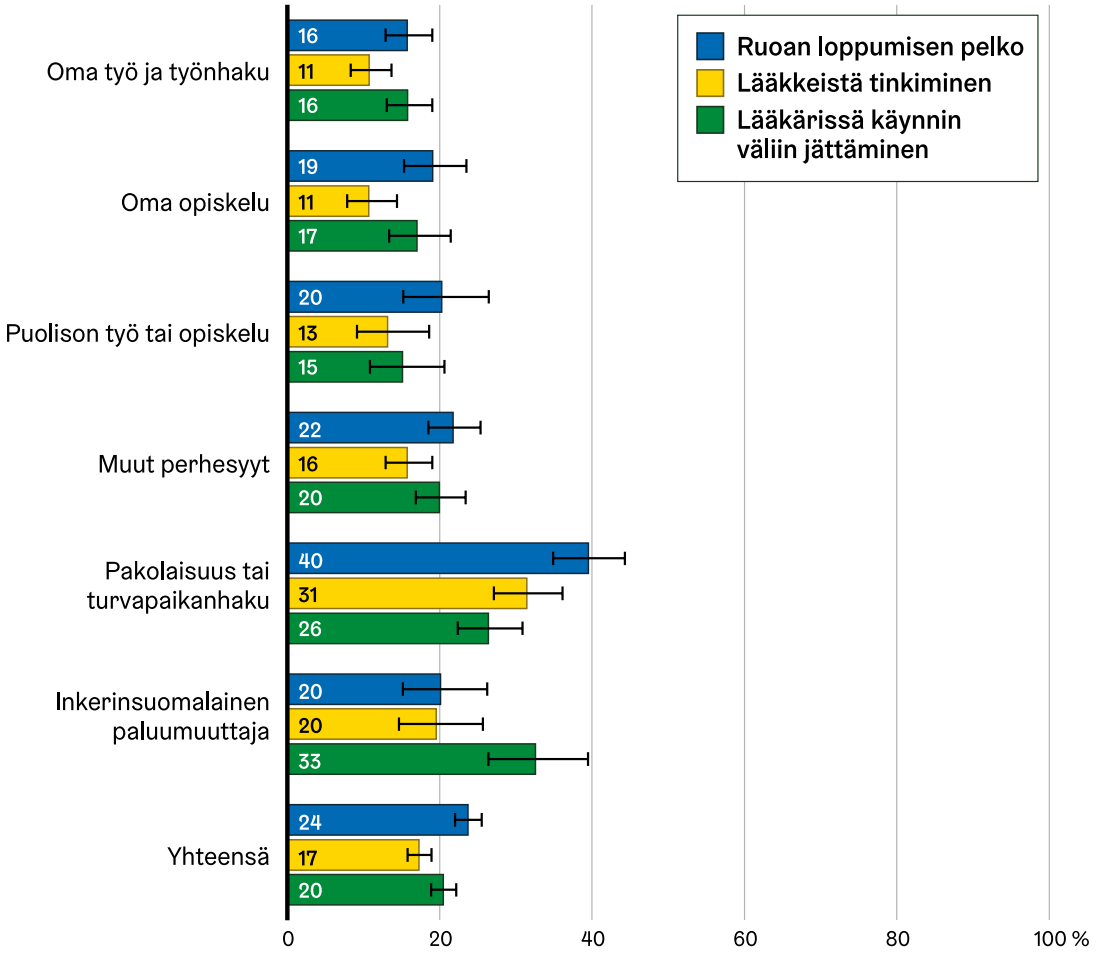

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

5 Sosiaaliset suhteet, syrjintä ja osallisuus

Tässä luvussa katsotaan Suomeen muuttaneiden elämäntilannetta pääkaupunkiseudulla ennen muuta sosiaalisten suhteiden ja verkostojen alueella. Sosiaalisella elämällä on paitsi itsenäinen merkityksensä myös yhteys esimerkiksi terveyteen ja hyvinvointiin ja laajempaan yhteiskuntaan osallistumiseen. Tähän yhteyteen on liitetty myös kotoutumisen tarkastelussa usein erillisinä osa-alueina käsiteltyjä kuulumisen kokemukseen ja identiteettiin liittyviä käsityksiä, jotka kuuluvat hyvien väestösuhteiden ja kaksisuuntaisen kotoutumisen olennaisiin osatekijöihin. Luvun päätteeksi analysoidaan MoniSuomi-tutkimuksen tuottamia tietoja syrjinnän kokemuksista ja turvallisuuden tunteesta.

Ystävät, yksinäisyys ja osallisuus

Tärkeimmät havainnot

- **Vaikka enemmistöllä Suomeen muuttaneista on MoniSuomi-aineiston perusteella vähintään kaksi ystävää, monilla pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista on varsin suppea ystäväpiiri, korkeintaan yksi ystävä tai ei ystäviä lainkaan.**
- **Lähes joka kymmenes pakolaistaustainen katsoi olevansa yksinäinen jatkuvasti, ja lähes joka viides vähintään melko usein, yksinäisyyttä koki vähintään melko usein myös vajaa viidennes opiskelutaustaisista.**
- **Vahva osallisuuden kokemus oli vähiten yleistä opiskelutaustaisilla ja inkerinsuomalaisilla. Niistä, joilla taustamaana on jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan maa, erittäin heikko osallisuuden kokemus oli 15 prosentilla.**

Aikaisempi tutkimus

Sosiaalisilla suhteilla ja verkostoilla on suuri merkitys ihmisten terveyden, hyvinvoinnin sekä osallisuuden kokemuksen ja yhteiskuntaan osallistumisen kannalta, siksi asiaa on tutkittu myös muuttajien kotoutumisen ja ulkomaalaistaustaisten elinolojen selvittämisen yhteydessä. Myönteiset sosiaaliset suhteet tarjoavat yksilöille ja perheille monenlaista tukea tietojen välittymisestä avun saamiseen kriisitilanteissa. Ongelmat sosiaalisissa suhteissa tai niiden puute tuottavat puolestaan elämään erilaisia vaikeuksia kuten yksinäisyyttä ja heikentynyttä terveyttä. (Ks. esim. Kuusio, Castaneda & Leemann 2020, 65.)

UTH-tutkimuksen raportoinnissa tarkasteltiin ihmissuhteisiinsa tyytyväisten osuutta EUROHIS-QOL-kysymyspatteristoon saatujen vastausten perusteella. Kyseiset kysymykset on kehitetty WHO:n elämänlaatumittareiden pohjalta. Ulkomaalaistaustaisten keskuudessa ihmissuhteisiinsa tyytyväisiä oli keskimäärin enemmän kuin koko väestössä. Tämä havainto päti tuolloin kaikissa tarkastelluissa taustamaaryhmissä ja sekä miesten että naisten osalta. (Castaneda & Kauppinen 2015, 187–188.)

FinMonik-tutkimuksen mukaan useammalla kuin yhdeksällä kymmenestä oli puolestaan vähintään yksi Suomessa asuva ystävä. Kuitenkin yksinäisyyden kokemus oli ulkomaalaistaustaisilla hieman yleisempää kuin koko väestössä. Keskimääräistä use-

ammin ystäviä puuttui ja yksinäisyyden kokemuksia oli muita taustamaaryhmiä enemmän niillä, joilla taustamaa oli jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio. (Kuusio, Castaneda & Leemann 2020, 66–67.)

UTH-tutkimuksessa kysyttiin myös, onko vastaajalla suomalaista ystävää. Mitä pidempään henkilö oli asunut Suomessa, sitä todennäköisemmin hänellä oli vähintään yksi suomalainen ystävä (Castaneda ym. 2015, 28). Taustamaaryhmässä Muu Afrikka viidestä vastaajasta neljällä oli suomalainen ystävä (Kuusio, Castaneda & Leemann 2020, 68). Pääkaupunkiseudun viiteen vieraskielisten kieliryhmään kohdistuneessa tutkimuksessa osoittautui kuitenkin, että nimenomaan somalinkieliset kärsivät suomalaisen ystävän puutteesta. Selvästi eniten suomalaisia ystäviä oli englanninkielisillä, joista lähes kaikilla (89 %) oli enemmän kuin viisi suomalaista ystävää (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 42–43).[28]

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin vastaajien tyytyväisyyttä terveyteensä, kykyynsä selviytyä päivittäisistä toimista, ihmissuhteisiinsa ja asuinalueensa olosuhteisiin. Ihmissuhteisiinsa tyytyväisten osuus oli tällä tavalla tarkasteltuna noin kolme neljäsosaa (76 %), kun tähän yhdistetään sekä vastausvaihtoehdon melko tyytyväinen että vaihtoehdon erittäin tyytyväinen valinneet. Osuus oli selvästi suurin niillä, jotka olivat tulleet Suomeen puolison työn tai opiskelun vuoksi (86 %), ja pienin opiskelutaustaisilla, joskaan erot moniin muihin ryhmiin eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Tutkimuksessa tiedusteltiin myös, oliko vastaajalla tällä hetkellä sellaista läheistä ystävää, jonka kanssa hän voi keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioista. Vastausten perusteella varsin monilla on suppea ystäväpiiri, korkeintaan yksi ystävä tai ei lainkaan ystävää. Kaksi tai useampia ystäviä oli 55 prosentilla, ei yhtään ystävää 17 prosentilla (kuvio 24). Vähintään yksi läheinen ystävä oli useammin naisilla kuin miehillä.

Pakolaistaustaisista lähes joka neljänneltä puuttui läheinen ystävä. Heistä myös alle puolella (46 %) oli vähintään kaksi ystävää. Ystäviä puuttui myös monilta puolison työn tai opiskelun perusteella Suomeen muuttaneilta, ja heistä vielä harvemmalla oli vähintään kaksi ystävää. Ystävien puutetta ilmeni varsin paljon kaikissa Suomeen muuton syyn perusteella muodostetuissa ryhmissä. Tämän tutkimuksen perusteella paras tilanne oli kuitenkin opiskelun vuoksi Suomeen muuttaneilla, mutta ero esimerkiksi työperusteisesti muuttaneisiin ei ole tilastollisesti merkitsevä. Taustamaan mukaisessa tarkastelussa läheinen ystävä puuttui lähes joka kolmannelta niistä, joilla taustamaa oli jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio.

28 Kysymys on metodologisesti hankala, koska ei ole täyttä varmuutta siitä, miten vastaajat ovat ”suomalaisen” ymmärtäneet. Viiteen kieliryhmään kohdistuneessa tutkimuksessa erot näiden ryhmien välillä olivat kuitenkin varsin selkeitä. Kyseisessä tutkimuksessa haastattelija antoi tarvittaessa ohjeistuksen, jonka mukaan ”suomalaisella” tarkoitetaan Suomessa syntynyttä ja suomea tai ruotsia puhuvaa henkilöä. (Ks. tarkemmin Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 94.)

Kuvio 24. Läheiset ystävät pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

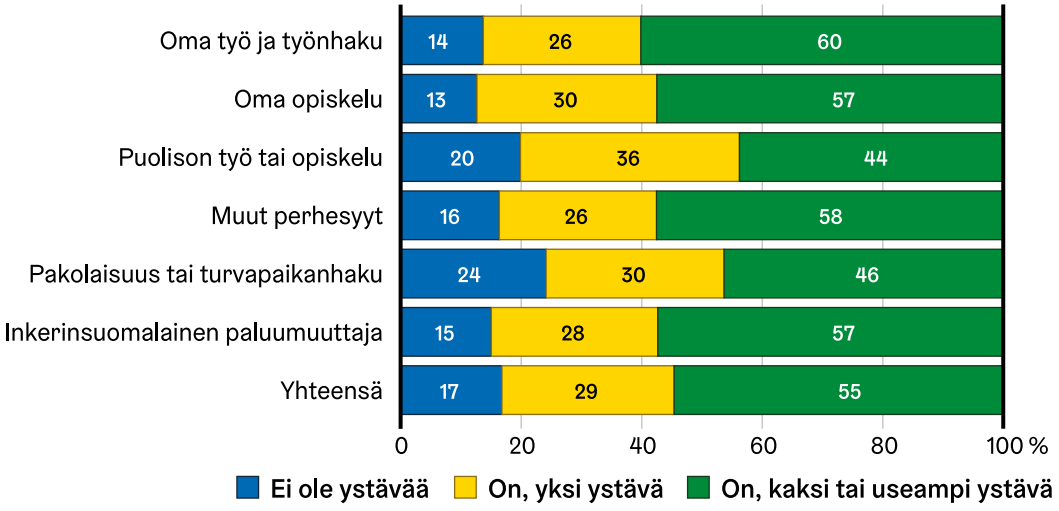

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Tutkimuksessa kysyttiin myös, tunsiko vastaaja olevansa yksinäinen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivulta saatujen koko Suomea koskevien ikä- ja sukupuolivakioitujen tietojen perusteella Suomeen muuttaneiden keskuudessa itsensä yksinäiseksi vähintään melko usein tuntevien osuus oli hieman suurempi (14 %) kuin koko väestössä keskimäärin (12 %). Sukupuolten välillä ei ollut juuri eroa kummassakaan väestöryhmässä. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Pääkaupunkiseudulla puolet (50 %) MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista koki yksinäisyyttä korkeintaan harvoin (kuvio 25). Toisaalta 15 prosenttia koki yksinäisyyttä usein, osa heistä jatkuvasti. Lähes joka kymmenes pakolaistaustainen katsoi olevansa yksinäinen jatkuvasti, ja lähes joka viides vähintään melko usein. Opiskelutaustaisista varsin suuri osa (18 %) koki yksinäisyyttä melko usein ja kolme prosenttia jatkuvasti. Vain 12 prosenttia oli kokonaan vailla yksinäisyyden tunnetta. Työperusteisesti muuttaneistakin noin puolet (49 %) koki olevansa ainakin joskus yksinäinen.

Noin puolet pakolaistaustaisista koki yksinäisyyttä korkeintaan harvoin, joka kolmas ei koskaan. Tältä osin tilanne oli vielä parempi inkerinsuomalaisilla, joista noin joka kolmas (34 %) ei kokenut yksinäisyyttä koskaan ja 28 % hyvin harvoin. Sukupuolten välillä ei ollut yleisesti ottaen tilastollisesti merkitseviä eroja, mutta joitain eroja paljastuu taustamaaryhmittäisessä tarkastelussa. Jatkuvasti itseään yksinäisenä piti 14 prosenttia Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka -taustaisista miehistä ja naisista 7 prosenttia.

Kuvio 25. Yksinäisyyden kokemus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

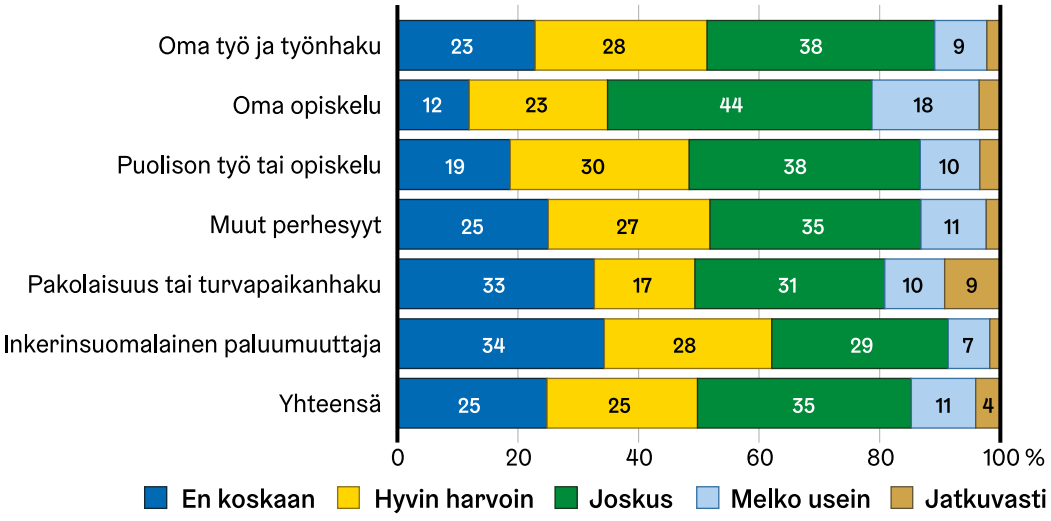

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Tutkimukseen osallistuneilta kysyttiin myös kantaa väittämään: ”Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön.” Pääkaupunkiseudulla selvä enemmistö katsoi kuuluvansa tällaiseen yhteisöön (vähintään jokseenkin samaa mieltä, 60 %). Jokseenkin tai täysin eri mieltä oli kuitenkin 17 prosenttia (kuvio 26). Erot Suomeen muuton syyn mukaan muodostettujen ryhmien välillä olivat pieniä. Opiskeluperusteisesti tulleista kuitenkin vain 24 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä. Tämäkään ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 26. Kuuluminen itselleen tärkeään yhteisöön pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

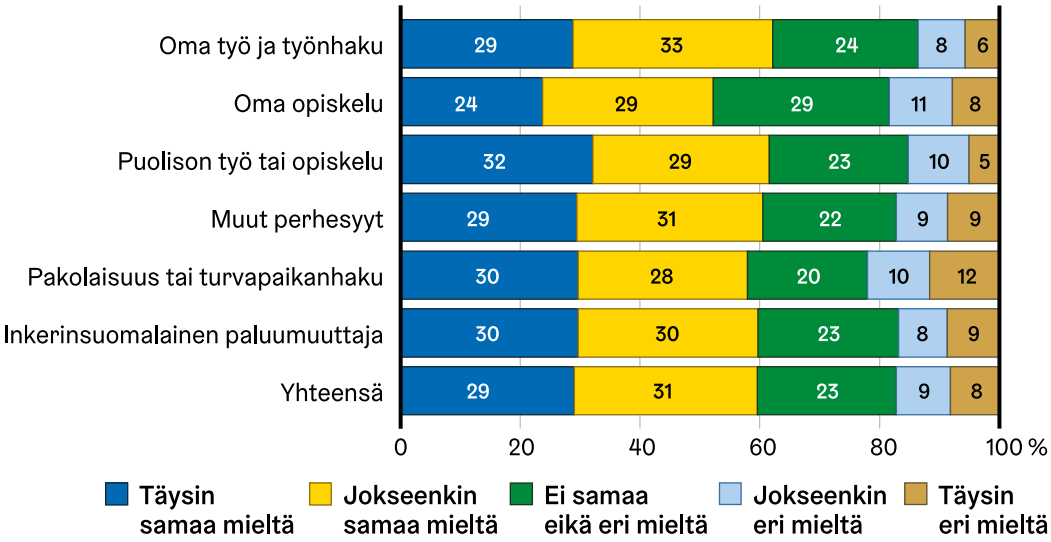

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt kymmeneen väitelauseeseen saaduista vastauksista erillisen osallisuusindikaattorin. Väittämät kartoittavat vastaajan kuuluvuuden tunteita ja tekemisten merkityksellisyyttä sekä toimintamahdollisuuksia ja hallittavuutta, ja niiden taustalla on kokonaisvaltainen käsitys osallisuudesta kuulumisena

ja kuulluksi tulemisena. Osalliseksi itsensä kokeva ihminen tuntee voivansa vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin.[29]

Väittämät, joiden perusteella indikaattori on laadittu, olivat seuraavat: 1) tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä, 2) saan myönteistä palautetta tekemisistäni, 3) kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön, 4) olen tarpeellinen muille ihmisille, 5) pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun, 6) tunnen, että elämälläni on tarkoitus, 7) pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita, 8) saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen, 9) koen, että minuun luotetaan, ja 10) pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin. Vastausvaihtoehtoina esitettiin: a) täysin eri mieltä, b) jokseenkin eri mieltä, c) ei samaa eikä eri mieltä, d) jokseenkin samaa mieltä ja e) täysin samaa mieltä.

Jokainen väittämä on pisteytetty välille 1–5 pistettä, ja laskemalla väittämien pisteet yhteen on saatu raakasummapistemäärä, joka on muunnettu laskentakaavalla osallisuusindikaattorin summapistemääräksi, joka vaihtelee asteikolla 0–100. Osallisuusindikaattorin lukema laskettiin vain, jos kaikkiin väittämiin oli vastattu. Indikaattorissa tarkastellaan summapistemäärän keskiarvoa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saatujen ikä- ja sukupuolivakioitujen koko Suomea koskevien tietojen mukaan Suomeen muuttaneiden ja koko väestön osallisuusindikaattorin keskimääräisen pistemäärän välillä ei ollut juuri eroa. Molemmissa väestöryhmissä naisten saamat pisteet olivat jonkin verran miesten pistemääriä korkeampia. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Pääkaupunkiseudulla lähes puolet MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista (47 %) sai osallisuusindikaattorista yli 80 pistettä (kuvio 27). Naisilla osuus oli tasan puolet (50 %), miehillä vähemmän, 43 prosenttia. Melko hyvät pisteet (60–79) sai reilu kolmannes (37 %). Yli neljä viidesosaa sai siten MoniSuomi-tutkimuksen perusteella varsin korkean pistemäärän. Vastausten perusteella vahva osallisuuden kokemus (yli 80 pistettä) oli vähiten yleistä opiskelutaustaisilla ja inkerinsuomalaisilla. Työperusteisesti tulleilla, puolison työn tai opiskelun vuoksi saapuneilla ja muista perhesyistä muuttaneilla kokemus oli kuitenkin todennäköisimmin vähintään melko vahva.

Osallisuuden kokemus oli THL:n tulkinnassa erittäin heikko, jos indikaattorin summapistemäärä oli alle 50 pistettä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saatujen ikä- ja sukupuolivakioitujen koko Suomea koskevien tietojen mukaan Suomen koko väestössä koettiin heikkoa osallisuutta useammin (10 %) kuin Suomeen muuttaneiden keskuudessa (8 %). Heikko osallisuus oli Suomen koko väestössä tilastollisesti merkitsevällä tavalla yleisempää miehillä (11 %) kuin naisilla (8 %), Suomeen muuttaneilla miesten ja naisten välinen ero on pienempi, eikä se ole tilastollisesti merkitsevä. Suomeen muuttaneiden naisten ja koko väestön naisten välillä ei myöskään ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Erittäin heikkoa osallisuutta osoittavaan pistemäärään jäi puolestaan 9 prosenttia pääkaupunkiseudun MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista Suomeen muuttaneista. Erot Suomeen muuton syyn mukaan jaettujen ryhmien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Osuus oli kuitenkin suurin pakolais- ja opiskelutaustaisilla Suomeen muuttaneilla. Niistä, joilla taustamaana on jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan maa, erittäin heikko osallisuuden kokemus oli 15 prosentilla, kun taas Muu Afrikka -taustaisilla osuus oli selvästi pienempi.

29 Ks. tarkemmin: https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta.

Kuvio 27. Osallisuusindikaattorin pisteet pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

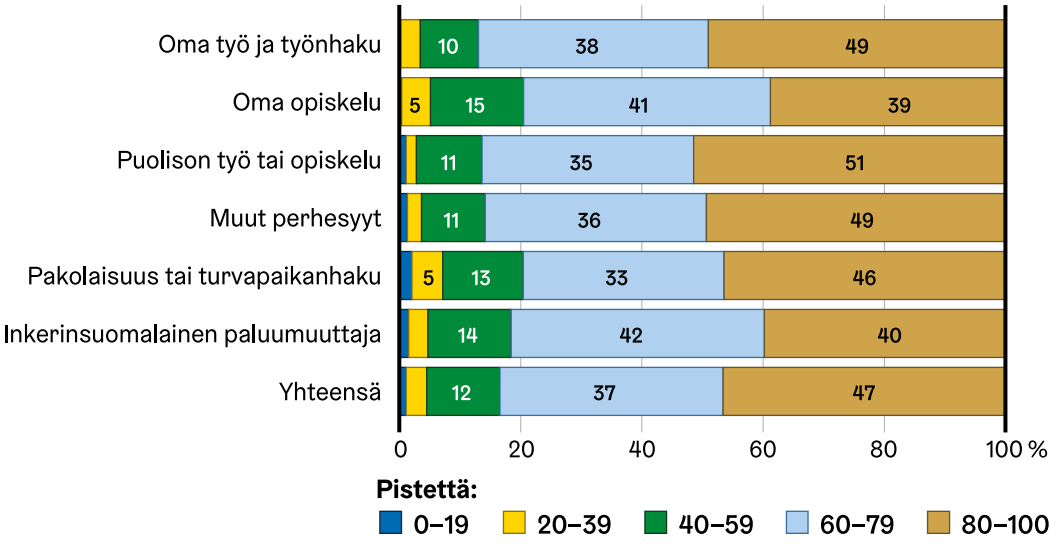

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Kuuluminen ja identiteetti

Tärkeimmät havainnot

- **MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneista pääkaupunkiseudun muuttajista suuri osa kokee kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuulumisen kokemus oli samaa tasoa niin asuinalueen ja asuinkunnan kuin suomalaisen yhteiskunnan osalta.**
- **Suomalaisiksi itsensä kokevien osuus oli pienin opiskelutaustaisilla ja suurin inkerinsuomalaisilla. Myös pakolaistaustaisilla kokemus niin suomalaiseen yhteiskuntaan kuin suomalaisiin kuulumisesta oli verrattain korkealla tasolla.**
- **Taustamaaryhmistä suomalaisiin kuulumisen kokemus oli yleisintä niillä, joilla taustamaa oli Venäjä tai entinen Neuvostoliitto, Viro sekä jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio.**

Aikaisempi tutkimus

Suomeen muuttaneiden tai ulkomaalaistaustaisten samastumisesta tai muusta kiinnittymisestä Suomeen tai suomalaisuuteen ei ennen UTH-tutkimusta ollut juuri yleistettävää tietoa (ks. kuitenkin esim. Liebkind ym. 2004). Helsingin kaupunki tarkasteli UTH-hankkeen tuottamia tuloksia pääkaupunkitasoisesti.[30] Pääkaupunkiseudun 15–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista reilut kaksi kolmasosaa samastui vuonna 2014 joko täysin tai melko paljon taustamaahansa, kun taas täysin tai melko paljon suomalaisena itseään piti vähän yli kolmannes. (Saukkonen & Peltonen 2018, 62–66.)

Vahva samastuminen taustamaahan oli erityisen yleistä pääkaupunkiseudun somalialaistaustaisten keskuudessa sekä niillä, joilla taustamaa oli jokin Etelä-Aasian maa tai jokin toinen Afrikan valtio. Sen sijaan venäläis-/neuvostoliittolaistaustaisilla taus-

30 Tutkimuksen tulosten mukaan rakennettuja identiteettistrategioita on nuorten ulkomaalaistaustaisten osalta tarkastellut koko Suomen tasolla Liisa Larja (2017).

tamaahan samastuminen oli vähäisempää. (Mt., 62.) Avovastauksissa moni sellainen, joka ei samastunut taustamaahansa Neuvostoliittoon (tai Viroon), ilmoitti kuitenkin kokevansa itsensä venäläiseksi (Larja 2017).

Suomessa asuttu aika on yhteydessä samastumiseen sekä taustamaahan että suomalaisuuteen. Vuonna 2014 pääkaupunkiseudulla asuneista muuttajista yli viisitoista vuotta Suomessa asuneet samastuivat suomalaisiin ja suomalaisuuteen selvästi useammin kuin tätä lyhyemmän ajan maassa asuneet. Taustamaahan samastuminen oli puolestaan vähäisempää pitkään Suomessa asuneilla. (Mt., 63.)

Pääkaupunkiseudun viiteen kieliryhmään kohdistuneessa tutkimuksessa suomalaisuuteen samastuminen oli selvästi harvinaisempaa kuin itsensä kokeminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kaikista vähiten itseään suomalaisena pitivät vironkieliset, joista puolet ei pitänyt itseään lainkaan suomalaisena, ja täysin suomalaiseksi itsensä koki vain häviävän pieni osa vastaajista. Suomalaisuuteen samastuvien osuus oli pieni myös venäjänkielisillä, joista lähes joka kolmas ei pitänyt itseään lainkaan suomalaisena.

Sen sijaan monet somalinkieliset pitivät itseään vähintään jossain määrin suomalaisena, ja 15 prosenttia vastaajista samastui jopa täysin suomalaisuuteen. Osuus oli melko suuri, noin kymmenesosa myös arabiankielisillä. Korkeampi ikä, parempi suomen kielen taito ja Suomessa vietetyt vuodet lisäsivät todennäköisyyttä tuntea itsensä suomalaiseksi. Maassaoloajan vaikutus alkoi näkyä erityisesti silloin, kun vastaaja on asunut Suomessa yli kymmenen vuotta. (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 27–28.)

FinMonik-tutkimuksessa noin puolet vastaajista koki suomalaisiin kuulumisen tunnetta. Taustamaaryhmäkohtaista vaihtelua oli tässä tutkimuksessa vähän. Suomalaisiin kuulumisen kokemus oli yleisintä ryhmässä Venäjä tai entinen Neuvostoliitto. Osuus oli puolestaan matalin taustamaaryhmissä Aasia sekä EU, Efta ja Pohjois-Amerikka. Oman syntymä- tai lähtömaan kansalaisiin kuulumisen kokemus oli yleisintä taustamaaryhmissä Muu Afrikka ja Aasia, harvinaisinta puolestaan Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisilla. (Seppänen, Rask & Kuusio 2020, 74–81.)

MoniSuomi-tutkimus

Tutkimuksessa kysyttiin, mihin seuraavista alueista tai ryhmistä vastaaja katsoi kuuluvansa: 1) asuinalueeseen, 2 asuinkuntaan, 3) suomalaisiin, 4) suomalaiseen yhteiskuntaan, 5) oman syntymä- tai lähtömaan kansalaisiin, 6) omaan etniseen ryhmään, ja 7) eurooppalaisiin. Vastausvaihtoehdot olivat a) täysin, b) melko paljon, c) vähän ja d) ei lainkaan. Vastaajan oli siis tarkoitus tehdä valinnat vastausvaihtoehtojen välillä koskien jokaista aluetta tai ryhmää. Tässä raportissa keskitytään tarkastelemaan kuulumisen kokemuksia suomalaisen yhteiskunnan eri tasoilla.

Kuulumisen kokemuksen vaihtelut eivät olleet kovin suuria, mutta kokemus suomalaisuudesta oli selvästi vähäisintä (kuvio 28). Sen sijaan niitä, jotka eivät katsoneet kuuluvansa lainkaan suomalaiseen yhteiskuntaan, oli melko vähän. Kiinnittyneisyys niin asuinalueeseen ja asuinkuntaan kuin suomalaiseen yhteiskuntaan oli koko lailla samalla tasolla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivuilta saatujen koko Suomea koskevien tietojen mukaan vajaa puolet (48 %) Suomeen muuttaneista koki kuuluvansa suomalaisiin täysin tai vähintään melko paljon. Vähän yli puolet samastui siis suomalaisiin korkeintaan vähän. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Kuvio 28. Kuulumisen kokemus pääkaupunkiseudulla, %

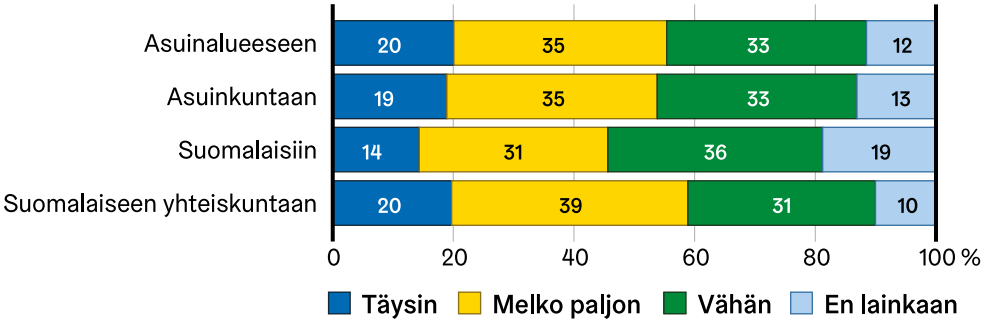

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Suomeen muuton syyn mukaan jaettujen ryhmien välillä oli pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa jälleen eroja, joskin kaikissa ryhmissä suomalaisiin täysin tai melko paljon samastuminen oli vähäisempää kuin kokemus kuulumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan (kuvio 29). Samastumisen taso oli selvästi matalin opiskelutaustaisilla niin suomalaisuutta kuin suomalaista yhteiskuntaa koskien. Korkeinta se oli puolestaan inkerinsuomalaisilla sekä pakolaistaustaisilla. Viimeksi mainituista yli kaksi kolmasosaa katsoi kuuluvansa osaksi suomalaista yhteiskuntaa (inkerinsuomalaisista 72 %), ja yli puolet osaksi suomalaisia (inkerinsuomalaisista 62 %).

Kuvio 29. Kuuluminen suomalaisiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

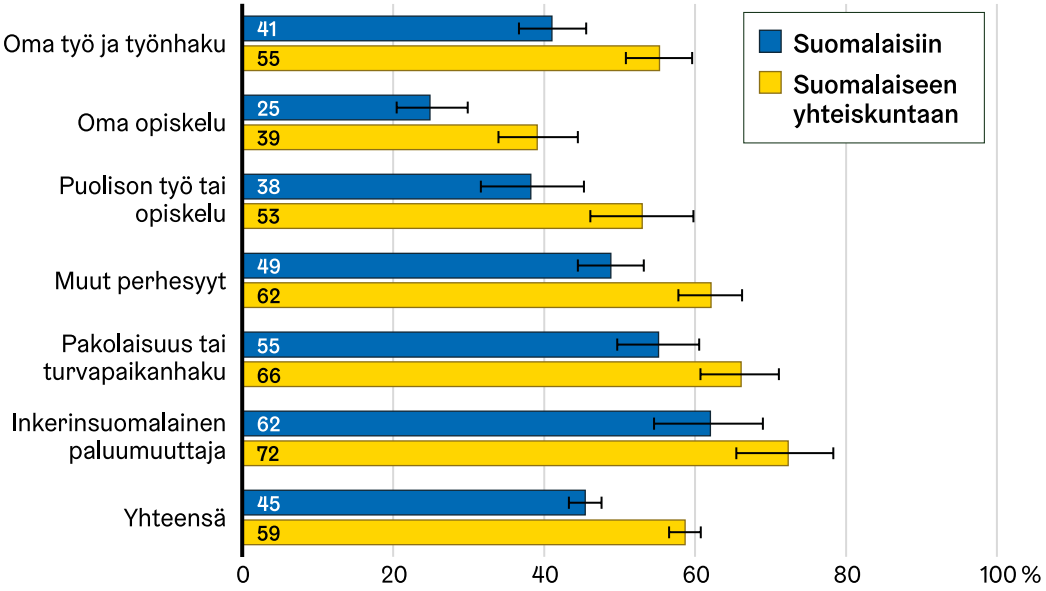

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Taustamaan mukaisessa tarkastelussa kokemus kuulumisesta suomalaisiin ryhmänä täysin tai melko paljon oli yleisintä taustamaaryhmissä Venäjä ja entinen Neuvostoliitto ja Viro sekä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka (kuvio 30). Viimeksi mainitussa ryhmässä joka viides (21 %) samastui suomalaisiin MoniSuomi-tutkimuksen tulosten mukaan täysin. Taustamaaryhmässä Muu Aasia ja muut maat niiden osuus, jotka eivät samastuneet suomalaisiin lainkaan, oli 27 prosenttia. Osuus oli melko suuri myös Muu Eurooppa -taustaisilla (22 %) ja Muu Afrikka -taustaisilla (21 %).

Kuvio 30. Kuuluminen suomalaisiin pääkaupunkiseudulla taustamaan mukaan, %

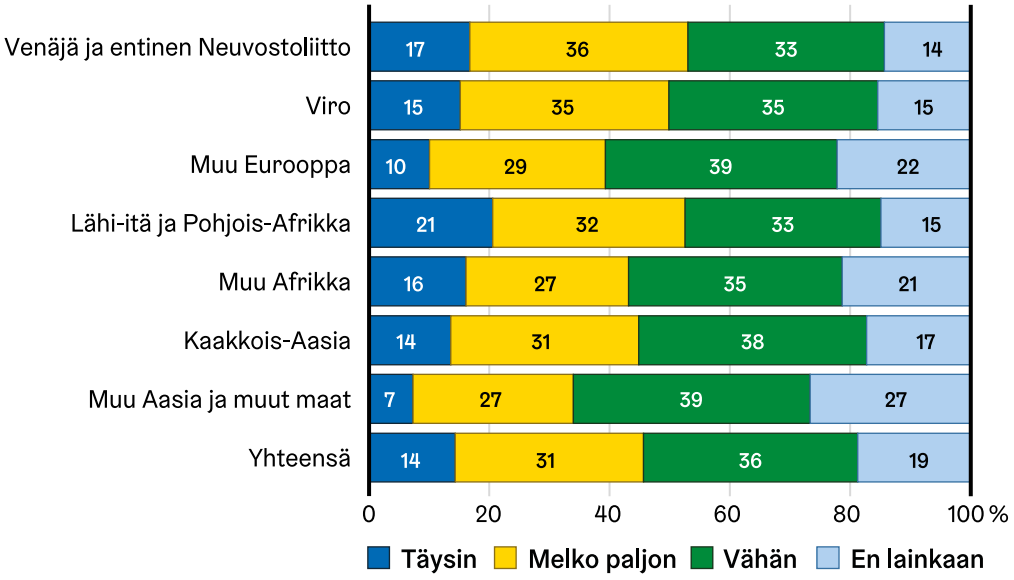

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

MoniSuomi-aineiston pohjalta tehdyssä poliittista osallistumista tarkastelleessa valtakunnallisen tason tutkimuksessa kuulumisen kokemusta mitattiin myös tarkastelemalla, missä määrin vastaaja koki kuuluvansa sekä suomalaisiin että oman syntymä- tai lähtömaansa kansalaisiin. Vastaukset luokiteltiin niin, että vastauksista ”täysin” ja ”melko paljon” muodostettiin ”kokee kuuluvansa” ja vastauksista ”vähän” ja ”ei lainkaan” puolestaan ”ei koe kuuluvansa”. Tuloksena syntyi neljä kuulumisorientaatiota: 1) kokee kuuluvansa sekä suomalaisiin että syntymä-/lähtömaansa kansalaisiin (29 % vastaajista); 2) kokee kuuluvansa vain suomalaisiin (19 %); 3) kokee kuuluvansa vain syntymä-/lähtömaansa kansalaisiin (30 %); 4) ei koe kuuluvansa kumpaankaan ryhmään (22 %). (Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 11.)

Syrjintä ja turvallisuus

Tärkeimmät havainnot

- **Noin joka seitsemäs MoniSuomi-tutkimukseen pääkaupunkiseudulla osallistunut oli kokenut syrjintää julkisissa paikoissa useita kertoja. Syrjinnän kokemus oli yleisintä opiskelutaustaisilla ja pakolaistaustaisilla.**
- **Julkisilla paikoilla useita kertoja syrjintää kokeneiden osuus oli selvästi korkein taustamaaryhmissä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka sekä Muu Afrikka.**
- **Syrjintää kokeneista suurin osa katsoi sen johtuvan syntyperästä, etnisestä taustasta tai ihonväristä. Tämä kokemus oli yleisintä aasialais- ja afrikkalaistaustaisissa taustamaaryhmissä.**
- **Selvä enemmistö vastaajista koki sekä päivittäisen elämänsä että julkiset paikat vähintään hyvin tai jopa erittäin turvallisiksi.**

Aikaisempi tutkimus

Syntyperään, etnisyyteen, kieleen, uskontoon tai ihonväriin liittyvää syrjintää on tutkittu eri menetelmin ja aineistoin niin Suomessa kuin ulkomailla (ks. esim. Ahmad 2019; Larja ym. 2012). Näihin asioihin kytkeytyvästä etnisestä syrjinnästä on Suomessakin vahvaa empiiristä näyttöä. UTH-tutkimuksessa selvitettiin tutkimukseen osallistuneiden kokemaa epäoikeudenmukaista kohtelua vieraiden ihmisten taholta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana kadulla tai muulla yleisellä paikalla (esim. kaupassa tai ravintolassa).

Ulkomaalaistaustaisista 15 prosenttia vastasi UTH-tutkimuksessa kysymykseen myöntävästi. Kokemus syrjinnästä oli yleisintä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka- ja Muu Afrikka -ryhmissä. Ryhmässä Muu Afrikka naisista lähes joka toisella (39 %) oli tällaisia kokemuksia. Tutkimuksessa selvitettiin myös viranomaispalveluissa ja palvelujärjestelmissä koettua epäoikeudenmukaista kohtelua. Eri palveluissa syrjintää kokeneiden osuus vaihteli 10 prosentin molemmin puolin. (Castaneda ym. 2015, 16–17.)

FinMonik-tutkimuksen tulosten mukaan lähes 40 prosenttia ulkomaalaistaustaisesta väestöstä oli kokenut syrjintää viimeksi kuluneen vuoden aikana. Vähän yli puolet Muu Afrikka -ryhmään kuuluneista vastaajista oli kokenut nimittelyä, kielteisiä eleitä ja/tai ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Tämänkin tutkimuksen mukaan syrjinnästä kärsivät etenkin tähän väestöryhmään kuuluvat naiset. (Rask, Castaneda & Seppänen 2020, 91–94.)

Pääkaupunkiseudun viiteen kieliryhmään kohdistuneessa tutkimuksessa jokaisessa kieliryhmässä oli paljon sellaisia henkilöitä, jotka eivät kokeneet olevansa yhdenvertaisia kantaväestön kanssa. Ne, jotka olivat asuneet Suomessa vain joitakin vuosia ja jotka eivät kokeneet itseään suomalaiseksi, eivät usein myöskään mieltäneet itseään tasavertaisessa asemassa oleviksi. Somalinkielisistä tosin myös pitkään Suomessa asuneista vain harva olevansa kantaväestön kanssa yhdenvertaisessa asemassa. Heistä monet, noin kaksi kolmasosaa, koki myös, että omaan ryhmään kuuluvia syrjitään työmarkkinoilla. (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019a, 45–47; ks. myös Ahmad 2019.)

Sekä UTH- että FinMonik-tutkimuksessa selvitettiin myös kokemuksia väkivallalla uhatuksi tulemisesta. UTH-tutkimuksen mukaan väkivaltakokemukset olivat useimmissa taustamaaryhmissä harvinaisempia kuin Suomen koko väestössä (Castaneda ym. 2015, 16–17). FinMonik-tutkimuksessa puolestaan ulkomaalaistaustaisista vastaajista kahdeksan prosenttia raportoi jonkun uhanneen väkivallalla tai käyttäytyneen uhkaavasti viimeksi kuluneen vuoden aikana. Uhatuksi tuleminen oli yleisintä Muu Afrikka -ryhmässä. Miehet raportoivat uhatuksi tulemisen kokemuksia naisia yleisemmin. (Rask, Castaneda & Seppänen 2020, 93–94.)

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin, oliko vastaajaa syrjitty eli kohdeltu muita huonommin jonkin häneen liitetyn ominaisuuden vuoksi 12 viime kuukauden aikana. Syrjinnän mahdollisina perusteina mainittiin ikä, sukupuoli, etninen tausta, ihonväri, vammaisuus, ulkonäkö, seksuaalinen suuntautuminen ja uskonto. Syrjintää saattoi kohdata erilaisissa elämäntilanteissa kuten terveyspalveluissa, sosiaalipalveluissa työllisyyspalveluissa, työnhaussa, työssä, opinnoissa, asunnon saamisessa tai asumiseen liittyvissä palveluissa, poliisin kanssa asioidessa, julkisilla paikoilla tai sosiaalisessa mediassa. Vastausvaihtoehtoja olivat a) ei ole syrjitty, b) kyllä, kerran, c) kyllä, useita kertoja. Lisäksi oli mahdollista vastata, että ei ole asioinut kyseisessä palvelussa tai että kyseinen palvelu ei koske vastaajaa.

Syrjinnän kokemus oli pääkaupunkiseudulla kaikkineen varsin yleistä (kuvio 31).[31] Alla olevasta tarkastelusta on poistettu ne, jotka vastasivat kaikkiin alakysymyksiin, että he eivät ole asioineet kyseisessä palvelussa tai että palvelu ei koskenut vastaajaa. Kuvio esittää niiden osuuden, jotka ovat vastanneet vähintään johonkin alakysymykseen ”kyllä, kerran” tai ”kyllä, useita kertoja”. Näin tarkasteltuna lähes puolet (45 %) tutkimukseen osallistuneista oli kokenut syrjintää vähintään kerran jollain osa-alueella viimeisen 12 kuukauden aikana.

Syrjinnän kokemukset olivat yleisimpiä opiskelu- ja pakolaistaustaisilla ja vähiten yleisiä inkerinsuomalaisilla (kuvio 31). Opiskeluperusteisesti tulleiden keskuudessa jopa (61 prosenttia) katsoi tulleensa jollain elämän osa-alueella syrjityksi vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana. Osuus on suurempi kuin pakolaistaustaisilla (57 %). Toisaalta lähes joka kolmas (31 %) inkerinsuomalainenkin katsoi tulleensa vähintään kerran syrjityksi tai huonosti kohdelluksi.

Kuvio 31. Syrjintää vähintään kerran 12 viime kuukauden aikana kokeneiden osuus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

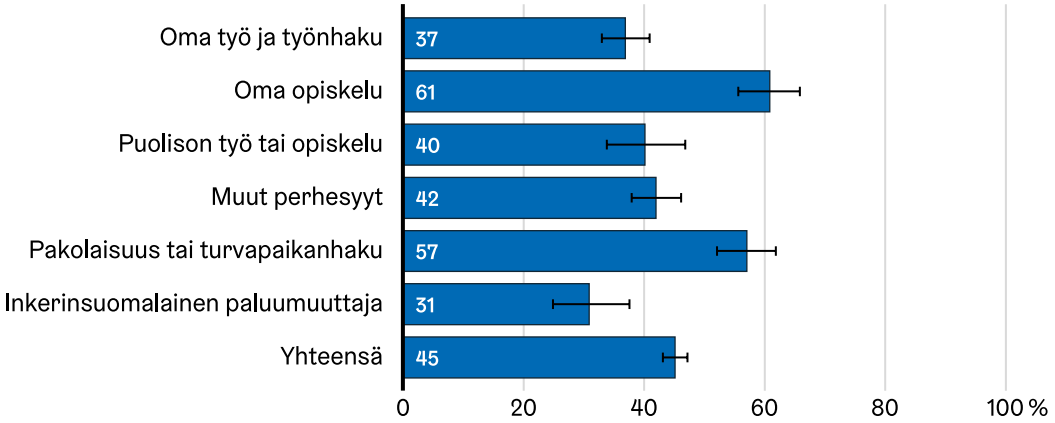

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Syrjinnän kokemuksista raportoitiin eniten julkisissa paikoissa tapahtuneiksi (kuvio 32). Lähes 15 prosenttia kaikista kysymykseen vastanneista oli kokenut syrjintää julkisissa paikoissa usein. Syrjinnän kokemuksia ilmeni runsaasti myös työssä ja työnhaussa, molemmissa asiayhteyksissä noin joka kymmenes (12 %, 11 %) oli kokenut syrjintää usein. Muilla alueilla syrjintää ilmeni tämän tutkimuksen perusteella vähemmän, mutta kaikilla ei tietenkään ollut kokemuksia esimerkiksi poliisin kanssa asioimisesta.[32] Toisaalta myös esimerkiksi terveyspalveluissa ja asuntoasioita käsiteltäessä raportoitiin syrjintää.

31 Syrjintäkokemusten yhteyksistä Suomeen muuttaneiden elämänlaatuun ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen ovat kirjoittaneet myös Eid ym., 2024.)

32 Vastaajista 29 %:lla ei ollut asiointia poliisin kanssa.

Kuvio 32. Syrjintää kerran tai useita kertoja eri tiloissa tai asiayhteyksissä pääkaupunkiseudulla kokeneet, %

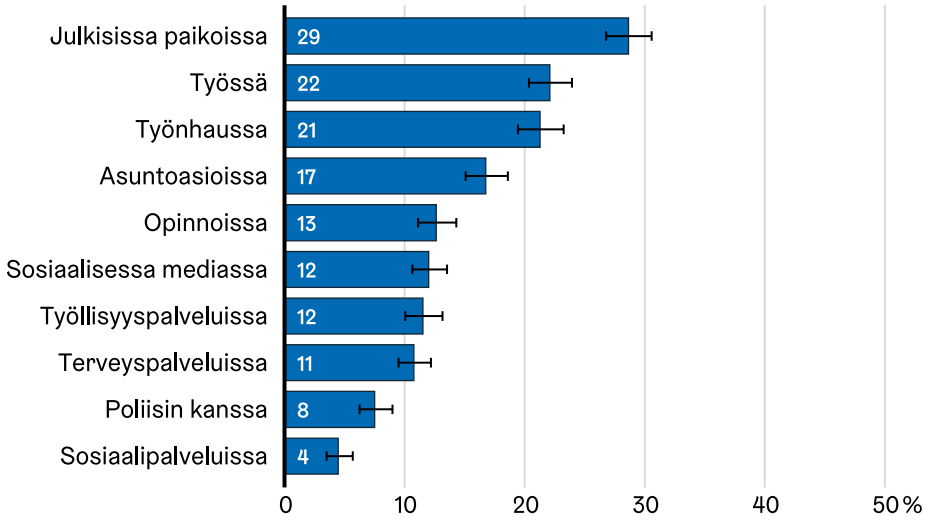

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Usein toistuvan syrjinnän kokemuksia julkisilla paikoilla oli kaikissa taustamaaryhmissä (kuvio 33). Harvinaisimpia ne olivat virolaistaustaisilla, ja melko vähäisiä myös muilla eurooppalaistaustaisilla. Yleisimmin syrjintää olivat julkisilla paikoilla usein kokeneet puolestaan ne, joilla taustamaa oli joko Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan tai Muun Afrikan valtio. Julkisilla paikoilla useita kertoja syrjintää kokeneiden osuus oli taustamaaryhmässä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka 23 prosenttia ja Muu Afrikka -ryhmässä 27 prosenttia.

Kuvio 33. Syrjintää julkisilla paikoilla pääkaupunkiseudulla usein kokeneet taustamaan mukaan, %

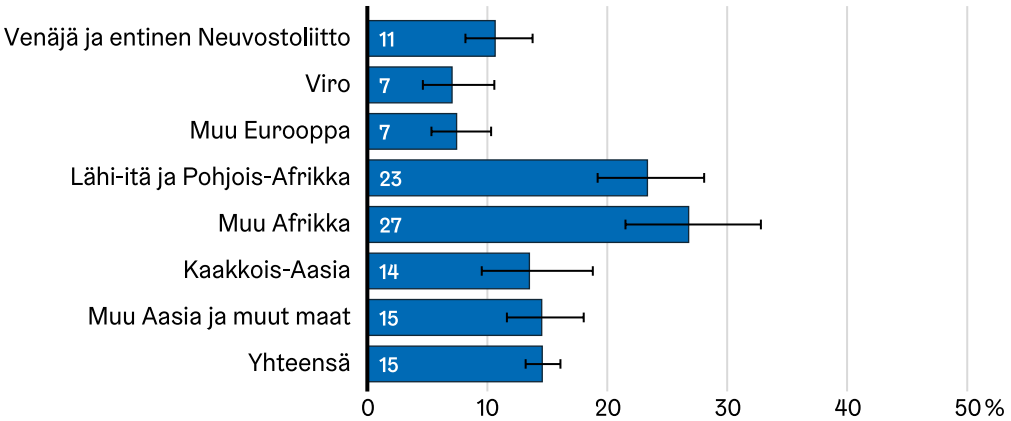

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Syrjintää kokeneille annettiin myös mahdollisuus kertoa, mihin syrjintä tämän mielestä oli perustunut. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) ikä, 2) sukupuoli, 3) syntyperä, etninen tausta tai ihonväri, 4) terveyssyyt tai vammaisuus, 5) uskonto tai 6) jokin muu tekijä (kuten ulkonäkö tai seksuaalinen suuntautuminen). Vastaaja saattoi valita yhden tai useamman kohdan. Tässä tutkimuksessa vastausvaihtoehto ”syntyperä, etninen tausta tai ihonväri” tuli selvästi useimmin valituksi. Yli kolmannes (36 %) syrjintää kokeneista katsoi kokeneensa huonoa tai epäasiallista kohtelua tästä syystä (ks. myös Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 10).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-sivulta saatujen ikä- ja sukupuolivakioitujen tietojen mukaan syrjintää syntyperän, etnisen taustan tai ihonvärin perusteella oli kokenut 29 prosenttia ulkomailla syntyneistä syrjintää kokeneista ulkomaalaistaustaisista, kun vastaava osuus oli koko väestössä vain 4 prosenttia. Miesten ja naisten välillä ei ollut kummassakaan väestöryhmässä juuri eroa. Etnistä syrjintää oli kuitenkin kokenut 41 prosenttia Muu Afrikka -taustaisista ja 33 prosenttia Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisista. (MoniSuomi-työryhmä 2023.)

Pääkaupunkiseudun tutkimukseen osallistuneiden ja syrjintää kokeneiden keskuudessa kokemus etnisestä syrjinnästä oli yleisintä aasialais- ja afrikkalaistaustaisissa taustamaaryhmissä (kuvio 34). Taustamaaryhmässä Muu Afrikka osuus oli lähes puolet (49 %), ja tällaista syrjintää kokeneiden osuus oli suuri myös muissa ei-eurooppalaisissa taustamaaryhmissä. Harvinaisinta, mutta samalla ehkä kuitenkin yllättävän yleistä se oli myös virolaistaustaisten ja muiden eurooppalaistaustaisten keskuudessa. Virolaistaustaisista noin joka viides oli tullut tällä perusteella syrjityksi tai huonosti kohdelluksi. Venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisista näin oli käynyt noin joka kolmannelle (34 %).

Kuvio 34. Kokemus syrjinnästä syntyperän, etnisen taustan tai ihonvärin perusteella pääkaupunkiseudulla taustamaan mukaan, %

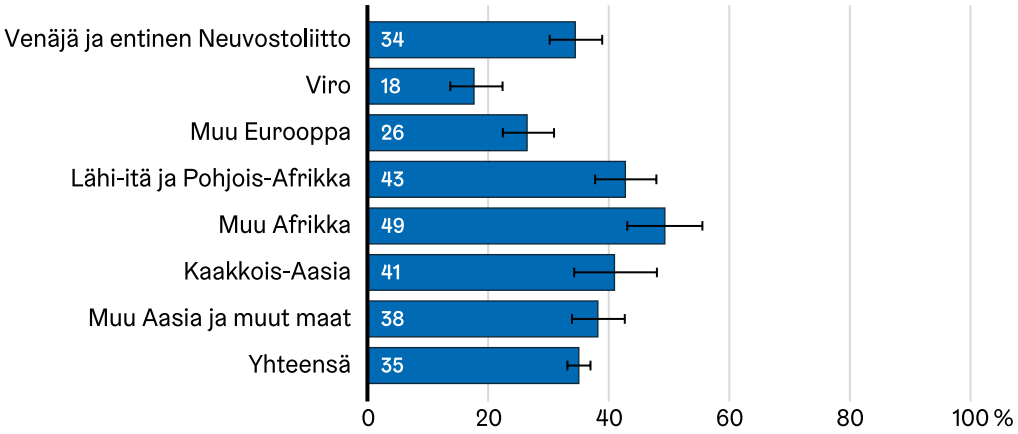

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Vastaajia pyydettiin myös ottamaan kantaa siihen, kuinka turvalliseksi he tuntevat olonsa päivittäisessä elämässään ja julkisilla paikoilla. Vastausvaihtoehdot olivat a) en lainkaan turvalliseksi, b) vähän turvalliseksi, c) kohtuullisen turvalliseksi, d) hyvin turvalliseksi, ja e) erittäin turvalliseksi.

Turvallisuuden tunne oli kaikissa Suomeen muuton syyn mukaan muodostetuissa ryhmissä jonkin verran vahvempaa päivittäisessä elämässä yleensä kuin julkisilla paikoilla (kuvio 35). Kaikkineen turvallisuuden tunne oli kuitenkin laajalti jaettua. Vähiten erittäin vahvaa turvallisuuden tunnetta kokivat inkerinsuomalaiset, eniten puolestaan pakolaistaustaiset. Kun mukaan laskettiin myös hyvin turvalliseksi olonsa kokevat, eniten turvallisuutta koettiin opiskeluperusteisesti tulleiden ryhmässä. Kaikissa Suomeen muuton syyn mukaan muodostetuissa ryhmissä naisten turvallisuuden kokemus oli alemmalla tasolla kuin miesten.

Kuvio 35. Päivittäisen elämän ja julkiset paikat hyvin tai erittäin turvalliseksi pääkaupunkiseudulla kokevien osuus Suomeen muuton syyn mukaan, %

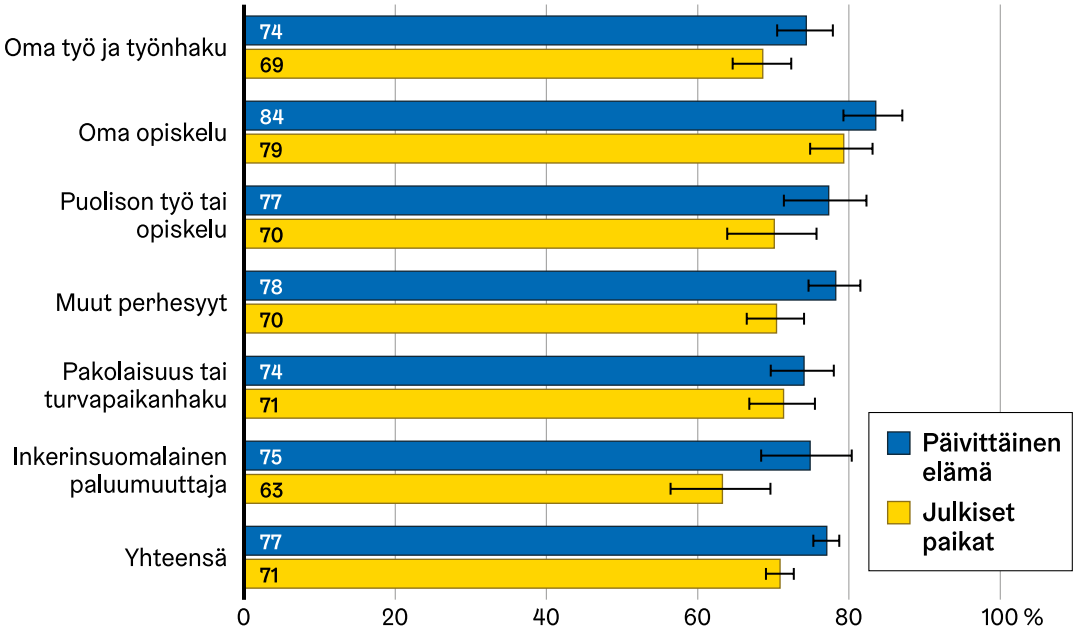

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Taustamaittain tarkasteltuna olonsa erittäin turvalliseksi julkisilla paikoilla kokeneiden osuus oli selvästi pienin virolaistaustaisilla (kuvio 36). Sitä vastoin niistä, joilla taustamaa oli Muu Eurooppa, Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka tai Muu Afrikka, vajaa kolmannes koki olonsa julkisilla paikoilla erittäin turvalliseksi. Jos mukaan lasketaan ne, jotka tunsivat olonsa julkisilla paikoilla hyvin turvalliseksi, virolaistaustaisten osuus on yhä muita ryhmiä alempi. Kaikissa taustamaaryhmissä miltei kaikki kokivat kuitenkin olonsa vähintään kohtuullisen turvalliseksi.

Kuvio 36. Julkisilla paikoilla olonsa kohtuullisen, hyvin tai erittäin turvalliseksi tuntevat pääkaupunkiseudulla taustamaan mukaan, %

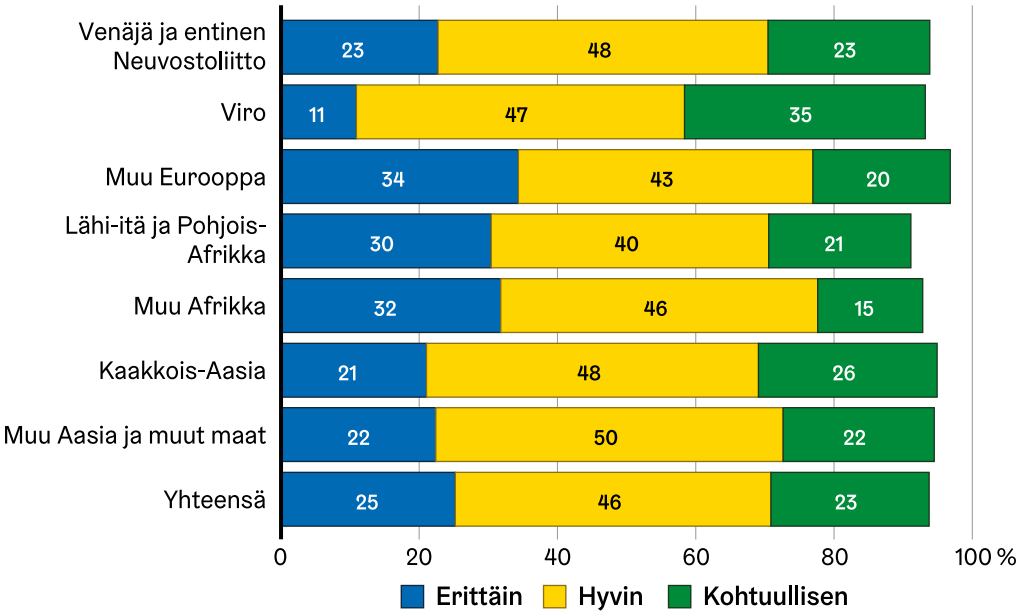

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

6 Osallistuminen yhteiskunnassa

Tässä luvussa katsotaan, mitä tietoja MoniSuomi-aineisto tarjoaa Suomeen muuttaneiden yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmasta pääkaupunkiseudulla. Ensiksi tarkastellaan luottamusta suomalaisiin sosiaalisiin ja poliittisiin instituutioihin sekä niin Suomen kuin syntymämaan tai entisen kotimaan politiikan ja ajankohtaisten asioiden seuraamista. Osallistuminen on laaja kokonaisuus, josta tässä keskitytään itselle tärkeisiin asioihin vaikuttamiseen. Äänestämistä viime kuntavaaleissa tarkastellaan kyselytutkimustiedon sijaan Vantaalta saatujen äänioikeusrekisteripohjaisten osallistumistietojen avulla.

Luottamus instituutioihin

Tärkeimmät havainnot

- **Suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin instituutioihin luotetaan MoniSuomi-tutkimuksen mukaan varsin laajasti myös pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneiden keskuudessa. Suurta luottamusta nauttii etenkin poliisi.**
- **Luottamus Suomen hallitukseen ja etenkin tiedotusvälineisiin on vähäisempää. Mediaan luottavat parhaiten puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneet, hallitukseen puolestaan heikoiten inkerinsuomalaiset.**
- **Korkeasti koulutettujen keskuudessa poliisiin, hallitukseen ja mediaan täysin luottavien osuus on pienempi kuin vähemmän koulutusta saaneilla. Erot kuitenkin katoavat, kun huomioidaan kyseisiin instituutioihin melko paljon luottavat.**

Aikaisempi tutkimus

Luottamus yhteiskunnan sosiaalisia instituutioita kohtaan lisää osallisuuden kokemuksia, osallistumishalukkuutta sekä ylipäätään tyytyväisyyttä yhteiskuntaa kohtaan (ks. esim. Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019b, 44). Luottamusta niin yhteiskunnan instituutioihin kuin ihmisiin yleensä on selvitetty useissa tutkimuksissa ja siihen liittyviä kysymyksiä sisältyy esimerkiksi valtioneuvoston Kansalaispulssiin.

UTH-tutkimuksessa selvitettiin ulkomaalaistaustaisten luottamusta esimerkiksi julkiseen terveydenhuoltoon ja sosiaalihuoltoon, poliisiin ja oikeuslaitokseen sekä ihmisiin yleensä. Luottamus oli tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa jopa korkeammalla tasolla kuin Suomessa keskimäärin. Pääkaupunkiseututasoisessa tarkastelussa erot väestöryhmien välillä olivat pieniä. Sekä ulkomaalaistaustaisilla että pääkaupunkiseudun koko väestössä luottamus poliisiin oli muita luottamuksen kohteita korkeammalla tasolla. (Castaneda ym. 2015, 18–19, Saukkonen & Peltonen 2018, 55–56.)

FinMonik-tutkimuksessa keskityttiin puolestaan luottamukseen koskien julkisten palvelujen saatavuutta. Ulkomaalaistaustaisten luottamus terveyspalvelujen tarpeenmukaiseen saatavuuteen oli vähäisempää kuin väestössä keskimäärin, mutta sosiaalipalvelujen osalta luottamus oli yleisempää. Suurin osa ulkomaalaistaustaisista luotti saavansa TE-toimiston ja Maahanmuuttoviraston palveluja niitä tarvitessaan. (Kuusio & Kestilä 2020, 186–192.)

Pääkaupunkiseudun viiteen kieliryhmään kohdennetussa tutkimuksessa luottamusta tarkasteltiin hienosyisemmin. Poliittisista instituutioista tasavallan presidenttiin luotettiin kaikissa kieliryhmissä ja myös kantaväestössä eniten ja poliittisiin puolueisiin vähiten. Naisten poliittinen luottamus oli korkeampi kuin miesten kaikissa muissa kieliryhmissä paitsi somalinkielisten keskuudessa. Etenkin venäjän- ja vironkielisten tapauksessa naisten luottamus poliittisiin instituutioihin ja toimijoihin oli selvästi miehiä korkeammalla tasolla. (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019b, 44–48.)

Poliisiin luotettiin kauttaaltaan varsin hyvin, mutta somalinkielisten luottamus poliisiin oli vähäisempää. Yleisesti ottaen vironkielisten luottamus eri toimijoihin oli pääsääntöisesti muita kieliryhmiä vähäisempää. Tiedotusvälineisiin luottivat vähiten venäjänkieliset, ja heistä erityisesti ne, joiden mielestä media antaa Suomessa venäjänkielisistä liian kielteisen kuvan.[33] Arabiankielisten luottamus oli kauttaaltaan hyvin vahvaa. (Mt., 48–51.)

MoniSuomi-tutkimus

Tutkimuksessa kysyttiin, kuinka paljon vastaaja luottaa eri tahoihin Suomessa. Kantansa saattoi ilmaista luottamuksesta poliisiin, opettajiin, terveydenhuollon työntekijöihin, sosiaalialan työntekijöihin, Suomen hallitukseen, tasavallan presidenttiin, oikeuslaitokseen, tiedotusvälineisiin, kirkkoon tai muihin uskonnollisiin yhteisöihin. Vaihtoehdot olivat: a) luotan täysin, b) luotan melko paljon, c) luotan vähän ja d) en luota ollenkaan. Tässä yhteydessä tarkastellaan lähemmin luottamusta poliisiin, hallitukseen ja mediaan.

Jos lasketaan yhteen ne, jotka sanoivat luottavansa täysin tai melko paljon, osoittautuu, että luottamus poliisiin oli pääkaupunkiseudulla korkeimmalla, ja itse asiassa hyvin korkealla tasolla (90 %). Lähes puolet tutkimukseen osallistuneista (47 %) luotti tämän tutkimuksen perusteella poliisiin täysin. Luottamus Suomen hallitukseen oli vähäisempää, mutta silti melko hyvää (79 %, luotan täysin, 33 %). Sen sijaan tiedotusvälineisiin luotettiin selvästi vähemmän. Alle 60 prosenttia (58 %) vastaajista kertoi luottavansa mediaan vähintään melko paljon (luotan täysin 16 %).[34]

Kuvio 37. Poliisiin, mediaan ja Suomen hallitukseen luottavien osuus pääkaupunkiseudulla, %

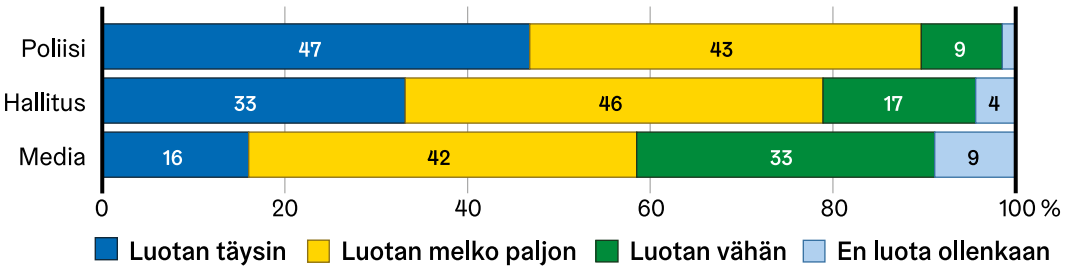

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

33 Luottamusta suomalaisiin instituutioihin selvitettiin myös Cultura-säätiön teettämässä Suomen venäjänkieliset 2022 -selvityksessä. Tutkimuksen tulokset vastasivat pitkälti näitä havaintoja: miltei kaikki luottivat poliisiin vahvasti tai jopa erittäin vahvasti. Suomen hallituksen osalta prosenttiosuus oli 58 % ja mediaan Suomessa 41 %. (Cultura-säätiö 2023.)

34 MoniSuomi-aineiston tuoreessa poliittista osallistumista tarkastelleessa valtakunnallisen tason tutkimuksessa poliittista luottamusta kartoitettiin selvittämällä luottamusta Suomen hallitukseen ja tasavallan presidenttiin yhdistetyn mittarin avulla. Koko aineistossa muuttujan keskiarvo oli 5,3 välillä 1–7, mikä tutkijoiden mukaan kuvastaa vastaajien keskuudessa verrattain korkeaa keskimääräistä luottamusta. (Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 10.)

Luottamuksessa poliisiin ei ollut myöskään Suomeen muuton syyn perusteella muodostettujen ryhmien välillä juuri lainkaan eroja. Sen sijaan luottamuksessa (täysin tai melko paljon) tiedotusvälineisiin ja Suomen hallitukseen vaihtelua oli enemmän (kuvio 38). Luottamus mediaan oli selvästi korkeimmalla tasolla puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneilla. Luottamus Suomen hallitukseen oli puolestaan alimmalla tasolla inkerinsuomalaisilla paluumuuttajilla ja melko matalalla myös puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneilla. Viimeksi mainittu ryhmä onkin ainoa, jossa mediaan suhtauduttiin luottavaisemmin kuin Suomen hallitukseen.

Kuvio 38. Tiedotusvälineisiin ja Suomen hallitukseen täysin tai melko paljon luottavien osuus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

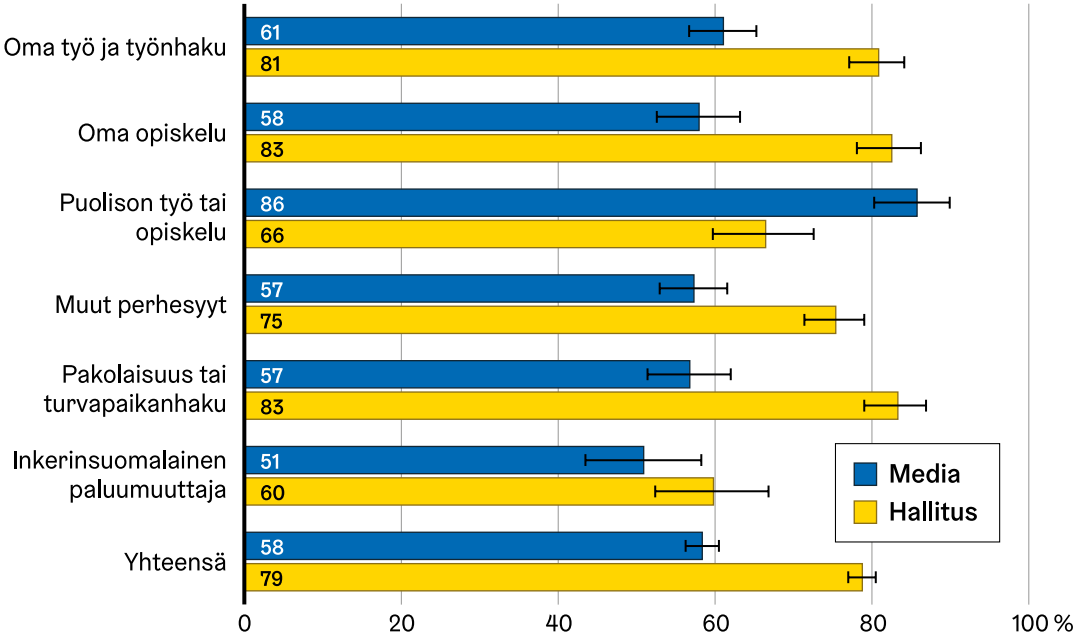

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Koulutustason mukaan tarkasteltuna ryhmien välillä oli varsin suuria eroja ”täysin” luottavien osalta: korkea-asteen tutkinnon suorittaneet luottivat vähemmän usein ”täysin” kuin muihin koulutustasoryhmiin kuuluvat. Jos huomioidaan myös ”melko paljon” luottavat, koulutustasoryhmien väliset erot käytännössä katosivat. Luottamukseen liittyvissä kysymyksissä ei näiden luottamuksen kohteiden osalta ollut tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolten välillä. Luottamus Suomen hallitukseen oli virolais- sekä venäläis- ja neuvostoliittolaistaustaisilla muita taustamaaryhmiä alemmalla tasolla.

MoniSuomi-aineiston poliittista osallistumista tarkastelleessa valtakunnallisen tason tutkimuksessa osoittautui, että niillä, jotka olivat kokeneet syrjintää etnisen taustansa vuoksi, oli keskimäärin heikompi poliittinen luottamus kuin syrjintää kokemattomilla. Poliittinen luottamus oli myös korkeammalla tasolla niillä vastaajilla, jotka kokivat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Myös iällä Suomeen muutettaessa oli merkitystä: ne, jotka olivat tulleet Suomeen vanhemmalla iällä, kokivat enemmän luottamusta kuin nuorempana muuttaneet. Taustamaaryhmistä poliittinen luottamus oli heikointa virolaistaustaisilla. (Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 16, 19).

Politiikan seuranta

Tärkeimmät havainnot

- **Noin kolmasosa Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla seurasi MoniSuomi-tutkimuksen mukaan Suomen politiikkaa ja ajankohtaisia asioita median välityksellä harvemmin kuin viikoittain.**
- **Inkerinsuomalaiset olivat selvästi aktiivisimpia Suomen politiikan ja ajankohtaisten asioiden seuraajia. Työ- ja opiskeluperusteisilla muuttajilla ja näiden puolisoilla seuraaminen on vähäisempää.**
- **Aktiivisuus on kasautunutta, samoin passiivisuus. Niistä, jotka seurasivat aktiivisesti Suomen asioita, suuri osa seurasi kiinteästi myös syntymämaan tai entisen kotimaan politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita.**

Aikaisempi tutkimus

Osallistuminen yhteiskuntaan edellyttää myös asioiden seuraamista sekä tietojen hankkimista eri lähteistä siitä, mitä Suomessa tapahtuu. Suomalaisen yhteiskunnan politiikan, ajankohtaisten asioiden tai yhteiskunnallisen keskustelun seuraamista tiedusteltiin tutkimuksessa, joka kohdistui pääkaupunkiseudun viiteen kieliryhmään. Tutkimukseen osallistuneista englanninkielisistä noin kolme neljästä sekä somalin- ja venäjänkielisistä noin kaksi kolmesta oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä: ”Seuraan aktiivisesti yhteiskunnallisia asioita Suomessa.” Somalinkielisiin verrattuna huomattavasti harvempi venäjänkielinen oli väittämästä täysin samaa mieltä. Vironkieliset seurasivat Suomen tapahtumia selvästi vähiten. (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019b, 37[35].)

Miehet seurasivat yhteiskunnallisia asioita pääsääntöisesti aktiivisemmin kuin naiset. Ero oli suurin somalinkielisten keskuudessa. Vironkielisten osalta tilanne oli päinvastoin: naiset olivat aktiivisempia politiikan ja ajankohtaisten asioiden seuraajia. Korkeammin koulutetut olivat aktiivisempia yhteiskunnallisten asioiden seuraajia kuin vähemmän koulutusta saaneet, samoin vanhempiin ikäluokkiin kuuluvat nuorempiin verrattuna. Hyvä suomen kielen taito lisäsi englanninkielisten todennäköisyyttä seurata tapahtumia Suomessa. (Mt., 38–39.)

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin, kuinka usein vastaaja seuraa lehdistä, radiosta, internetistä tai televisiosta yhtäältä Suomen ja toisaalta syntymämaan tai entisen kotimaan politiikkaa ja ajankohtaisia asioita.[36] Jos seurannan kohteita tarkastellaan rinnakkain, erot Suomen politiikan ja syntymämaan tai entisen kotimaan politiikan seuraamisen välillä olivat pääkaupunkiseudulla pieniä. Suomen politiikkaa seurasi päivittäin 42 prosenttia ja viikoittain 30 prosenttia, kotimaan politiikan osalta vastaavat luvut olivat 44 prosenttia ja 23 prosenttia.

Miehet olivat naisia aktiivisempia politiikan ja ajankohtaisten seuraajia (kuvio 39). Ero on erityisen selvä syntymämaan tai entisen kotimaan asioiden seuraamisessa (vrt. Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 12). Lähes 40 prosenttia naisista seurasi entisen kotimaan

35 Cultura-säätiön tekemässä Suomen venäjänkieliset 2022 -selvityksessä 53 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen ”Seuraan aktiivisesti yhteiskunnallisia asioita Suomessa.” Viiteen kieliryhmään kohdennetussa tutkimuksessa osuus oli 62 prosenttia. (Cultura-säätiö 2023.)

36 Tekstissä on jatkossa näitä ilmaisuja paikoin hieman lyhennetty siten, että ”syntymämaan tai entisen kotimaan” sijasta puhutaan vain ”entisestä kotimaasta” ja ”politiikan ja ajankohtaisten asioiden” sijaan vain ”politiikasta”.

politiikkaa vain kuukausittain tai vielä harvemmin. Vajaa puolet miehistä seurasi päivittäin entisen kotimaansa asioita, Suomen politiikkaa 44 prosenttia. Korkea-asteen koulutuksen omaavat seurasivat politiikkaa ja ajankohtaisia asioita tiheämmin kuin vähemmän koulutetut, mutta erot koulutustasoryhmien välillä eivät olleet kovin suuria.

Kuvio 39. Suomen tai syntymämaan/entisen kotimaan politiikan ja ajankohtaisten seuraaminen median välityksellä pääkaupunkiseudulla sukupuolen mukaan, %

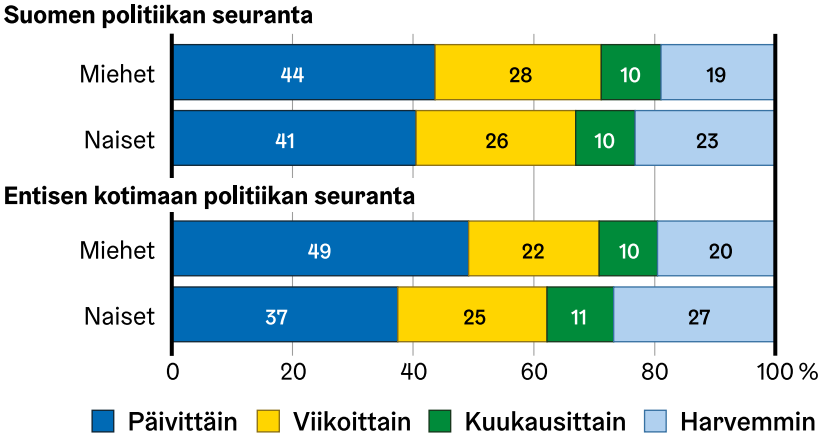

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Osa vastaajista seurasi aktiivisesti (päivittäin tai viikoittain) sekä Suomen että syntymämaansa tai entisen kotimaansa politiikkaa ja ajankohtaisia asioita (kuvio 40). Suomen politiikkaa päivittäin seuraavista kaksi kolmasosaa (67 %) seurasi yhtä aktiivisesti myös entisen kotimaansa ajankohtaisia asioita. Toisaalta niistä, jotka seurasivat Suomen politiikkaa harvemmin kuin kuukausittain, yli puolet (56 %) oli yhtä vähän kiinnostunut entisen kotimaansa asioista. Joka neljäs Suomen asioita kuukausittain seuraava katsoi kuitenkin hankkivansa tietoa entisestä kotimaastaan päivittäin. Vielä harvemmin Suomen politiikkaa seuraavista vastaava osuus oli viidennes.

Kansallisen tason tarkastelussa saatiin saman suuntaisia tuloksia. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista seurasi mediasta aktiivisesti vähintään viikoittain sekä Suomen että lähtömaansa politiikkaa. Yksi seitsemästä seurasi aktiivisesti vain Suomen politiikkaa ja yksi kahdeksasta vain lähtömaansa politiikkaa. Viidennes vastaajista ei seurannut kummankaan maan politiikkaa mediasta tai seurasi vain hyvin harvoin. (Sipinen, Lilja & Kuusio 2024, 12.)

Kuvio 40. Suomen politiikan ja syntymämaan/entisen kotimaan politiikan ja ajankohtaisten seuraaminen median välityksellä pääkaupunkiseudulla, %

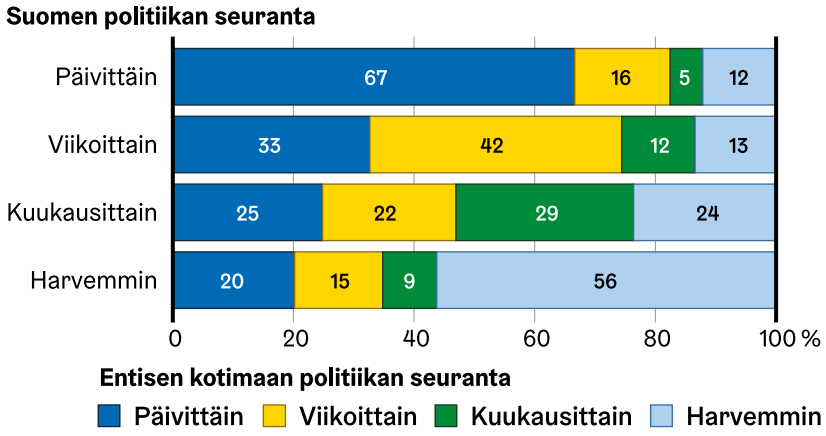

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Suomen politiikan ja ajankohtaisten asioiden seuranta vaihteli melko paljon Suomeen muuton syyn mukaisesti (kuvio 41). Päivittäinen seuranta oli selvästi yleisintä inkerinsuomalaisilla, ja harvinaisinta niillä, jotka olivat tulleet Suomeen opiskeluperusteisesti. Myös niillä, jotka olivat tulleet Suomeen puolison työn tai opiskelun vuoksi, Suomen politiikan ja ajankohtaisten asioiden seuranta oli vähäistä.

Inkerinsuomalaisista lähes kaksi kolmasosaa oli siis ollut Suomessa yli kaksikymmentä vuotta, ja selvä enemmistö heistä katsoi osaavansa suomea tai ruotsia erinomaisesti. Sen sijaan etenkin opiskeluperusteisilla muuttajilla tilanne oli päinvastoin: Suomessa oli oltu vasta muutamia vuosia, ja monilta puuttui suomen- tai ruotsinkieliseen arkielämään tarvittava kielitaito. Ylipäätään Suomessa pidempään asuneet ja suomen tai ruotsin kieltä paremmin osaavat seurasivat Suomen politiikkaa ja ajankohtaisia asioita median välityksellä todennäköisemmin päivittäin kuin vähemmän aikaa maassamme olleet ja kielitaidoltaan heikommat.

Kuvio 41. Suomen politiikan seuranta median välityksellä pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

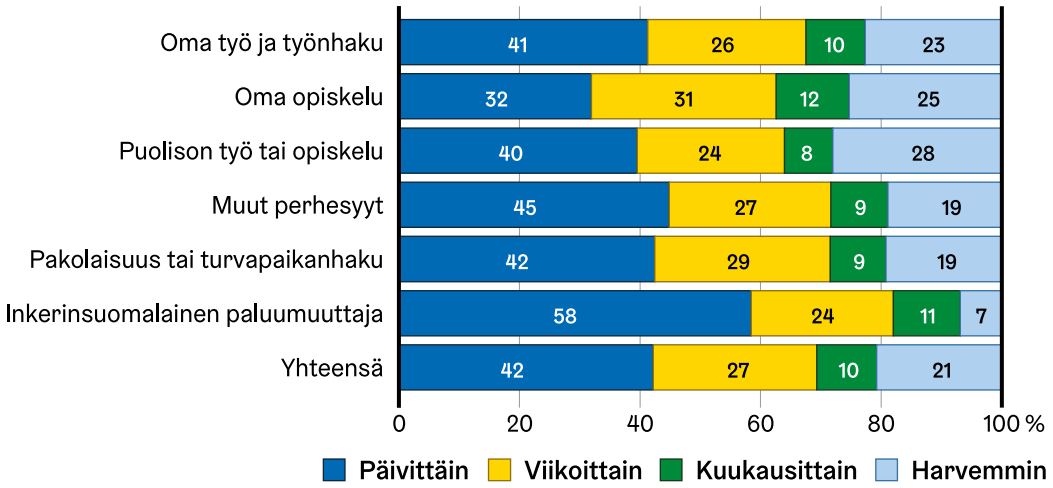

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Syntymämaan tai entisen kotimaan politiikan ja ajankohtaisten asioiden päivittäinen seuranta oli puolestaan yleisintä työn perusteella Suomeen muuttaneilla (kuvio 42, vrt. Sipinen, Lilja & Kuusio, 12–13). Pakolaistaustaisista varsin monet seurasivat entisen kotimaansa asioita korkeintaan satunnaisesti, useampi kuin joka viides harvemmin kuin kuukausittain. Inkerinsuomalaisista puolestaan yli puolet seurasi entisen kotimaansa, joka siis on suurimmalla osalla Venäjä, mutta osalla Viro, politiikkaa vähintään viikoittain.

Kuvio 42. Syntymämaan tai entisen kotimaan politiikan seuranta median välityksellä pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

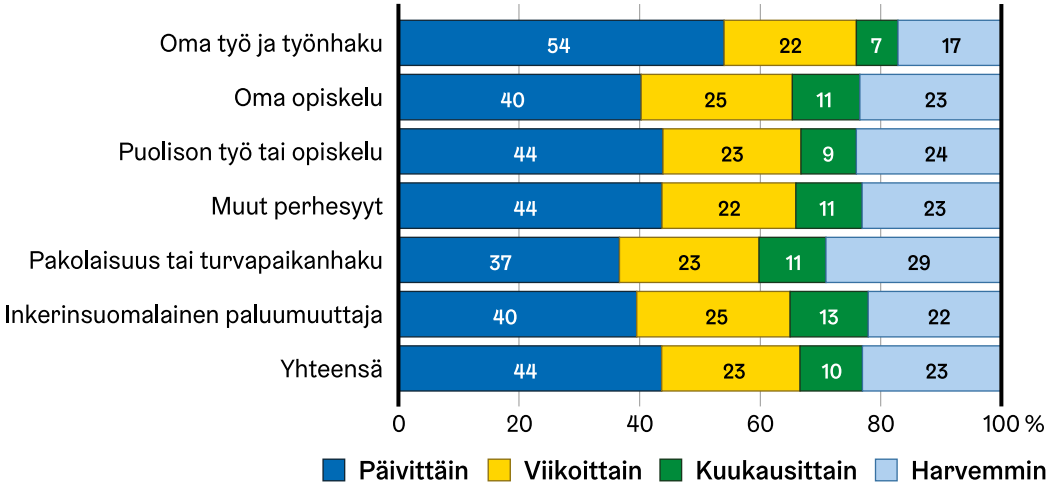

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Taustamaan mukaisessa tarkastelussa synnyinmaan tai entisen kotimaan politiikan tai ajankohtaisten asioiden seuranta oli yleisintä Euroopan eri maista tulleilla (ml. venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaiset) (kuvio 43). Taustamaaryhmissä Muu Afrikka ja Kaakkois-Aasia lähes puolet seurasi entisen kotimaan politiikkaa korkeintaan kuukausittain (vrt. Sipinen, Lilja & Kuusio, 12–13). Useimmissa taustamaaryhmissä erot Suomen ja entisen kotimaan politiikan seuraamisessa olivat pieniä. Poikkeuksia olivat lähinnä virolaistaustaiset, joista selvästi suurempi osa seurasi aktiivisesti niin Suomen kuin Viron ajankohtaisia asioita. Tosin Viron asioita seuraavienkin osuus oli taustamaaryhmien keskinäisessä vertailussa suuri. Muu Eurooppa -taustaisilla eli siis niillä eurooppalaistaustaisilla, joilla taustamaa ei ollut Viro, Venäjä tai entinen Neuvostoliitto, kiinnostus kohdistui useammin entiseen kotimaahan kuin Suomeen.

Kuvio 43. Suomen ja syntymämaan tai entisen kotimaan politiikan seuranta median välityksellä taustamaan mukaan pääkaupunkiseudulla, %

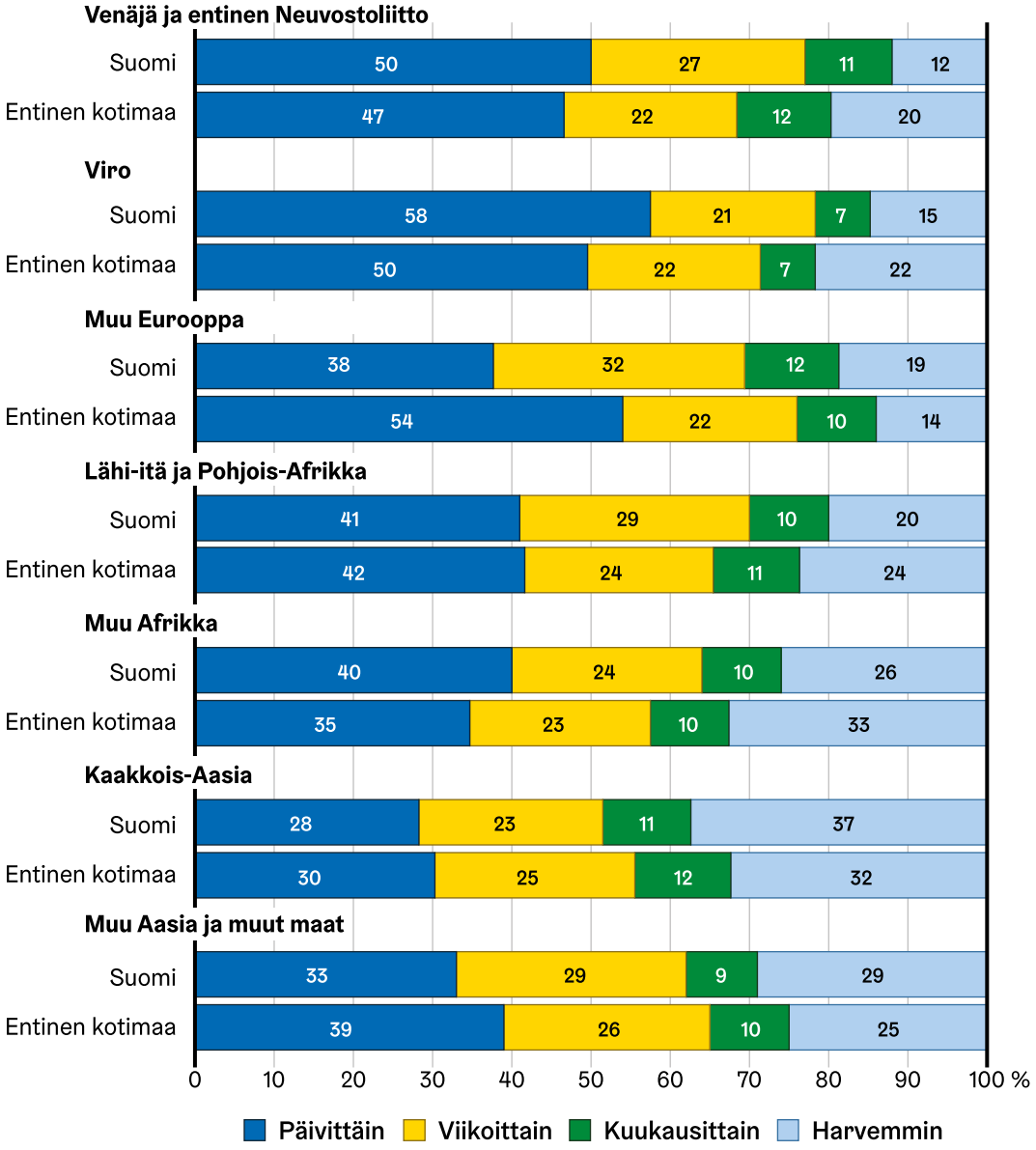

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Tärkeimmät havainnot

- **MoniSuomi-tutkimuksen äänestämistä koskevia tietoja ei ole sisällytetty raporttiin, koska Helsingissä ei järjestetty aluevaaleja ja koska kuntavaaleja koskevat tiedot poikkesivat niin selvästi käytettävissä olevista rekisteripohjaisista tiedoista eri kieliryhmiin kuuluvien äänestysaktiivisuudesta.**
- **Suomeen muuttaneiden/vieraskielisten äänestysaktiivisuus on aikaisempien tutkimusten ja Vantaalta saatujen vuoden 2021 kuntavaalin tietojen perusteella matalampi kuin kantaväestön/ kotimaankielisten keskuudessa, mutta vaihtelu eri väestöryhmien välillä on suurta. Esimerkiksi somalialaistaustaisten/somalinkielisten äänestysprosentti on ollut melko korkea, kun taas virolaistaustaisten/vironkielisten hyvin matala.**
- **Yleisimpiä itselleen tärkeimpiin asioihin vaikuttamisen tapoja olivat MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneiden Suomen muuttaneiden keskuudessa pääkaupunkiseudulla politiikasta keskusteleminen ystäväpiirissä sekä ostopäätökset.**

Aikaisempi tutkimus

Demokratiassa kansalaisten ensisijainen poliittinen mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin yhteiskunnallisiin asioihin on äänestää vaaleissa. Suomeen muuttaneet eivät ole aiempien tutkimusten ja selvitysten mukaan olleet kovin ahkeria vaaliosallistujia. Kuntavaaleissa myös monilla Suomessa pidempään asuneilla, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta, on äänioikeus.[37] Äänioikeutettujen ulkomaiden kansalaisten äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa on vuosina 1996–2017 vaihdellut 20 prosentin tuntumassa (Sipinen & Wass 2018, 52).

Muuttajaryhmien välillä on kuitenkin ollut suurta vaihtelua. Erityisen aktiivisia ovat olleet somalialaistaustaiset, joiden todennäköisyys äänestää oli vuonna 2017 koulutuksen, ammattiluokan, tulojen ja asunnon hallintamuodon vakioinnin jälkeen jopa suurempi kuin syntyperäisillä suomalaisilla. Äänioikeutettujen Somalian kansalaisten äänestysprosentti oli tällöin sähköisen äänioikeusrekisterin aineiston perusteella 57 prosenttia, joka on vain vähän alle koko maan kaikkia äänestäjiä koskevan äänestysprosentin. Useimmissa muissa äänioikeutettujen ulkomaan kansalaisten ryhmissä äänestysprosentti oli selvästi matalampi, Viron kansalaisilla vain yhdeksän prosenttia. (Mt., 54.)

Kieliryhmätasoista tietoa on pääkaupunkiseudulta ollut saatavilla ainoastaan Vantaalta, jossa on kaikilla äänestysalueilla käytössä sähköinen äänioikeusrekisteri. Tilastokeskuksesta saatujen tietojen mukaan Vantaan suomenkielisten äänioikeutettujen äänestysprosentti vuoden 2021 kuntavaaleissa oli 55 prosenttia ja ruotsinkielisten 63 prosenttia. Somalinkielisten äänestysprosentti oli laskenut neljän vuoden takaisesta 55 prosentista 40 prosenttiin. Venäjänkielisistä äänioikeutetuista äänestämässä kävi

37 Suomen kuntavaaleissa äänioikeutettuja ovat kaikki viimeistään vaalipäivänä 18 vuotta täyttävät henkilöt, jotka ovat a) Suomen tai muun EU:n jäsenvaltion taikka Islannin tai Norjan kansalaisia ja joiden kotikunta kyseinen kunta on 51. päivänä ennen vaalipäivää; tai b) muun valtion kansalaiset, joiden kotikunta kyseinen kunta on 51. päivänä ennen vaalipäivää ja jolla on ollut yhtäjaksoisesti kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan laskettuna 51. päivästä ennen vaalipäivää; tai c) EU:n tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevat, joilla on asuinpaikka kyseisessä kunnassa 51. päivänä ennen vaalipäivää sillä edellytyksellä, että heidän tietonsa on tallennettu väestötietojärjestelmään ja että he ovat kirjallisesti ilmoittaneet Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa.

15 prosenttia ja vironkielisistä vain 8 prosenttia. (Vrt. vuoden 2017 vaaleihin Saukkonen 2020, 80.)

Äänestämistä on tiedusteltu myös kyselytutkimuksissa. FinMonik-tutkimuksessa kerättyjen tietojen perusteella äänestäminen vuoden 2017 kuntavaaleissa oli ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla koko väestöä alemmalla tasolla. Virosta muuttaneiden äänestysaktiivisuus oli selvästi vähäisempää kuin ulkomaalaistaustaisilla keskimäärin. (Kuusio, Lämsä, Kazi & Leemann 2020, 69–74.)

FinMonik-tutkimuksen tulosten tuottamat äänestysprosentit olivat kuitenkin selvästi korkeampia kuin muista lähteistä saatavat tiedot tosiallisesta äänestysaktiivisuudesta. Tämä johtunee yhtäältä siitä, että kyselyyn valikoituu yhteiskunnallisesti aktiivisempia henkilöitä kuin kohderyhmässä keskimäärin tavalla, jota ei katoanalyysin perusteella muodostettujen painokertoimien avulla pystytä täysin korjaamaan. Toisaalta vastaajat saattavat kyselytutkimuksessa kertoa äänestäneensä, vaikka eivät ole tosiasiallisesti niin tehneetkään.

MoniSuomi-tutkimus

MoniSuomi-tutkimus antaa viitteitä samoista ongelmista, mitä tulee äänestysaktiivisuustiedon keräämiseen kyselytutkimuksen avulla. Suhteessa niihin rekisteripohjaisiin tietoihin, joita Vantaalta on saatavilla, MoniSuomi antoi tuloksiksi selvästi korkeampaa äänestysaktiivisuutta. Vaihtelu ei ole myöskään ollut täysin johdonmukaista. Virolaistaustaisten äänestysprosentti oli MoniSuomi-aineistossa 22 prosenttia, kun taas vironkielisten äänestysaktiivisuus jäi vain kahdeksaan prosenttiin. Venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisille MoniSuomi-aineisto antoi Vantaalle 40 prosentin äänestysprosentin siinä missä rekisteripohjainen tieto venäjänkielisistä oli vain 15 prosenttia. Tästä syystä tässä raportissa ei käsitellä tarkemmin tutkimuksen tuottamia tietoa vastanneiden äänestysaktiivisuudesta.

MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin kuitenkin myös erikseen, oliko vastaaja pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin 12 viime kuukauden aikana. Vaikuttamisen vaihtoehtoisia tapoja olivat: 1) äänestämällä, 2) toimimalla järjestössä, 3) osallistumalla mielenosoitukseen, 4) allekirjoittamalla kansalaisaloitteen, 5) keskustelemalla politiikasta ystävien tai tuttavien kanssa, 6) keskustelemalla politiikasta sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla, 7) ostopäätöksillä, tai 8) jollakin muulla tavalla. Vastausvaihtoehdot olivat usein, joskus, ei lainkaan.

Myös tässä yhteydessä on syytä huomioida se mahdollisuus, että aktiivisten osallistujien osuus tutkimukseen osallistujista on suurempi kuin mitä se on tutkimuksen perusjoukossa. Selvästi yleisimpiä vaikuttamisen tapoja olivat kuitenkin pääkaupunkiseudulla keskusteleminen politiikasta ystäväpiirissä ja ostopäätökset (kuvio 44). Tutkimukseen osallistuneista 24 prosenttia keskusteli politiikasta usein, ja jos mukaan lasketaan myös ne, jotka sanoivat toimivansa näin joskus, osuus oli 71 prosenttia. Ostopäätöksillä usein vaikuttamaan pyrkivien osuus oli samaa luokkaa (23 %), mutta näin vähintään joskus tekevien osuus oli pienempi (63 %).

Vaikka järjestössä toimiminen, kansalaisaloitteen allekirjoittaminen ja mielenosoitukseen osallistuminen ovat edellä mainittuja harvinaisempia asioihin vaikuttamisen muotoja, silti tämän tutkimuksen valossa niidenkin prosenttiosuuksia voi pitää varsin suurina. Noin neljäsosa katsoi siis olevansa mukana jonkinlaisessa järjestötoiminnassa, allekirjoittaneensa kansalaisaloitteen ja keskustelevansa politiikasta sosiaalisessa mediassa. Tässä yhteydessä ei ollut mahdollisuutta katsoa, kuinka paljon tutkimukseen osallistuneet jakautuivat tässä mielessä monella tavalla aktiivisiin ja laaja-alaisesti passiivisiin.

Kuvio 44. Pyrkimys asioihin vaikuttamiseen vähintään joskus viimeisen 12 kuukauden aikana pääkaupunkiseudulla, %

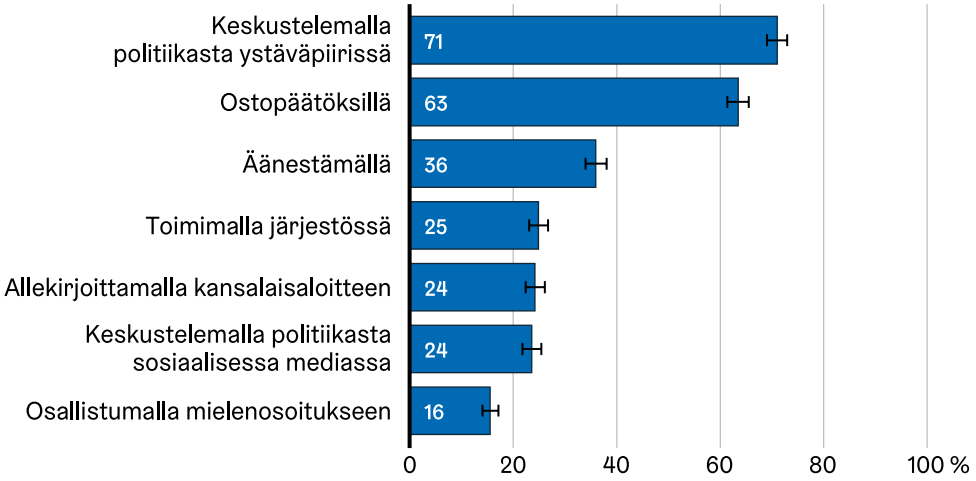

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Suomeen muuton syyn perusteella muodostettujen ryhmien välillä ei ollut suurta eroa kahden yleisimmän vaikuttamisen muodon osalta. Pakolaistaustaisilla ystäväpiirissä politiikasta keskusteleminen usein tai vähintään joskus (57 %), kuten myös ostopäätöksillä vaikuttaminen (55 %), oli vähemmän yleistä kuin muissa maahanmuuttosyyryhmissä. Aktiivisimpina näyttäytyivät puolestaan opiskelutaustaiset ja inkerinsuomalaiset, mutta erot muihin ryhmiin eivät olleet suuria.

Taustamaan mukaisessa tarkastelussa eurooppalaistaustaiset näyttäytyivät selvästi useammin politiikasta ystäväpiirissä keskustelevina kuin muista maanosista muuttaneet. Ostopäätösten osalta erot olivat vähemmän selviä. Molemmissa tapauksissa Muu Afrikka -taustaisten pyrkimys asioihin vaikuttamiseen näillä tavoilla oli alimmalla tasolla. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden keskuudessa oli järjestelmällisesti suurempi osuus niitä, jotka pyrkivät vaikuttamaan asioihin usein tai vähintään joskus. Korkeasti koulutetuista lähes neljä viidestä (78 %) keskusteli lähipiirissään politiikasta vähintään joskus.

Tässäkin yhteydessä on perusteltua tuoda vielä esille joitain MoniSuomi-aineiston tuoreessa poliittista osallistumista tarkastelleessa valtakunnallisen tason tutkimuksessa saavutettuja tuloksia. Sipisen, Liljan ja Kuusion (2024, 10) mukaan samanaikainen kiinnostus sekä Suomen että lähtömaan politiikkaa kohtaan oli pääsääntöisesti suotuisimmin yhteydessä useiden osallistumismuotojen käyttöön, mutta äänestäminen on yleisintä niiden keskuudessa, jotka seurasivat aktiivisesti vain Suomen politiikkaa. Sekä lähtömaansa että Suomen politiikkaa aktiivisesti seuranneista neljä viidesosaa oli pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin keskustelemalla politiikasta ystäviensä tai tuttaviensa kanssa. Myös ostopäätöksin vaikuttaminen oli yleisintä niillä, jotka seurasivat molempien maiden politiikkaa.

7 Elämänlaatu ja toivorikkaus

Lopuksi tarkastellaan lyhyesti MoniSuomi-tutkimukseen osallistuneiden henkistä hyvinvointia pääkaupunkiseudulla. Kyseessä on laaja kokonaisuus, jota koskevia kysymyksiä oli tutkimuksen kyselylomakkeessa useita, ja osaa niistä on käsiteltykin jo edellä. Tässä yhteydessä analysoidaan ensin yhteenvedon omaisesti vastaajien käsityksiä heidän elämänlaadustaan. Näkemystä omasta elämänlaadusta selvitetään sekä useampaan kysymykseen annetuista vastauksista muodostetun indikaattorin perusteella että vastauksista tätä asiaa suoraan tiedustelleeseen kysymykseen. Viimeisenä tarkastellaan vastaajien toivorikkautta tulevaisuuden suhteen.

Elämänlaatu

Tärkeimmät havainnot

- **Elämänlaatua koskevan indikaattorin mukaan vajaa puolet pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista koki MoniSuomi-tutkimuksen mukaan elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi.**
- **Elämänlaatunsa hyväksi kokeneiden osuus oli maahanmuuttosyyryhmistä pienin pakolaistaustaisilla ja inkerinsuomalaisilla. Tyytyväisimpiä olivat työperusteiset muuttajat.**
- **Tyytymättömien osuus oli suurin Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisilla sekä matalammin koulutetuilla. Kaikkineen elämänlaatunsa huonoksi tai erittäin huonoksi kokeneiden osuus oli kaikissa ryhmissä pieni.**

Aikaisempi tutkimus

Maailman terveysjärjestö WHO on määritellyt elämänlaadun siten, että se tarkoittaa henkilön käsitystä omasta elämäntilanteestaan suhteessa omiin päämääriinsä, tavoitteisiinsa ja odotuksiinsa oman kulttuurinsa ja arvomaailmansa määrittelemässä viitekehyksessä. Kyse on kokonaisvaltaisesta kokemusmaailmasta, joka sisältää niin psyykkisiä, sosiaalisia kuin fyysisiäkin ulottuvuuksia. Vallitsevat olosuhteet vaikuttavat yksilön elämänlaatuun, mutta hänen tyytyväisyytensä elämänsä olosuhteita kohtaan vaikuttaa myös siihen, miten hän näkee ympäristönsä ja kokee voivansa osallistua siihen. (Castaneda & Koskinen 2020, 81.)

UTH-tutkimuksessa elämänlaatua tarkasteltiin EUROHIS-QOL-kysymyspatteristoon annetuista vastauksista muodostetulla indikaattorilla. Näihin kysymyksiin kuului myös suora tiedustelu: Millaiseksi arvioitte elämänlaatunne? Elämänlaatunsa koki hyväksi noin kolme neljäsosaa ulkomaalaistaustaisista, hieman harvempi kuin Suomen koko väestössä. Erityisesti ulkomaalaistaustaisilla naisilla elämänlaadun kokeminen hyväksi oli harvinaisempaa kuin koko väestön naisilla. Osuus oli selvästi pienin Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-ryhmässä, varsinkin naisten osalta. (Castaneda & Kauppinen 2015, 185–187.)

FinMonik-tutkimuksessa edellä mainitun yhdistelmäindikaattorin mukainen hyvä elämänlaatu oli puolestaan harvinaisempaa ulkomaalaistaustaisilla kuin koko väestössä. Ulkomaalaistaustaisista hyväksi elämänlaatunsa kokeneiden osuus oli vajaa puolet tutkimukseen osallistuneista. Taustamaaryhmien välillä oli eroja, ja selvimmin erottuivat kielteisessä mielessä Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaiset, ja jälleen heidän keskuu-

dessaan erityisesti naiset. Suoran kysymyksen tuottama tulos on hyvin samansuuntainen UTH-tutkimuksen kanssa: noin kolme neljäsosaa koki elämänlaatunsa hyväksi. (Castaneda & Koskinen 2020, 81–82.)

MoniSuomi-tutkimus

Tutkimuksessa kysyttiin, minkälaiseksi vastaaja arvioi oman elämänlaatunsa. Lisäksi häneltä tiedusteltiin tyytyväisyyttä omaan terveyteen, kykyyn selviytyä päivittäisistä toimista, omaan itseen, omiin ihmissuhteisiin sekä asuinalueen olosuhteisiin. Tutkimuksessa kysyttiin myös: ”Onko sinulla riittävästi tarmoa arkipäivän elämääsi varten?” ja ”Onko sinulla tarpeeksi rahaa tarpeisiisi nähden?” THL:ssä luotiin näistä kysymyksistä indikaattori.[38] Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tunteviksi määriteltiin ne henkilöt, joilla vastausten pistekeskiarvo oli vähintään 4.

Tutkimuksen perusteella elämänlaatunsa koki keskimäärin hyväksi 47 prosenttia pääkaupunkiseudun ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista (kuvio 45). Osuus oli pienin pakolaistaustaisilla ja inkerinsuomalaisilla. Kaupunkien ja sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koko Suomea koskevassa ikä- ja sukupuolivakioidussa tarkastelussa Suomeen muuttaneiden keskuudessa elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi kokeneiden osuus oli 48 prosenttia, kun se koko väestössä oli 51 prosenttia.

Kuvio 45. Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

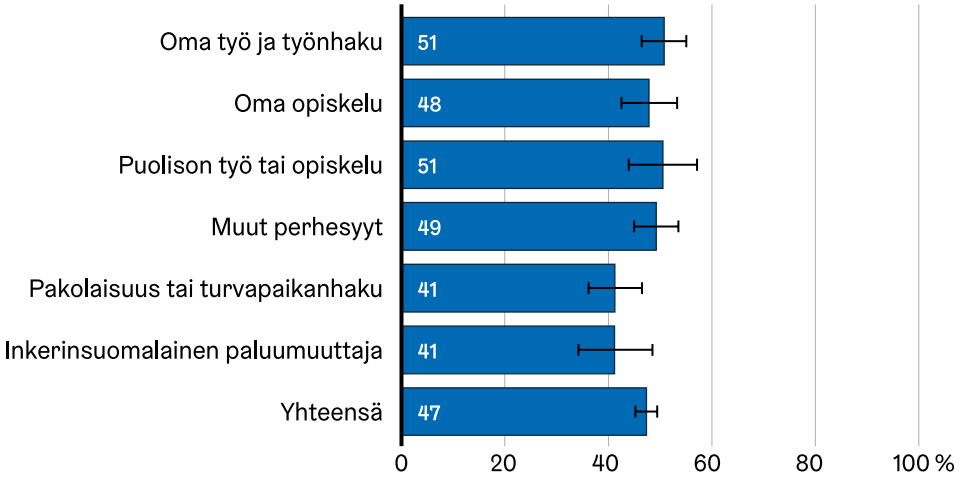

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Omaa elämänlaatua koskevan suoran kysymyksen mukaan hyväksi tai erittäin hyväksi elämänlaatunsa kokevien osuuden ero oli suurin työperusteisesti muuttaneiden ja pakolaistaustaisten välillä (kuvio 46). Pakolaistaustaisistakin kaksi kolmasosaa koki elämänlaatunsa vähintään hyväksi ja lähes joka viides jopa erittäin hyväksi. Taustamaan mukaisessa tarkastelussa hyväksi tai erittäin hyväksi elämänlaatunsa arvioineiden osuus oli selvästi pienin Lähi-itä- ja Pohjois-Afrikka-taustaisilla. Korkeammin koulutetut arvioivat elämänlaatunsa sekä erittäin hyväksi että hyväksi todennäköisemmin kuin vähemmän koulutusta saaneet. Huonoksi tai erittäin huonoksi elämänlaatunsa arvioineiden osuudet olivat kaikkineen pieniä.

38 Ks. indikaattorista tarkemmin THL:n kotisivulta, https://repo.thl.fi/sites/monisuomi/monisuomi22/indikaattorit/ath_whoqol8_di.html#country

Kuvio 46. Elämänlaatunsa hyväksi tai erittäin hyväksi kokevien osuus pääkaupunkiseudulla, %

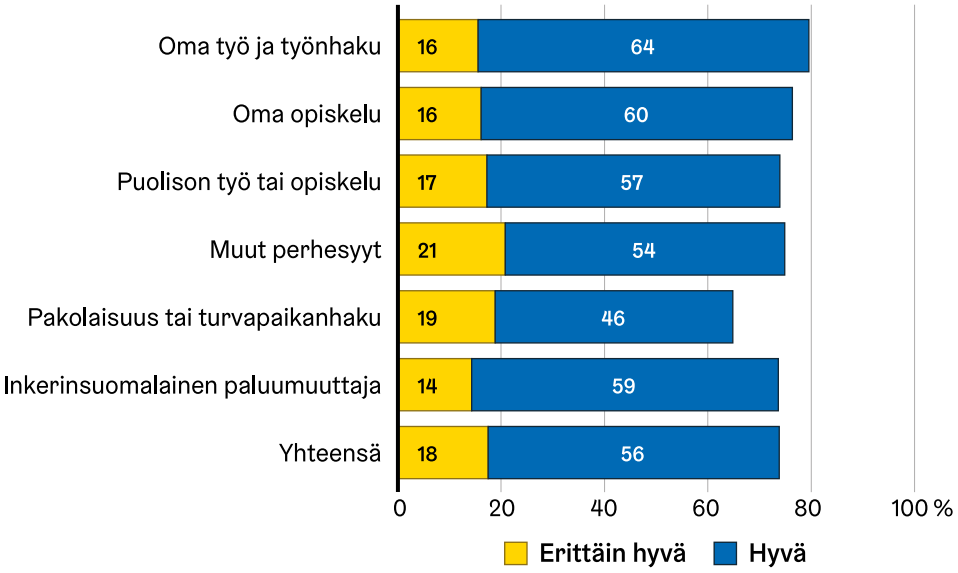

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

Toivorikkaus tulevaisuuden suhteen

Tärkeimmät havainnot

- **Selvä enemmistö Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla koki MoniSuomi tutkimuksen tuottaman aineiston perusteella toivorikkautta tulevaisuuden suhteen. Vajaa viidennes heistä katsoi kokevansa näin koko ajan. Niiden osuus, jotka eivät tunteneet toivorikkautta koskaan, oli pieni.**
- **Toivorikkaiden osuus oli suurin työperusteisesti muuttaneilla ja pienin pakolaistaustaisilla ja inkerinsuomalaisilla. Pakolaistaustaisista korostuivat edelleen ne, joilla taustamaa oli jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio.**

Muuttajat ovat yleensä lähteneet liikkeelle parempien olosuhteiden ja elämässä etenemisen mahdollisuuksien perässä. Raportti on hyvä päättää tarkasteluun tutkimukseen osallistuneiden käsityksestä omasta tulevaisuudestaan. Asiaa ei ole kysytty aikaisemmissa kyselytutkimuksissa. MoniSuomi-tutkimuksessa kysyttiin, ovatko vastaajat tunteneet itsensä kahden viime viikon aikana toivorikkaaksi[39] tulevaisuuden suhteen. Vastausvaihtoehdot olivat: en koskaan, harvoin, silloin tällöin, usein, koko ajan.

Vajaa viidennes (19 %) Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla katsoi tunteneensa itsensä toivorikkaaksi koko ajan (kuvio 47). Yli kolmannes (37 %) koki vastaavaa tunnetta usein ja vajaa kolmannes (30 %) silloin tällöin. Vähintään ajoittainen toivorikkaus luonnehti siis selvää enemmistöä Suomeen muuttaneista. Niiden osuus, jotka eivät kokeneet vastaavaa tunnetta koskaan, oli pieni, 3 prosenttia.

Jatkuva toivorikkaus oli yleisintä työperusteisilla muuttajilla ja puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttaneilla, joskaan erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Viimeksi mainituista yli 60 prosenttia koki itsensä toivorikkaaksi vähintään usein, lähes joka neljäs

39 Tutkimuksen kysely- ja haastattelulomakkeessa on käytetty ilmausta toiverikas, joka on tässä yhteydessä muutettu toivorikkaudeksi.

(22 %) koko ajan. Pakolaistaustaisista ja inkerinsuomalaisista muuttajista alle puolet koki toivorikkautta usein tai koko ajan, ja noin joka viides koki näin vain harvoin tai ei koskaan. Sukupuolten välillä ei ollut suuria eroja.

Taustamaiden mukaisessa tarkastelussa itsensä vähintään usein toivorikkaaksi tuntevien osuus oli korkein Muu Afrikka -taustaisilla, kun taas matalin niillä, joilla taustamaa oli jokin Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maa. Viimeksi mainituista noin joka viides (19 %) koki toivorikkautta vain harvoin (11 %) tai ei koskaan (8 %). Myös tässä asiassa koulutuksella näyttäisi olevan merkitystä. Korkeintaan perusasteen suorittaneisiin verrattuna suurella osalla korkeakouluasteen koulutuksen saaneista oli usein tai jopa koko ajan toivorikas olo (58 %).

Kuvio 47. Toivorikkaaksi itsensä koko ajan tai usein tunteneiden osuus pääkaupunkiseudulla Suomeen muuton syyn mukaan, %

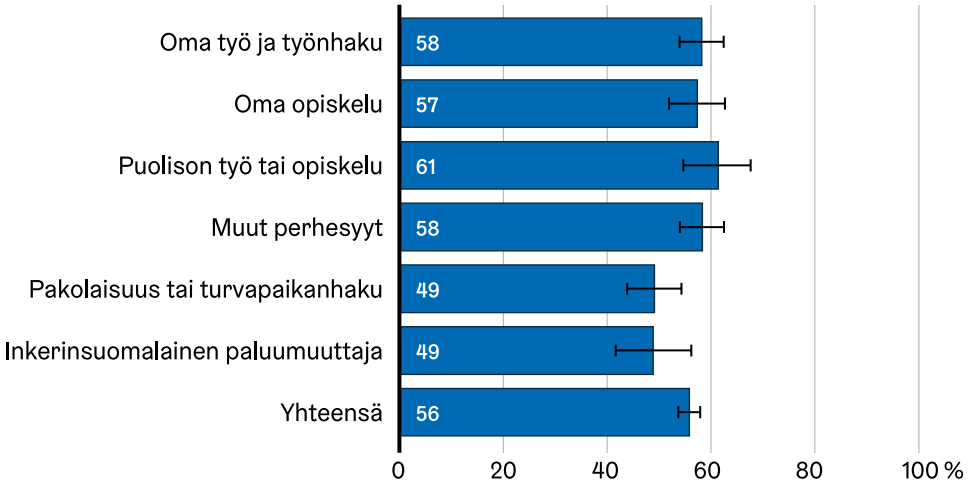

Lähde: THL: MoniSuomi-tutkimus 2023.

8 Päätelmät

Suomeen muuttaneiden kotoutumisen ja laajemmin elinolojen ja elämäntilanteiden selvittämiseen voidaan käyttää useita rekisteripohjaisia tietoja. Niiden avulla ei kuitenkaan saada vastausta kaikkiin olennaisiin kysymyksiin, vaan tietoja tarvitaan myös muista lähteistä. Suomessa on toteutettu kolme suurta kyselytutkimusta, joista viimeisin on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama MoniSuomi 2022 -tutkimus, koko nimeltään Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. Tiedonkeruun rahoittivat THL:n lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö sekä Helsingin, Espoon, Vantaan ja Turun kaupungit.

Tässä raportissa on esitelty MoniSuomi-tutkimuksen tuottamia tietoja ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista pääkaupunkiseudulla. Tarkastelun kohteena ovat olleet eräiden taustatekijöiden lisäksi työllisyyteen, sosiaaliseen elämään ja yhteiskuntaan osallistumiseen liittyvät aihealueet. Analyysissa on kiinnitetty huomiota myös osallisuuden, syrjinnän ja turvallisuuden kysymyksiin sekä jonkin verran myös henkiseen hyvinvointiin. Asioita on tarkasteltu lähtökohtaisesti Suomeen muuton tärkeimmän syyn mukaan jaoteltuna, minkä lisäksi joissain kohdin on huomioitu myös esimerkiksi ikää, sukupuolta, maassaoloaikaa, taustamaata ja koulutustasoa. (Ks. keskeisistä havainnoista valtakunnallisesti myös Kuusio & Mäkipää ym. 2023.)

Suomeen on tultu monesta syystä

Suomeen muuton syystä ei toistaiseksi ole ollut saatavilla rekisteripohjaista tietoa. MoniSuomi-tutkimus tarjoaa ensimmäistä kertaa varsin luotettavan näkymän siihen, minkä Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla kokevat tärkeimmäksi syyksi muuttaa maahamme. Enemmistö heistä on tullut perheperusteisesti, mutta tämä joukko on samalla sisäisesti moninainen. Tutkimusaineistosta voidaan erottaa puolison työn ja opiskelun vuoksi muuttaneet ja muista perhesyistä muuttaneet. Lisäksi perheperusteista muuttoa sisältyy pakolaistaustaisiin ja inkerinsuomalaisiin paluumuuttajiin.

Muuttajista neljäsosa on tullut Suomeen työperusteisesti ja reilu kymmenesosa opiskeluperusteisesti. Molemmat maahanmuuttosyyryhmät korostuvat pääkaupunkiseudulla viime vuosina Suomeen tulleissa, kun taas pidemmän aikaa maassamme asuneiden joukossa painottuvat pakolaistaustaiset ja inkerinsuomalaiset. Inkerinsuomalaiset ovat ikärakenteeltaan muita keskimäärin vanhempaa väestöä, ja heistä suurin osa on tullut Venäjältä tai entisestä Neuvostoliitosta. Pakolaistaustaisten osuus on (perheenjäsenet mukaan lukien) noin viidennes.

MoniSuomi-tutkimus tuotti myös uutta ja tutkintorekisteriä luotettavampaa tietoa Suomeen muuttaneiden koulutustasosta pääkaupunkiseudulla. Miltei puolella muuttajista on oman ilmoituksensa mukaan korkea-asteen koulutus. Vaikka korkeintaan perusasteen koulutukselle jääneiden osuus onkin paljon pienempi kuin mitä virallisista tilastoista ilmenee, MoniSuomi-tulosten mukaan muuttajien joukossa on kuitenkin melko paljon niitä, joilla koulunkäynti on jäänyt hyvin vähiin. Heidän osuutensa korostuu seudun pakolaistaustaisten joukossa.

Suomen tai ruotsin kielen taidon osalta pääkaupunkiseudun muuttajissa on paljon niin aloittelijoita kuin vähintään toista kansalliskieltä erinomaisesti taitavia ja keskitasoisesti suomea tai ruotsia osaavia. Suomessa asumisen kestolla on kielitaidon kehittymisen kannalta suotuisa vaikutus, mutta ehkä yllättävänkin moni maassamme jo pitkään asunut kertoo suomen ja ruotsin kielen taidon olevan korkeintaan aloittelijan tasolla. Taitotaso on heikoin opiskeluperusteisesti muuttaneilla, mutta monet heistä eivät myöskään ole tulleet Suomeen jäädäkseen.

Työllisiä paremmissa ja huonommissa asemissa

Suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen tärkeimpänä osa-alueena pidetään usein työllistymistä. MoniSuomi-tutkimuksen perusteella tilanne on tältäkin osin parempi kuin mitä suomalainen rekisteripohjainen työssäkäyntitilasto antaa ymmärtää. Tähän tilastoon sisältyy myös henkilöitä, jotka ovat poistuneet Suomesta. Työllisten osuus tutkimuksen kohteena olevista 20–74 vuotiaista oli kaksi kolmasosaa. Osa-aikatyöllisten osuus oli melko suuri, noin kymmenen prosenttia. Miesten työllisyysaste oli selvästi korkeampi kuin naisten, joista melko suuri osa oli kodin- tai lastenhoitotehtävissä tai opiskelemassa.

Monet tulevat Suomeen suoraan työpaikkaan, ja työperusteisilla muuttajilla onkin ymmärrettävästi korkea työllisyys. Osuus oli melko korkea myös opiskelun perusteella muuttaneilla, joista osa on tullut Suomeen jo aikaisemmin, eikä siis enää opiskele. Pakolaistaustaisista puolestaan noin puolet oli työllisiä, mikä vastaa niitä tietoja, joita muista Suomen ja pääkaupunkiseudun kaltaisista maista ja seuduilta on saatavilla. Muut maahanmuuttosyyryhmät sijoittuvat näiden ryhmien väliin.

Korkeasti koulutetut ovat todennäköisemmin työllisiä ja myös useammin kokopäivätyössä. Suomen tai ruotsin kielen taidon osalta asia on monimutkaisempi. Kokopäivätyössä olevien osuus oli yhtäältä suurin siinä ryhmässä, jotka eivät puhu Suomea lainkaan. Toisaalta puutteellinen kielitaito tulee useimmiten mainituksi työelämään osallistumista estäneenä tai sitä vaikeuttaneena asiana. Ilmiötä selittänee pitkälti se, että monet Suomeen muuttaneista työllistyvät aloille ja yrityksiin, joissa ei tarvita suomea tai ruotsia, vaan joissa toimitaan pitkälti englannin kielellä.

Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että Suomeen muuttaneiden asema työmarkkinoilla on heikompi kuin kantaväestöön kuuluvilla. MoniSuomi-aineistonkin perusteella kokemus ylikoulutuksesta, eli kyvystä suoriutua tietojen ja taitojen osalta vaativammista tehtävistä kuin nykyisessä työpaikassa, on hyvin yleistä. Noin joka kolmas Suomeen muuttanut työllinen pääkaupunkiseudulla haluaisi tehdä enemmän työtunteja kuin mihin nykyisessä työssä on mahdollisuus. Joka kymmenes tutkimukseen osallistunut kertoi tulleensa työssä useita kertoja syrjityksi, osuus oli korkein pakolaistaustaisilla.

Sosiaalisessa elämässä on monilla puutteita

Suurella osalla Suomeen muuttaneista on pääkaupunkiseudulla asiat sosiaalisessa elämässä hyvin. MoniSuomi-tutkimus tuo kuitenkin esille myös ongelmia sosiaalisen kotoutumisen monilla osa-alueilla. Jatkotutkimuksissa olisi tärkeää katsoa tarkemmin, missä määrin nämä vaikeudet kytkeytyvät toisiinsa. Niin ikään olisi tärkeä selvittää, mistä ne johtuvat ja missä määrin niihin voidaan vaikuttaa. Tarpeita tyydyttävä sosiaalinen elämä on olennainen osa kotoutumista, ja se voi työ- ja opiskeluperusteisille muuttajille olla myös tärkeä osatekijä pohdittaessa Suomeen jäämistä.

Vajaa viidennes tutkimukseen osallistuneista kertoi, että hänellä ei ollut lainkaan ystäviä, ja miltei kolmanneksella sellaisia oli vain yksi. Yksinäisyyttä koki jatkuvasti joka kymmenes pääkaupunkiseudun pakolaistaustainen, ja lähes joka neljäs kertoi, että hänellä ei ollut yhtään ystävää. Yksinäisyyttä koettiin myös opiskelutaustaisten keskuudessa. Asialla on sikälikin suuri merkitys, että ystävät ja tuttavat olivat noin joka viidennelle työlliselle nykyisen työpaikan saamisen väylä. Lähes puolet katsoi, että vähäiset suhteet kantaväestöön ovat estäneet tai vaikeuttaneet heidän osallistumistaan työelämään.

Osallisuusindikaattorilla tarkasteltuna pääkaupunkiseudun Suomeen muuttanut väestö jakautuu niin ikään enemmistöön, jolla asiat ovat hyvin, ja vähemmistöön, josta on syytä kantaa huolta. Lähes puolet sai indikaattorista vahvaa osallisuuden kokemusta osoittavat pisteet, ja selvä enemmistö vähintään 60 pistettä sadasta. Heikkoa

osallisuuden kokemusta osoittavaan pistemäärään (alle 50) jäi kahdeksan prosenttia seudun muuttajista.

Lähes puolet pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista katsoi MoniSuomi-tutkimuksessa kokeneensa syrjintää vähintään kerran 12 viime kuukauden aikana. Syrjintää tapahtuu huolestuttavan paljon työssä ja työnhaussa sekä julkisilla paikoilla liikuttaessa. Syrjintä syntyperän, etnisen taustan tai ihonvärin perusteella oli yleisintä ei-eurooppalaisissa ryhmissä, mutta sitä esiintyi myös muissa taustamaaryhmissä. Maahanmuuttoperusteen kautta tarkasteltuna syrjintää olivat kokeneet eniten opiskeluperusteiset ja pakolaisperusteiset muuttajat. Turvallisuuden tunne päivittäisessä elämässä ja julkisilla paikoilla oli kuitenkin melko laajasti jaettua.

Luottamus yhteiskunnan instituutioihin tarjoaa pohjaa osallistumiselle

Suomi on tunnettu maana, jossa muiden Pohjoismaiden tavoin sekä luottamus yhteiskunnan instituutioihin että ihmisten keskinäinen luottamus ovat korkealla tasolla. Luottamus tehostaa tutkimusten mukaan yhteiskunnan toimintoja ja vähentää valvonnan ja kontrollin tarvetta. Se myös kasvattaa osallisuuden kokemuksia ja lisää halua osallistua yhteiskuntaan, poliittinen osallistuminen mukaan lukien.

Aikaisemmat tutkimukset ovat kertoneet Suomeen muuttaneiden yleisesti ottaen vahvasta luottamuksesta maamme instituutioihin, ja tämä havainto saa vahvistusta myös MoniSuomi-tutkimuksesta. Tarkemmin analysoiduista instituutioista etenkin poliisi nauttii erittäin korkeaa luottamusta, Suomen hallitus jo vähemmän ja viestintävälineet vähiten. Tutkittujen väestöryhmien välillä ei ollut merkittäviä eroja luottamuksessa näihin instituutioihin, poikkeuksena virolais- ja venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisten muita taustamaaryhmiä matalampi luottamuksen taso Suomen hallitukseen.

Tutkimuksen perusteella Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla jakautuvat varsin selvästi yhteiskunnallisesti aktiiveihin, jotka seuraavat kiinteästi politiikkaa ja ajankohtaisia asioita median välityksellä, ja niihin, jotka seuraavat näitä asioita melko harvoin. Suomen politiikkaa päivittäin seuraavista kaksi kolmasosaa seurasi päivittäin myös entisen kotimaansa ajankohtaisia asioita, kun taas harvoin maamme asioita seuraavista suuri osa ei seurannut myöskään entisen kotimaansa asioita kuin korkeintaan kuukausittain. Noin kolmasosa tutkimukseen osallistuneista seurasi Suomen politiikkaa ja ajankohtaisia asioita varsin harvoin, osuus oli suurin työ- ja opiskeluperusteisilla muuttajilla ja heidän perheenjäsenillään.

Tutkimuksessa kysyttiin myös vaaliosallistumista, äänestämistä viime alue- ja kuntavaaleissa. Koska nämä tulokset poikkesivat merkittävästi ja epäsystemaattisesti saatavilla olevista rekisteripohjaisista tiedoista, niitä ei käsitelty tässä raportissa. Aikaisemmassa tutkimuksessa on osoitettu, että Suomeen muuttaneiden äänestysaktiivisuus jää yleisesti ottaen selvästi niin sanotusta kantaväestöstä. Väestöryhmien välillä on kuitenkin suuria eroja. Esimerkiksi Vantaan vuosien 2017 ja 2021 kuntavaaleissa somalinkielisten äänestysaktiivisuus on sähköisen äänioikeusrekisterin perusteella ollut varsin korkealla tasolla, kun taas vironkielisten osallistuminen on ollut hyvin vähäistä.

Itselleen tärkeisiin asioihin voi kuitenkin vaikuttaa muutenkin kuin äänestämällä. MoniSuomi-tutkimuksen mukaan yleisimpiä tapoja vaikuttaa asioihin ovat olleet ystäväpiirissä politiikasta keskusteleminen ja ostopäätökset. Ensiksi mainittu oli jonkin verran yleisempää miehillä ja jälkimmäinen puolestaan naisilla. Suomeen muuttaneet ovat osallistuneet myös esimerkiksi toimimalla järjestöissä, allekirjoittamalla kansalaisaloitteen ja osallistumalla mielenosoitukseen, mutta nämä toimintamuodot ovat kuitenkin jo selvästi harvinaisempia.

Eroja ja yhtäläisyyksiä

Julkisessa keskustelussa Suomen muuttaneita tarkastellaan usein yhtenä ryhmänä. Joissain tapauksissa tosiasiallisesti tarkoitetaan vain jotain osaa kokonaisuudesta, kuten pakolaisia tai työn vuoksi Suomeen muuttavia. Tähän keskusteluun tarvitaan enemmän käsitteellistä tarkkuutta, koska Suomeen muuttaneet eivät ole yhtenäinen vaan monella tapaa moninainen ryhmä. Kaikkia yhdistää muutto Suomeen, mutta heitä erottavat toisistaan lukuisat ominaisuudet ja muut taustatekijät. Kotoutumisen tarkoituksenmukainen ja tehokas edistäminen edellyttävät riittävää tietoa toimien kohderyhmistä.

Tässä yhteydessä elinoloja ja elämäntilanteita on tarkasteltu ennen muuta Suomeen muuton itse ilmoitetun syyn taustaa vasten. Tätä tarkastelutapaa on harvoin pystytty käyttämään, vaikka on ollut hyvin tiedossa, että muuttosyyllä on iso vaikutus oman paikkansa löytämiseen uudessa asuinmaassa. MoniSuomi-tutkimus antaa vahvistusta sille intuitiiviselle ajatukselle, että suurimmat erot löytyvät työperusteisesti muuttavien ja pakolaistaustaisesti muuttavien välillä. Vaikka näidenkin ryhmien sisällä on eroja yksilöiden ja perheiden välillä, jo lähtötilanne Suomeen saavuttaessa on kuitenkin usein hyvin erilainen.

Erot kärjistyvät niissä havainnoissa, jotka kytkeytyvät työllisyyteen: työperusteisesti muuttaneiden työllisyys on korkealla tasolla, ja työsuhteet ovat kokoaikaisia ja muutenkin vastaavat usein laadultaan niitä, joita Suomessa yleensä on. Pakolaistaustaisista monilla on puolestaan vaikeuksia löytää työpaikkaa, joka sekin on niin sanottu epätyypillinen työsuhde: esimerkiksi osa-aikainen, määräaikainen tai työvoiman vuokraukseen perustuva työ. Mutta työperusteisesti tulleilla ”menee paremmin” myös monilla muilla elämän osa-alueilla: tulot ovat esimerkiksi keskimäärin korkeammat, ja sitä kautta valinnanmahdollisuuksia elämässä on enemmän, sosiaalinen elämä on rikkaampaa ja yksinäisyyden kokemuksia vähemmän.

Muidenkin maahanmuuttosyyryhmien osalta MoniSuomi-tutkimus paljastaa asioita, joita on syytä tutkia tarkemmin tällä ja muilla aineistoilla. On ymmärrettävää, että monilla opiskelutaustaisilla kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan on heikompaa kuin monissa muissa ryhmissä. Suuri osa heistä on lähtökohtaisestikin täällä vain hankkimassa tutkintonsa. Siitä huolimatta kannattaa miettiä, millä tavalla heidän osallisuuttaan ja osallistumistaan voitaisiin parantaa. Syrjinnän kokemukset olivat hätkähdyttävän yleisiä opiskelutaustaisten keskuudessa.

Perheperusteisesti muuttaneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, jota tässäkin tutkimuksessa on voitu tarkastella ainoastaan osin eritellysti. Puolison työn tai opiskelun perusteella muuttaneilla on usein asiat monella tapaa kunnossa, mutta heilläkin kiinnittyminen Suomeen ja suomalaisuuteen voi olla hankalaa. Suomalaistaustaisen kanssa avioituneet lähtevät liikkeelle hyvin toisenlaisista asetelmista kuin ne, jotka muuttavat yhteen toisen itsekin Suomeen muuttaneen kanssa. Perheperusteisia muuttajia sisältyy myös inkerinsuomalaisiin paluumuuttajiin. Heistä monet alkavat olla jo melko ikääntyneitä, joita Suomeen muuttaneissa on muuten vähän.

Maahanmuuttosyyryhmät ovat sisäisesti moninaisia esimerkiksi taustamaiden osalta, jotka heijastelevat osin erilaisia kulttuurisia identiteettejä ja traditioita sekä esimerkiksi ihonväriä ja muita näkyviä piirteitä. Näillä on puolestaan merkitystä esimerkiksi etnisen syrjinnän kohteeksi joutumisen kannalta. MoniSuomi-tutkimus vahvistaa aikaisempia havaintoja siitä, että monilla Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta tulleilla asiat ovat keskimääräistä huonommalla tolalla. Tätä väestöryhmää olisikin syytä tutkia enemmän, systemaattisemmin ja hyödyntämällä erilaisia aineistoja ja menetelmiä.

Kotoutumisen edistymisen kannalta myös koulutuksella on merkitystä. Tältäkin osin maahanmuuttosyyryhmien sisällä on melkoisia eroja. Työperusteisesti muuttaneissa on sekä erittäin korkeasti koulutettuja että varsin vähälle koulutukselle jääneitä, viimeksi

mainitut korostuvat virolaistaustaisissa työperusteisissa muuttajissa. Pakolaistaustaisistakin varsin monilla on korkea-asteen koulutus, mutta huomattavan monilla opintie on myös jäänyt hyvin lyhyeksi. Tämän maahanmuuttosyyryhmän koulutusrakenne on siten tässä tutkituista ryhmistä polarisoitunein.

Sukupuolten välillä oli MoniSuomi-tutkimuksen aineiston perusteella usein, joskaan ei aina, tilastollisesti merkitsevää eroa. Erot miesten ja naisten välillä esiintyvät myös usein eri tavoin eri maahanmuuttosyyryhmissä tai taustamaaryhmissä. Sama koskee myös ikää ja Suomessa asumisen aikaa. Pitkään Suomessa asuneet ovat ymmärrettävästi hyvin erilaisessa elämäntilanteessa kuin vasta muuttaneet, joista osa muuttaa Suomesta myös pois. Näiden ja muiden taustalla mahdollisesti vaikuttavien taustatekijöiden merkityksestä tarvitaan niin ikään lisää tutkimusta.

Yksi seutu vai kolme erilaista kaupunkia?

Pääkaupunkiseudulla asuu siis noin puolet Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä. Seutu koostuu kolmesta suuremmasta kaupungista ja Kauniaisista. Tämän tutkimuksen kohteena ovat olleet Espoon, Helsingin ja Vantaan ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Aikaisempien tutkimusten ja rekisteripohjaisten tietojen perusteella näiden kolmen kunnan välillä ei ole kovin suuria eroja Suomeen muuttaneiden kotoutumisessa ja laajemmin elinoloissa ja elämäntilanteissa. Tässä mielessä voidaan puhua yhdestä melko yhtenäisestä kaupunkiseudusta.

Täysin samanlaisia nämä kolme kaupunkia ei kuitenkaan ole. Helsingin muuttajaväestö on useasta näkökulmasta katsottuna moninaisin: tulijoita monista maista useilla eri perusteilla ja erilaisissa asemissa yhteiskunnissa. Eniten eroavat toisistaan Espoo ja Vantaa. Espoossa on suhteellisesti enemmän työ- ja opiskeluperusteisia muuttajia, ja koulutustasoltaan Espoon muuttajaväestö on pääkaupunkiseudun korkeimmin koulutettua. Taustamaaryhmistä Vantaalla korostuvat venäläis- ja neuvostoliittolaistaustaiset sekä virolaistaustaiset, kun taas Espoossa etenkin kiinalais- ja eteläaasialaistaustaiset.

Espoon Suomeen muuttaneista suurempi osa on myös ollut Suomessa vähemmän aikaa, ja monien heistä voi nykytiedon valossa olettaa muuttavan aikanaan myös pois Suomesta, sillä esimerkiksi intialaistaustaisista monet ovat lähteneet Suomesta muutaman vuoden jälkeen. Vantaan muuttajista suurempi osuus todennäköisesti myös jää maahamme, ja esimerkiksi Vantaan opiskeluperusteisesti tulleet ovat olleet Suomessa keskimäärin pidempään. Vantaalla on hieman muita kaupunkeja enemmän suomalaisiin samastuvia ja vähemmän syrjintää kokeneita.

Erot muuttajaväestön rakenteessa näkyvät monilla Suomeen muuttaneiden kotoutumisen ja elinolojen osa-alueilla, kuten työllisyydessä ja tuloissa sekä monilla muilla elämän osa-alueilla. Syrjinnän kokemukset ovat esimerkiksi eri taustamaaryhmissä varsin erilaisia. Vaikka erot eivät välttämättä aina ole suuria, ne mahdollisesti kasvavat tulevaisuudessa, ja siksi kehitystä pitää tältäkin osin seurata tarkasti. Kotoutumiseen ja elinoloihin vaikuttavat myös monet muut tekijät, niiden joukossa paikallinen ilmapiiri ja kotoutumista edistävät toimet. Täsmällisempi tieto tarjoaa myös parempia mahdollisuuksia arvioida toimien vaikuttavuutta.

Toimintasuositukset

1. Pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneet ovat moninainen ryhmä. Heillä on erilaisia taustoja, valmiuksia ja odotuksia. Tehokas ja vaikuttava kotoutumisen edistäminen edellyttää riittävästi tietoa kotouttamistoimien kohteesta ja tarvittaessa toimien räätälöintiä tarpeiden mukaan.

2. Vaikka osalla Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla on erilaisia haasteita, suurella osalla asiat ovat varsin hyvin. Heidänkin osallisuuttaan ja osallistumistaan voidaan – ja on syytä – kuitenkin tukea, esimerkiksi edistämällä ihmisten kohtaamista ja suhteiden luomista.

3. Työpaikan saamisen taustat ja vaikeudet siinä vaihtelevat paljon. Oma-aloitteinen yhteydenotto työnantajiin ja sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat työllistymisen tärkeitä väyliä. Suhteiden luomista kantaväestöön kannattaa edistää, samoin harjoittelupaikkojen saamista.

4. Syrjintää ja huonoa kohtelua koetaan liikaa, eikä syrjinnänvastaista työtä saa siksi unohtaa. Erityisen paljon syrjintää ovat kokeneet yhtäältä opiskelijat ja pakolaistaustaiset sekä toisaalta Lähi-idästä tai Afrikan maista tulleet.

5. Luottamus viranomaisiin ja palveluntuottajiin on korkealla tasolla. Tätä pääomaa ei saisi tuhlata eikä tuhota tuottamalla yhteiskuntaan epäluuloa ja vastakkainasetteluja. Viestintävälineisiin kohdistuvan luottamuksen puutetta ja sen taustatekijöitä kannattaa selvittää lisää.

6. Kuulumisen tunne suomalaiseen yhteiskuntaan on melko hyvällä tasolla, suomalaisiin yhteisönä heikommalla tolalla. Molempia kannattaa vahvistaa. Suomalaisuuden ja helsinkiläisyyden, espoolaisuuden ja vantaalaisuuden täytyy olla kaikille avoimia identiteettejä.

7. Suomalaisen yhteiskunnan ajankohtaisten asioiden seuraamista kannattaa vahvistaa. On tärkeä kertoa suomalaisesta demokratiasta ja kansalaisten oikeuksista tarvittaessa myös tänne muuttaneille. Moni ei todennäköisesti tiedä oikeudestaan äänestää, joten siitä on syytä tiedottaa eri kanavia pitkin.

8. Tiedon tarve kasvaa entisestään, kun muutto Suomeen jatkuu. Samalla muuttajat muodostavat entistä moninaisemman ryhmän, kun esimerkiksi pitkään maassa olleiden määrä ja osuus kasvavat. Tilastointia samoin kuin selvitysten ja tutkimusten tekemistä on siten syytä jatkaa.

Tiivistelmä

Suomeen muuttaneiden kotoutumisen ja muiden elinolojen selvittämiseksi tarvitaan rekisteripohjaisten tilastojen lisäksi myös kyselyihin ja haastatteluihin perustuvia tietoja. Näiden avulla voidaan paikata tilastoissa olevia aukkoja ja saada tietoa muuttajien omista käsityksistä ja kokemuksista sekä esimerkiksi palvelujen käytöstä.

Tuoreinta tietoa tarjoaa MoniSuomi 2022 -tutkimus, koko nimeltään Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. Tutkimuksen toteutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ja sen tiedonkeruuta rahoittivat työ- ja elinkeinoministeriön lisäksi Espoon, Helsingin, Turun ja Vantaan kaupungit.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat ulkomailla syntyneet 20–74-vuotiaat ulkomaalaistaustaiset. Otokseen poimittiin 18 600 vähintään 12 kuukautta Suomessa asunutta henkilöä. Tutkimukseen saattoi osallistua syyskuun 2022 ja maaliskuun 2023 välisenä aikana aluksi sähköisellä lomakkeella, sitten paperilomakkeella ja lopuksi puhelinhaastattelussa. Koko Suomen tasolla vastausaktiivisuus oli ylipeiton poistamisen jälkeen 44 %.

Helsingin kaupunki sai käyttöönsä tutkimuksen espoolaisten, helsinkiläisten ja vantaalaisten vastauksista koostuvan aineiston. Tässä raportissa tarkastellaan eräiden taustatietojen lisäksi etenkin työllisyyteen liittyviä kysymyksiä, sosiaalisia suhteita ja verkostoja, yhteiskunnallista luottamusta ja osallistumista sekä koettua osallisuutta ja syrjintää. Asioita tarkastellaan pääkaupunkiseututasoisesti, kaupunkeja tarvittaessa keskenään vertaillen.

Suomeen muuttaneilla pääkaupunkiseudulla on ollut monia syitä tulla maahamme. Suurin yksittäinen maahanmuuton peruste on perheeseen liittyvä syy. Tämä ryhmä on kuitenkin sisäisesti moninainen, koska se sisältää esimerkiksi puolison työn tai opiskelun vuoksi muuttavia, suomalaistaustaisten henkilöiden kanssa avioituvia, kansainvälisen suojelun piirissä olevien perheenjäseniä sekä inkerinsuomalaisten paluumuuttajien puolisoita ja lapsia.

Oman ilmoituksensa mukaan työperusteisesti Suomeen muuttaneita on pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-aineiston perusteella noin neljännes kaikista. Heistä suuri osa on ollut Suomessa vain joitain vuosia. Maassaoloaika on usein melko lyhyt myös opiskelutaustaisilla, joita oli tutkimukseen osallistuneista noin 12 prosenttia. Opiskelutaustaisista suuri osa on melko nuoria, kun taas inkerinsuomalaisissa ja näiden perheenjäsenissä on enemmän ikääntyneitä muuttajia.

Inkerinsuomalaisista paluumuuttajista monet ovat myös olleet Suomessa jo melko pitkään, samoin pakolaistaustaisista, joita oli tämän tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudulla noin viidennes Suomeen muuttaneista tässä tarkastellussa ikäryhmässä. Suuri osa niistä pakolaistaustaisista, joilla on taustalla jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan valtio, on puolestaan ollut Suomessa alle 10 vuotta. Etenkin opiskelutaustaisista moni on tullut Suomeen jostain Aasian maasta.

Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla ovat korkeammin koulutettuja kuin mitä virallisten tutkintorekisteriin pohjautuvien tilastojen perusteella voisi päätellä. Lähes joka toisella on oman ilmoituksensa mukaan korkea-asteen tutkinto. Toisaalta korkeintaan perusasteen tutkinnon varassa on noin joka viides, ja heistä osalla on takanaan vain vähän koulunkäyntivuosia. Matalan koulutustason muuttajia on suhteellisesti eniten pakolaistaustaisten keskuudessa.

Pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneista 20–74-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista kaksi kolmasosaa oli MoniSuomi-tutkimuksen perusteella työllisiä. Miesten työllisyysaste oli korkeampi kuin naisten, ja miehillä myös kokopäivätyöskentely oli yleisempää siinä missä työlliset naiset olivat miehiin verrattuna useammin osa-aikaisessa työssä. Sukupuolten välinen ero oli erityisen suuri pakolaistaustaisilla muuttajilla.

Työperusteisesti muuttaneilla oli odotetusti korkein työllisyysaste, siitäkin huolimatta, että heistä suuri osa osaa suomea tai ruotsia korkeintaan aloittelijan tasolla. Muuten suomen tai ruotsin kielen taidon puute tulee usein mainituksi työelämään osallistumista estävänä tai hankaloittavana tekijänä. Monien mielestä myös suhteita kantaväestöön pitäisi olla enemmän, näiden puutteesta kärsivät etenkin monet opiskelutaustaiset.

Sosiaaliset suhteet ja oma-aloitteiset yhteydenotot olivatkin MoniSuomi-aineistossa olennaisia nykyisen työpaikan saamisen väyliä. Tältäkin osin on huolestuttavaa, että suurella osalla pääkaupunkiseudun muuttajista ystäviä on tutkimuksen mukaan varsin vähän, ja yksinäisyyskin on melko yleistä. Näitä ongelmia esiintyy etenkin osalla opiskelutaustaisia ja pakolaistaustaisia sekä niillä, jotka ovat tulleet Suomeen puolison työn tai opiskelun vuoksi.

Noin joka seitsemäs MoniSuomi-tutkimukseen pääkaupunkiseudulla osallistunut oli kokenut syrjintää julkisilla paikoilla useita kertoja. Kokemukset olivat yleisimpiä opiskelu- ja pakolaistaustaisilla. Taustamaaryhmistä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka sekä Saharan eteläpuolinen Afrikka korostuivat syrjintää usein kokeneiden keskuudessa. Syntyperä, etninen tausta tai ihonväri koettiin usein syrjinnän taustalla vaikuttavana tekijänä. Selvä enemmistö tutkimukseen osallistuneista koki kuitenkin päivittäisen elämänsä ja julkiset paikat vähintään hyvin tai jopa erittäin turvallisiksi.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että myös Suomeen muuttaneet luottavat varsin hyvin suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisiin instituutioihin, ja kanssaihmisiinkin. MoniSuomi-tutkimuksen mukaan luottamus on vahvinta suhteessa poliisiin, kun taas Suomen hallitukseen ja etenkin tiedotusvälineisiin luotetaan vähemmän. Inkerinsuomalaisilla ja heidän perheenjäsenillään luottamus oli matalimmalla tasolla.

Monet seurasivat median välityksellä aktiivisesti sekä Suomen että oman syntymämaansa tai entisen kotimaansa yhteiskunnallisia tapahtumia. Toisia ei puolestaan juuri kiinnostanut kummankaan maan asioiden seuraaminen. Inkerinsuomalaiset olivat aktiivisimpia Suomen asioiden seuraajia, kun taas työperusteiset muuttajat seurasivat suuremmalla todennäköisyydellä päivittäin syntymämaan tai entisen kotimaan politiikkaa ja ajankohtaisia asioita.

Noin puolet tutkimukseen osallistuneista koki elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi. Tälläkin alueella pakolaistaustaiset nousevat esille ryhmänä, jolla on elämässään todennäköisemmin vaikeuksia kuin muilla muuttajilla. Vaikka pakolaistaustaisetkin elävät monenlaisissa olosuhteissa, varsin monet kokevat yksinäisyyttä, osattomuutta ja kuten edellä jo mainittiin, syrjintää.

Pakolaistaustaisten ryhmän sisällä erityistä huomiota tuntuvat vaativat ne, joilla on tausta Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Heitä olisi syytä tutkia tarkemmin. Tässä taustamaaryhmässä esimerkiksi koettiin toivorikkautta tulevaisuuden suhteen vähemmän kuin muissa ryhmissä. Se, että yli puolet tutkimukseen osallistuneista koki itsensä toivorikkaaksi usein tai jopa koko ajan, on sinänsä suomalaisen yhteiskunnankin kannalta toivoa herättävää.

Pääkaupunkiseudun Suomeen muuttaneet ulkomaalaistaustaiset ovat siis MoniSuomi-tutkimuksen tulosten perusteella hyvin moninainen ryhmä. Näin saattoi aikaisemman tiedon nojalla odottaakin, mutta tämä tutkimus tarjoaa asiasta uutta ja täsmällisempää tietoa. Muuttajat ovat tulleet Suomeen monista eri syistä, ja nämä maahamme muuton perusteet heijastuvat monella tapaa kotoutumisessa, elinoloissa, elämäntilanteissa sekä kokemuksissa ja käsityksissä.

Suomeen muuton syy ei kuitenkaan selitä kaikkea. Taustalta löytyy eroja myös paitsi iässä ja sukupuolessa myös esimerkiksi maassaoloajassa, koulutustasossa ja kotimaisten kielten osaamisessa. Esimerkiksi kokemukset syrjinnästä voivat aikaisemman tutkimuksenkin mukaan vaikuttaa sekä Suomeen kiinnittymiseen että yleisemmin viih-

tyvyyteen ja hyvinvointiin. MoniSuomi-aineisto tarjoaa paljon mahdollisuuksia lisätutkimuksiin, eikä näitä mahdollisuuksia kannattaisi jättää käyttämättä.

Pääkaupunkiseudulla asuu noin puolet Suomeen muuttaneista. Seudun suuret kaupungit ovat yhä varsin samanlaisia muuttajien kotoutumisen ja elinolojen suhteen. Joitain eroja on kuitenkin havaittavissa, ja niiden takana on eroja ainakin ulkomaalaistaustaisen väestön Suomeen muuton syyssä, koulutustasossa ja työllisyydessä. Voi olla, että erot Espoon, Helsingin ja Vantaan välillä tulevaisuudessa ennemmin kasvavat kuin pienentyvät. Olisi myös hyvä tutkia tarkemmin sitä, tuottavatko kaupunkien erilaiset kotoutumispoliittiset toimet myös erilaisia kotoutumisen polkuja.

Sammanfattning

För att utreda integrationen och de övriga levnadsförhållandena för personer som har flyttat till Finland behövs utöver registerbaserad statistik även uppgifter som baserar sig på enkäter och intervjuer. Dessa kan bidra till att fylla luckor i statistiken och ge information om migranternas egna uppfattningar och erfarenheter samt exempelvis om hur de använder tjänster.

Den senaste informationen kommer från undersökningen MoniSuomi 2022, vars fullständiga namn är Nationell undersökning riktad till personer födda utomlands om hälsa, välfärd och tjänster. Undersökningen genomfördes av Institutet för hälsa och välfärd och datainsamlingen finansierades av arbets- och näringsministeriet samt städerna Esbo, Helsingfors, Vanda och Åbo.

Målgruppen för undersökningen var utlandsfödda personer i åldern 20–74 år med utländsk bakgrund. Det representativa urvalet bestod av 18 600 personer som hade bott i Finland i minst 12 månader. Undersökningen var öppen från september 2022 till mars 2023, och deltagandet skedde först med en webbenkät, sedan med en pappersenkät och slutligen med en telefonintervju. På hela Finlands nivå var svarsfrekvensen 44 procent efter att övertäckningen tagits bort.

Helsingfors stad hade tillgång till det material som bestod av svar från personer i Esbo, Helsingfors och Vanda. Utöver viss bakgrundsinformation behandlar denna rapport särskilt frågor som rör sysselsättning, sociala relationer och nätverk, samhälleligt förtroende och deltagande samt upplevd delaktighet och diskriminering. Frågorna granskas på huvudstadsområdets nivå och städerna jämförs vid behov med varandra.

De som har flyttat till Finland och huvudstadsregionen har haft många orsaker att komma till vårt land. Den största enskilda orsaken till invandring är familjerelaterad. Denna grupp är dock internt heterogen, eftersom den omfattar till exempel personer som flyttar på grund av makens arbete eller studier, personer som gifter sig med personer med finsk bakgrund, familjemedlemmar till personer som omfattas av internationellt skydd samt makar och barn till återvändande ingermanländare.

MoniSuomi-materialet visar att cirka en fjärdedel av alla personer som har flyttat till Finland och bor i huvudstadsregionen uppger att de har gjort detta på grund av arbete. En stor del av dem har bara varit i Finland i några år. Tiden i landet är också ofta ganska kort för dem som har en studiebakgrund, vilket utgjorde cirka 12 procent av deltagarna i undersökningen. En stor andel av dem med studiebakgrund är relativt unga, medan ingermanländarna och deras familjemedlemmar oftare är äldre invandrare.

Många av de återvändande ingermanländarna har varit i Finland ganska länge. Detsamma gäller de som har flyktingbakgrund, som enligt denna undersökning utgjorde cirka en femtedel av invandrarna till Finland i den granskade åldersgruppen. En stor del av dem som har flyktingbakgrund från länder i Mellanöstern eller Nordafrika har varit i Finland i mindre än 10 år. Av personerna med studiebakgrund har särskilt många kommit till Finland från ett asiatiskt land.

De som har flyttat till Finland och huvudstadsregionen är mer högutbildade än vad den officiella statistiken baserad på examensregistret ger vid handen. Nästan en av två uppgav att de hade en högskoleexamen. Å andra sidan har ungefär en av fem inte mer än en grundskoleexamen, och vissa av dem har bara några få års skolgång bakom sig. Proportionellt sett finns de lågutbildade migranterna oftast bland personer med flyktingbakgrund.

Enligt MoniSuomi-undersökningen var två tredjedelar av invandrarna med utländsk bakgrund i åldern 20–74 år i huvudstadsregionen sysselsatta. Sysselsättningsgraden var högre för män än för kvinnor, och heltidsarbete var också vanligare bland männen,

medan de sysselsatta kvinnorna arbetade deltid oftare än männen. Skillnaden mellan könen var särskilt stor bland migranter med flyktingbakgrund.

Som väntat hade de som flyttat på grund av arbete den högsta sysselsättningsgraden, trots att en stor del av dem talar finska eller svenska på högst nybörjarnivå. I övrigt nämns ofta bristande språkkunskaper i finska eller svenska som en faktor som hindrar eller försvårar deltagande i arbetslivet. Många upplever också att det borde finnas mer kontakt med den inhemska befolkningen. Detta är en brist som särskilt många med studiebakgrund lider av.

MoniSuomi-materialet visade att sociala relationer och självständiga kontakter varit väsentliga kanaler för att hitta det nuvarande arbetet. Även till dessa delar är det oroväckande att undersökningen visar att en stor andel av migranterna i huvudstadsregionen har få vänner och att ensamhet också är ganska vanligt. Dessa problem är särskilt vanliga bland personer med studie- eller flyktingbakgrund, och bland personer som har kommit till Finland på grund av makens arbete eller studier.

Ungefär var sjunde person som deltog i MoniSuomi-undersökningen i huvudstadsregionen hade upplevt diskriminering på offentliga platser flera gånger. Upplevelserna var vanligast bland personer med studie- eller flyktingbakgrund. Bland bakgrundsländerna lyftes Mellanöstern och Nordafrika samt Afrika söder om Sahara fram bland dem som ofta utsattes för diskriminering. Ursprung, etnisk bakgrund eller hudfärg uppfattades ofta som en faktor bakom diskriminering. En klar majoritet av dem som deltog i undersökningen ansåg dock att deras dagliga liv och offentliga platser var säkra.

Tidigare undersökningar har visat att invandrare till Finland också har en hög grad av förtroende för det finländska samhällets sociala institutioner och för sina medmänniskor. Enligt MoniSuomi-undersökningen är förtroendet störst för polisen, medan förtroendet för den finländska regeringen och i synnerhet för medierna är lägre. Förtroendet var lägst bland ingermanländarna och deras familjemedlemmar.

Många av dem följde aktivt med samhällshändelser i Finland och i sitt födelseland eller tidigare hemland via medierna. Andra hade däremot inget större intresse av att följa med vad som händer i någotdera landet. Ingermanländarna var aktivast med att följa med finländska angelägenheter, medan migranter som flyttat på grund av arbete var mer benägna att dagligen följa med politik och aktuella frågor i sitt födelseland eller tidigare hemland.

Ungefär hälften av dem som deltog i undersökningen ansåg att deras livskvalitet i genomsnitt var god. Även på detta område framstår personer med flyktingbakgrund som en grupp med större sannolikhet att stöta på svårigheter i livet än andra invandrare. Även om personer med flyktingbakgrund lever i olika omständigheter är det ganska många som upplever ensamhet, utanförskap och, som nämnts ovan, diskriminering.

Inom gruppen med flyktingbakgrund verkar de med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika kräva särskild uppmärksamhet. Det finns skäl att undersöka dem ytterligare. Till exempel var denna grupp mindre optimistisk gällande framtiden än de övriga grupperna. Det faktum att mer än hälften av deltagarna i undersökningen kände sig hoppfulla hela tiden eller åtminstone ofta är i sig hoppfullt för det finländska samhället.

Resultaten av MoniSuomi-undersökningen visar alltså att personer med utländsk bakgrund som flyttat till Finland och huvudstadsregionen är en mycket heterogen grupp. Detta kunde ha förväntats utifrån tidigare data, men den här undersökningen ger ny och mer exakt information om ämnet. Migranterna har kommit till Finland av många olika orsaker, och dessa orsaker till migrationen återspeglas på många sätt i deras integration, levnadsförhållanden, livssituationer, erfarenheter och uppfattningar.

Orsaken till att de flyttat till Finland förklarar dock inte allt. Det finns också skillnader inte bara i ålder och kön, utan också i till exempel vistelsetid, utbildningsnivå och kunskaper i de nationella språken. Tidigare forskning har till exempel visat att upple-

velser av diskriminering kan påverka både anknytningen till Finland och, mer allmänt, trivseln och välbefinnandet. MoniSuomi-materialet erbjuder många möjligheter till vidare forskning, och det vore bra att ta vara på dessa möjligheter.

Ungefär hälften av dem som har flyttat till Finland bor i huvudstadsregionen. De stora städerna i regionen är fortfarande mycket lika varandra när det gäller integration och levnadsvillkor för invandrare. Vissa skillnader kan dock observeras, och det är sannolikt att dessa beror åtminstone på skillnader i orsakerna till att personer med utländsk bakgrund flyttar till Finland, utbildningsnivån och sysselsättningen. Dessutom kan skillnaderna mellan Esbo, Helsingfors och Vanda snarare öka än minska i framtiden. Det skulle också vara värdefullt att undersöka ytterligare huruvida städernas olika integrationspolitiska åtgärder också leder till olika integrationsvägar.

Summary

To understand the integration of those who have moved to Finland, and their living conditions, register-based statistics and research is not sufficient. We also need data from surveys and interviews. These can help fill gaps in statistics and provide information on migrants' own perceptions, experiences, and, for example, the use of services.

The latest new insights on these topics are provided by the MoniSuomi 2022 study, officially titled the National Survey on the Health, Well-being and Service Use among Foreign-born Population. The study was conducted by the Finnish Institute for Health and Welfare (THL), with funding for data collection provided by the Ministry of Economic Affairs and Employment, as well as the cities of Espoo, Helsinki, Turku, and Vantaa.

The target group of the study was Finland's foreign-born population aged 20 to 74. A representative sample of 18,600 individuals who had lived in Finland for at least 12 months was selected. Participation in the study was possible between September 2022 and March 2023 through an electronic form, a paper form, and finally through a telephone interview. At the national level, the response rate was 44% after removing over-coverage.

The City of Helsinki has obtained access to the data consisting of responses from residents of Espoo, Helsinki, and Vantaa. The present report will focus on questions related to employment, social relations, societal trust and participation, and perceived inclusion and discrimination. Certain background factors such as education level and proficiency in Finnish and Swedish are also analyzed. These matters are examined at the metropolitan level, with cities in the area compared to each other as needed.

There have been many reasons for people to move to Finland. For those respondents living in the metropolitan region, the largest single reason for immigration into Finland is family-related migration. However, this group is diverse because it includes, for example, those who move due to their spouse's work or studies, those marrying Finnish nationals, family members of refugees, and spouses and children of Ingrian remigrants (ethnic Finns formerly living in the Soviet Union).

About a quarter of immigrants in the metropolitan area have moved to Finland for work reasons. Many of them have been in Finland for only a few years. The length of stay is often short also for those that have moved to Finland to study, altogether 12 percent of the study participants. Many of those with a student background are quite young, whereas among Ingrian Finns and their family members, there are more elderly migrants.

Many of the Ingrian remigrants have also been in Finland already for some time, as have many of those with a refugee background. The latter group accounted for about one-fifth of all participants in the study. Many of those under international protection that have come from the Middle East or North Africa, have been in Finland for less than 10 years. Recently, the Helsinki metropolitan area has also received many students from several Asian countries.

Immigrants in the Helsinki metropolitan area are more highly educated than what could be inferred from official statistics. According to their own reports, almost every second person has a tertiary education degree. About one-fifth, however, rely on at most a primary education degree, and some of these people have only a few years of schooling behind them. A low level of education is generally more common among those with a refugee background.

Two-thirds of those participating in the MoniSuomi study in the Helsinki metropolitan area were employed. The employment rate was higher for men than for women, and men were also more likely to work full-time, while employed women were more

likely than men to work part-time. The gender gap was particularly significant among migrants with a refugee background.

As expected, those who had moved for work purposes had the highest employment rate, even though many of them only had beginner-level proficiency in Finnish or Swedish. Otherwise, the lack of proficiency in these languages was often mentioned as a factor that hinders or complicates employment. Lack of contacts and relations with the native population was also frequently mentioned as a problem, especially among those with a student background.

Indeed, for many respondents, social relationships and networks were essential pathways helping them obtain their current employment. Unfortunately, according to the MoniSuomi study, a large proportion of migrants in the Helsinki metropolitan area have few friends, and loneliness is quite common. In addition to those with a student background, these problems were prevalent among those with a refugee background, as well as among those who have come to Finland due to their spouse's work or studies.

Roughly one in seven immigrants in the Helsinki metropolitan area had experienced discrimination in public places multiple times. Experiences were most common among those with a student or refugee background. Especially those with a background in the Middle East, North Africa, and sub-Saharan Africa had experienced discrimination frequently. Ethnicity, origin, or skin colour were also often perceived as factors underlying discrimination. However, most participants in the study considered their daily lives and public places to be safe.

Previous studies have noted that immigrants in Finland generally have a good level of trust in Finnish societal institutions and fellow citizens. According to the MoniSuomi study, trust was strongest in relation to the police, while trust in the Finnish government and especially the media was lower. Ingrian Finns and their family members had the lowest level of trust.

Many of those participating in the MoniSuomi study actively followed politics and current affairs of both Finland and their country of origin through the media. Others, in turn, were not particularly interested in following the societal development of either country. Ingrian Finns were the most active followers of Finnish affairs, while work-based migrants were more likely to follow the politics and current affairs of their country of origin daily.

About half of the participants in the study rated their quality of life as good, on average. In this regard, those with a refugee background stand out as a group more likely to face difficulties in life than other migrants. Although a large part of them are quite satisfied with their lives, many experience loneliness, exclusion, and, as mentioned above, discrimination.

Among those with a refugee background, particular attention is required for those with backgrounds in the Middle East and North Africa. This group should be studied more closely. They had, for example, less optimism about the future compared to other groups. However, the fact that over half of the participants in the study considered themselves hopeful often or even all the time is promising for Finnish society.

Immigrants in the Helsinki metropolitan area are a very diverse group. This could have been expected based on previous knowledge, but the MoniSuomi study provides new and more precise information on the matter. Immigrants have come to Finland for various reasons, and these reasons for migration are reflected in their integration, living conditions, life situations, experiences, and perceptions.

However, the reason for moving to Finland does not explain everything. The varying situations of the immigrants also reflect background factors such as age and gender but also, for example, the length of stay in the country, the level of education, and proficiency in Finnish or Swedish. Experiences of discrimination can also affect both at-

tachment to Finland and general well-being. The MoniSuomi data provides many opportunities for further research, and these opportunities should not be overlooked.

About half of those with a foreign background in Finland live in the Helsinki metropolitan area. The major cities in this region are still quite similar in terms of immigrants' integration and living conditions. However, some differences can be observed, and these are likely due to structural factors such as differences in the reason for immigration, level of education, and employment status. It may also be the case that differences between Espoo, Helsinki, and Vantaa will increase rather than decrease in the future. It would be advisable to examine more closely whether local integration policies also produce different paths of integration.

Lähteet

Ahmad, A. (2019). Kokeellinen tutkimus etniseen alkuperään perustuvasta syrjinnästä suomalaisilla työmarkkinoilla. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.), 15–27.

Ahtiainen, H., Mäki, N., Määttä, S., Saukkonen, P. & Yijälä, A. (2020). Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä. Tutkimuksia 5. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Baumgartner, T. (2023). Maahanmuuttajien osaamista jää käyttämättä työmarkkinoilla. Tieto&trendit. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/maahanmuuttajanaisten-tyollisyys-parani/, [viitattu 8.5.2024].

Castaneda, A. & Kauppinen, T. (2015). Ulkomaalaistaustaiset ovat tyytyväisempiä ihmissuhteisiinsa kuin Suomen koko väestö. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 185–190.

Castaneda, A. & Koskinen, S. (2020). Elämänlaatu. Teoksessa Kuusio, H. (ym.) (toim.), 80–87.

Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, J., Rask, S., Koponen, P. &, Koskinen, S. (2015). Ulkomaalaistaustaisten psyykkinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). Työpaperi 18. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Castaneda, A., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen, S. (2012). Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Raportti 61. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Cultura-säätiö (2023). Suomen venäjänkieliset 2022. Helsinki: Cultura-säätiö. Saatavilla: https://cdn.sanity.io/files/b0z6puta/production/9bc01dfbf158556da96a2c8382392e30cbb44ad2.pdf, [viitattu 8.5.2024].

Eid, M., García-Velázquez, R., Renvik, T. A., Castaneda, A. & Kuusio, H. (2024). Syrjintäkokemukset selittävät Suomeen muuttaneiden heikompaa elämänlaatua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Teoksessa Renvik, T.A. & Säävälä, M. (toim.), 130–140.

Hannula, U. & Leskinen, T. (2023). Entistä useampi tekee vuokratyötä – työntekijöistä kolmasosa nuoria ja neljäsosa ulkomaalaistaustaisia. Tieto&trendit. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/entista-useampi-tekee-vuokratyota-tyontekijoista-kolmasosa-nuoria-ja-neljasosa-ulkomaalaistaustaisia/, [viitattu 8.5.2024].

Jokela, S., Martelin, T. & Kuusio, H. (2020). Toimeentulo. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 61–64.

Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) (2019). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Kuusio, H., Castaneda, A. & Leemann, L. (2020). Sosiaaliset suhteet. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 65–68.

Kuusio, H., García Velázquez, R., Mäkipää, L., Klemettilä, K-L., Castaneda, A. & Lilja, E. (2023). Joka kolmas maahanmuuttanut ei saa riittävästi lääkärin palveluita. Ulkomaalaistaustaisen aikuisväestön terveys ja hyvinvointi – MoniSuomi 2022. Tilastoraportti 36. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kuusio, H. & Kestilä, L. (2020). Luottamus julkisten palvelujen tarpeenmukaiseen saatavuuteen. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 186–192.

Kuusio, H., Lämsä, R., Kazi, V. & Leemann, L. (2020). Sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 67–74.

Kuusio H., Mäkipää, L., Klemettilä, K., Nykänen, S., Kytö, S. & Lilja E. (2023). Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. MoniSuomi 2022 -tutkimus: Keskeisiä havaintoja päätöksenteon tueksi. Tutkimuks

Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L. & Lilja, E. (toim.) (2020). Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. THL Raportti 1. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Larja, L. (2017). Joka kolmas ulkomaalaistaustainen nuori samaistuu sekä suomalaisuuteen että taustamaahansa. Tieto&trendit. Helsinki, Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/joka-kolmas-ulkomaalaistaustainen-nuori-samaistuu-seka-suomalaisuuteen-etta-taustamaahansa/, [viitattu 8.5.2024].

Larja, L. (2020a). Koulutus ja kielitaito. Teoksessa Kuusio ym. (toim.), 41–48.

Larja, L. (2020b). Maahanmuuttajanaiset työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.), 28–42.

Larja, L. & Luukko, J. (2018). Koulutuksen ja työn vastaavuus. Teoksessa Toivanen, M., Väänänen, A., Kurki, A-L., Bergbom, B. & Airila, A. (toim.): Moni osaa! Työpaikkaosaaminen monikulttuurisilla työpaikoilla. Helsinki: Työterveyslaitos, 23–45.

Larja, L. & Sutela, H. (2015). Työllisyys. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 71–82.

Larja, L., Warius, J., Sundbäck, L., Liebkind, K., Kandolin, I. & Jasinskaja-Lahti, I. (2012). Discrimination in the Finnish Labor Market. An Overview and a Field Experiment on Recruitment. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 16. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Martikainen, T., Saari, M. ja Korkiasaari, J. (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.): Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.

Martelin, T., Nieminen, T., Väänänen, A. & Toivanen, M. (2020). Työ ja työllistymisen esteet. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 49–60.

MoniSuomi-työryhmä (2023). MoniSuomi-tutkimuksen 2022–2023 perustulokset. Saatavilla: https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tutkimus-ulkomailla-syntyneiden-terveydesta-hyvinvoinnista-ja-palveluista-monisuomi/tulokset, [viitattu 8.5.2024].

Mähönen, T. A. & Yijälä, A. (2016). Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen. Tutkimuskatsauksia 7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Nieminen, T. (2015). Ulkomaalaistaustaisten ei-työllisten työnhaku on aktiivisempaa kuin suomalaistaustaisilla – kielitaito suurin este työllistymiselle. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 121–133.

Nieminen, T. & Larja, L. (2015). Suomen tai ruotsin kielitaito vähintään keskitasoa kolmella neljästä ulkomaalaistaustaisesta. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 43–54.

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.) (2015). Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus.

Ojala, S., Pyöriä, P. & Jakonen, M. (2024). Maahanmuuttajat prekaarina työvoimana. Teoksessa Renvik, S. A. & Säävälä M. (toim.), 41–54.

Pesola, H., Sarvimäki, M. & Virkola, T. (2024). Eri syistä maahan muuttaneiden työllistyminen Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 9. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. (2019a). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Raportti 5. Helsinki: e2 Tutkimus.

Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. (2019b). Samaa vai eri maata? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Raportti 6. Helsinki: e2 Tutkimus.

Pärnänen, A. (2023). Alustatyö on yhä vähäistä mutta ulkomaalaistaustaisten keskuudessa suosittua. Tieto&trendit. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/alustatyo-on-yha-vahaista-mutta-ulkomaalaistaustaisten-keskuudessa-suosittua/, [viitattu 8.5.2024].

Raijas, M. (2023). Kevytyrittäjyys yleistyy vauhdilla – paljon nuoria miehiä, viidennes ulkomaalaisia. Tieto&trendit. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/kevytyrittajyys-yleistyy-vauhdilla-paljon-nuoria-miehia-viidennes-ulkomaalaisia/, [viitattu 8.5.2024].

Rask, S., Castaneda, A. & Seppänen, A. (2020). Syrjintä- ja väkivaltakokemukset. Teoksessa Kuusio ym. (toim.), 91–96.

Rask, S. & Vaalavuo, M. (2024). Tulokehitys maahanmuuton jälkeen: perhe osana kotoutumisen kokonaisuutta. Teoksessa Renvik, T. A. & Säävälä, M. (toim.), 117–129.

Renvik, T. A. & Säävälä, M. (toim.). (2024). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Salorinne, M. (2024). Osa-aikaiset työsuhteet Helsingissä ja Suomessa. Verkkoartikkeli. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslian kaupunkitietopalvelut. Saatavilla: https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/osa-aikaiset-tyosuhteet-helsingissa-ja-suomessa-2023, [viitattu 8.5.2024].

Saukkonen, P. (2016). Mitä on kotoutuminen? Kvartti 67: 4, 60–72.

Saukkonen, P. (2017). Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla. Tutkimuskatsauksia 2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Saukkonen, P. (2020). Kotoutuminen kaupungissa. Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020. Tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Saukkonen, P. (2022). Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2020. Tutkimuksia 3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitieto.

Saukkonen, P & Peltonen, J. (2018). Eroja ja yhtäläisyyksiä. Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen tietojen valossa. Tutkimuskatsauksia 2. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Seppänen, A. & Kuusio, H. (2020). Maahanmuuttotausta. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 27–34.

Seppänen, A., Rask, S. & Kuusio, H. (2020). Kuulumisen kokemus. Teoksessa Kuusio, H. ym. (toim.), 74–81.

Sipinen, J., Lilja, E. & Kuusio, H. (2024). Maahanmuuttaneiden poliittinen kiinnittyminen Suomessa MoniSuomi-tutkimuksen valossa. Työpaperi 24. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sipinen, J. & Wass, H. (2018). Ulkomaalaistaustaiset äänestäjät ja ehdokkaat. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E., Sipinen, J., Borg, S., Tiihonen, A. & Wass, H. (2018). Selvityksiä ja ohjeita 6. Helsinki: Oikeusministeriö.

Sten-Gahmberg, S. & Riekhoff, A-J. (2024). Kevytyrittäjät. Pitkittäistutkimus työurista, tuloista ja eläkekertymästä. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 4. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Sutela, H. (2015). Ulkomaalaistaustaiset työelämässä. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 83–110.

Sutela, H. (2023). Alustatyötä vai ei? – Ilmiön rajaus ja nopea kehitys mutkistavat mittaamista. Tieto&trendit. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/alustatyota-vai-ei-ilmion-rajaus-ja-nopea-kehitys-mutkistavat-mittaamista/, [viitattu 8.5.2024].

Sutela, H. & Larja, L. (2015a). Maahanmuuton syyt. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 15–25.

Sutela, H. & Larja, L. (2015b). Koulutusrakenne. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.), 29–43.

Työsuojeluhallinto (2024). Ulkomaisen työvoiman käytön valvonta vuonna 2023. Työsuojeluhallinnon julkaisuja 1fin. Helsinki: Työsuojeluhallinto.

Witting, Mika (2019). Korkeasti koulutettuja ja vähän koulutettuja – ulkomaalaistaustaisten koulutuksesta tulossa tarkempaa tietoa. Tieto&trendit. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2019/korkeasti-koulutettuja-ja-vahan-koulutettuja-ulkomaalaistaustaisten-koulutuksesta-tulossa-tarkempaa-tietoa/, [viitattu 8.5.2024].

Liite 1. Tietoja MoniSuomi 2022 -tutkimuksesta

Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista (MoniSuomi 2022) toteutettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) ja Espoon, Helsingin, Turun ja Vantaan kaupunkien sekä työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella vuosina 2022 ja 2023. Tutkimuksen aihealueita olivat elinolot ja elämänlaatu, koulutus, työllisyys, osallisuus, toimintakyky, terveys, elintavat, päihteet ja riippuvuudet, terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, asuinkunnan palvelut, digitalisaatio sekä syrjintä-, häirintä- ja väkivaltakokemukset.

MoniSuomi-kyselytutkimukseen poimittiin edustava otos Suomessa asuvista ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista. Tutkimuksen otos poimittiin ositetulla satunnaisotannalla elokuussa 2022. Otokseen poimittiin 18 600 Suomessa vähintään 12 kuukautta asunutta ulkomailla syntynyttä ulkomaalaistaustaista, jotka olivat otoksen poimintahetkellä 20–74-vuotiaita.

Tutkimuksen tiedot kerättiin syyskuun 2022 ja maaliskuun 2023 välisenä aikana. Kyselyyn oli mahdollista vastata sähköisellä lomakkeella, postitse lähetetyllä paperilomakkeella tai puhelinhaastattelussa. Tutkimuksen kyselylomake oli saatavilla 20 kielellä: arabia, kurdi (sorani), saksa, englanti, espanja, viro, farsi, suomi, ranska, puola, dari, venäjä, somali, albania, ruotsi, thai, turkki, ukraina, vietnam ja kiina.

Tutkittavia lähestyttiin oman äidinkielen lisäksi suomeksi tai ruotsiksi. Aineiston täydentämiseksi tehdyt puhelinhaastattelut olivat lomaketta suppeampia, ja sisälsivät kunkin osa-alueen keskeisimmät kysymykset. Vastaajia tavoiteltiin suomen kielen lisäksi 15 kielellä: arabia, kurdi (sorani), englanti, espanja, viro, farsi, puola, dari, venäjä, somali, albania, ruotsi, turkki, vietnam ja kiina.

Tutkimukseen osallistui Suomessa yhteensä 7 838 henkilöä. Heistä 4 698 vastasi sähköiselle lomakkeelle, 2 649 paperilomakkeelle, ja 491 henkilöä haastateltiin puhelimitse. Otoksesta poistettiin väestörekisterin perusteella kuolleet tai Suomesta ennen viimeistä postituskierrosta pois muuttaneet. Ulkomaille muuttaneiksi tulkittiin lisäksi henkilöt, joiden kutsukirjeitä Posti ei kyennyt toimittamaan perille eikä heille löytynyt uutta osoitetta. Ylipeiton poistamisen jälkeen otoksen koko oli 17 789 ja tutkimuksen vastausaktiivisuus 44,1 prosenttia. Kattavuus oli matalin alle 15-vuotiaana Suomeen muuttaneissa sekä matalasti koulutettujen keskuudessa. Taustamaaryhmistä heikoiten osallistuivat ne, joilla taustamaa oli Viro tai jokin Lähi-idän tai Pohjois-Afrikan tai muun Afrikan valtio.

Vastauskadon korjaamiseksi aineistolle on laskettu analyysipainot, joiden avulla kaikki aineistosta julkaistavat tulokset on painotettu. Painot on laskettu *inverse probability weighting* (IPW) -menetelmällä. IPW-menetelmässä kullekin tutkimukseen osallistuneelle estimoidaan todennäköisyys tutkimukseen osallistumiselle ja sen käänteisluku yhdistetään tietoon henkilön todennäköisyydestä tulla poimituksi otokseen. Estimointi tehtiin R-tilasto-ohjelmiston *randomforest*-paketin *predict*-funktiolla, jonka jälkeen painot kalibroitiin vastaamaan koko kohdejoukon jakaumia R:n *icarus*-paketilla. Estimoinnissa käytetyt rekisteritiedot olivat sukupuoli, ikä, Suomen kansalaisuus, siviilisääty, taustamaaryhmä, kuntaryhmä, taloudessa asuvien henkilöiden lukumäärä, taloudessa asuvien alaikäisten lukumäärä, asuinalue, Suomessa asuttu aika, maahanmuuttoikä, sosioekonominen asema, koulutustaso ja käyntien määrä erikoissairaanhoidossa välillä 7.8.2021– 31.12.2022. Kalibroinnissa käytetyt tiedot olivat asuinalue, sukupuoli, ikä ja koulutus.

Lähde: Kuusio, Velázquez, Mäkipää, Klemettilä, Castaneda & Lilja 2023.

Liite 2. MoniSuomi 2022 -tutkimuksessa käytetty taustamaaluokitus

Taustamaaluokitus	Suluissa kansallisen tason otokseen sisältyneiden määrä, mikäli n>4
Venäjä ja Neuvostoliitto	Neuvostoliitto (3 396), Venäjä (355)
Viro	Viro (2 000)
Muu Eurooppa (pl. Viro ja Venäjä)	Jugoslavia (565), Puola (271), Iso-Britannia (237), Romania (221), Saksa (204), Ukraina (171), Latvia (152), Bulgaria (147), Ruotsi (132), Italia (121), Ranska (121), Espanja (115), Unkari (109), Liettua (81), Alankomaat (70), Kreikka (66), Albania (64), Bosnia-Hertsegovina (44), Serbia ja Montenegro (37), Portugali (31), Tšekkoslovakia (31), Norja (30), Tanska (30), Moldova (27), Belgia (25), Irlanti (25), Sveitsi (25), Valko-Venäjä (25), Kosovo (23), Itävalta (17), Tšekki (16), Kroatia (14), Slovakia (14), Serbia (13), Saksan demokraattinen tasavalta (9), Kypros (7), Pohjois-Makedonia (7), Islanti (5), Färsaaret, Malta, Montenegro , Slovenia.
Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka	Irak (1 014), Iran (468), Afganistan (463), Turkki (441), Syyria (292), Marokko (147), Egypti (71), Algeria (57), Entinen Sudan (53), Tunisia (47), Israel (26), Libanon (26), Jordania (17), Sudan (15), Libya (12), Azerbaidzhan (11), Jemen (11), Kuwait (11), Arabiemiirikunnat (10), Saudi-Arabia (9), Armenia (8), Georgia (6), Palestiinan itsehallintoalue (5), Bahrain, Oman, Qatar.
Muu Afrikka	Somalia (578), Nigeria (149), Kongon demokraattinen tasavalta (123), Etiopia (101), Ghana (96), Kenia (73), Kamerun (60), Eritrea (59), Gambia (47), Etelä-Afrikka (28), Angola (23), Senegal (20), Tansania (18), Uganda (14), Sambia (13), Ruanda (10), Sierra Leone (10), Liberia (9), Guinea (8), Kongon tasavalta (8), Namibia (7), Togo (7), Zimbabwe (7), Burundi (5), Djibouti, Etelä-Sudan, Gabon, KeskiAfrikka, Malawi, Mali, Mauritania, Mauritius, Mosambik, Niger, Norsunluurannikko.
Kaakkois-Aasia	Thaimaa (528), Vietnam (477), Filippiinit (352), Myanmar (69), Indonesia (44), Malesia (25), Kambodzha (18), Laos (7), Singapore (7)
Muu Aasia ja muut maat	Kiina (583), Intia (395), Nepal (231), Bangladesh (191), Pakistan (182), Yhdysvallat (160), Brasilia (108), Japani (77), Sri Lanka (69), Meksiko (55), Kanada (42), Peru (40), Australia (35), Kuuba (34), Korean tasavalta (33), Kolumbia (28), Chile (24), Venezuela (20), Uzbekistan (18), Ecuador (16), Kazakstan (15), Argentiina (14), Taiwan (14), Dominikaaninen tasavalta (12), Hongkong (9), Honduras (8), Jamaika (7), Costa Rica (6), Mongolia (6), Uruguay (6), Bolivia (5), Nicaragua (5), Uusi-Seelanti (5), Bahama, El Salvador, Grönlanti, Guatemala, Guyana, Haiti, Kirgisia, Macao, Panama, Paraguay, Surinam, Tadzhikistan, Trinidad ja Tobago, Turkmenistan, Uusi-Kaledonia.

HELSINGIN KAUPUNKI, KAUPUNGINKANSLIA
KAUPUNKITIETOPALVELUT
PL 550
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

KUVAILULEHTI

Tekijä(t)

Saukkonen, Pasi & Tanska, Topias

Nimike

Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa

Julkaisija (toimiala tai laitos)	Julkaisuaika	Sivumäärä, liitteet
Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut	2024	96 sivua, 2 liitettä

Sarjan nimike	Osanumero
Tutkimuksia - Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut	2024:2

ISSN (verkossa) 2954-1786 ISBN (verkossa) 978-952-386-465-8

Kieli fin, swe, eng

Tiivistelmä

Julkaisussa raportoidaan MoniSuomi 2022 -tutkimuksen tuloksista pääkaupunkiseudun osalta. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat ulkomailla syntyneet 20–74-vuotiaat Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla asuvat ulkomaalaistaustaiset. Tiedonkeruun toteutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, ja sitä rahoittivat myös edellä mainittujen kaupunkien lisäksi Turun kaupunki ja työ- ja elinkeinoministeriö.

Kyselyiden ja haastatteluiden avulla selvitettiin kohderyhmään kuuluvien muuttajien koettua elämäntilannetta ja elinoloja sekä terveyttä, hyvinvointia ja palvelukokemuksia. Tässä raportissa keskitytään työllisyyden ja muun pääasiallisen toiminnan kysymyksiin, sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin, osallisuuteen ja osallistumiseen sekä syrjinnän ja turvallisuuden kokemuksiin.

Muuttajien kotoutumista, elinoloja ja kokemuksia selvitetään pääasiallisesti tutkimukseen osallistuneiden ilmoittaman Suomeen muuton tärkeimmän syyn mukaisesti. Tällaista näkökulmaa ei ole aikaisemmin juuri hyödynnetty. Suomeen muuttaneilla on ollut monia syitä tulla maahamme.

Perheperusteiset tulleet ovat pääkaupunkiseudulla suurin, mutta moninainen ryhmä. Työperusteisia muuttajia on noin neljäsosa ja pakolaistaustaisia perheenjäsenineen noin viidennes. Opiskeluperusteisesti tulleita on noin 12 prosenttia. Heistä monet ovat tulleet Suomeen 10 viime vuoden aikana. Mukana on sekä yhä opiskelevia että tutkintonsa suorittaneita.

Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla osoittautuvat virallisia koulutustilastoja selvästi paremmin koulutetuiksi, mutta monilla on takanaan vain vähän koulunkäyntiä ja koulutusta. Pidempään Suomessa asuneista suuri osa hallitsee ainakin toisen kotimaisen kielen vähintään keskitasoisesti. Kuitenkin myös yli kymmenen vuotta Suomessa asuneiden joukossa on paljon korkeintaan aloittelijan kielitaitotasolla olevia.

Työllisyystilanne on myös parempi kuin mitä työssäkäyntitilaston perusteella voi päätellä. Miesten tilanne on parempi kuin naisten, kaikissa maahanmuuttosyyryhmissä. Varsinkin muista kuin työperusteisista muuttajista moni on osa-aikaisessa työssä ja muuten epätyypillisessä työsuhteessa. Kontaktit työnantajiin ja sosiaaliset verkostot ylipäätään ovat olennaisia työpaikan saamisessa.

Huomattavan moni asuu pienituloisessa kotitaloudessa, ja on joutunut tinkimään esimerkiksi lääkkeiden ostosta tai lääkärissä käynnistä. Suomeen muuttaneista pääkaupunkiseudulla moni kärsii suppeista sosiaalisista verkostoista, ja siitä on siis haittaa myös esimerkiksi työllistymiselle. Syrjinnän kokemukset ovat valitettavan yleisiä, niin julkisilla paikoilla kuin työelämässä.

Asiasanat
maahanmuutto, kotoutuminen, siirtolaisuus, työllisyys, hyvinvointi, syrjintä

Hinta

Jakelu puh. 09 310 43297